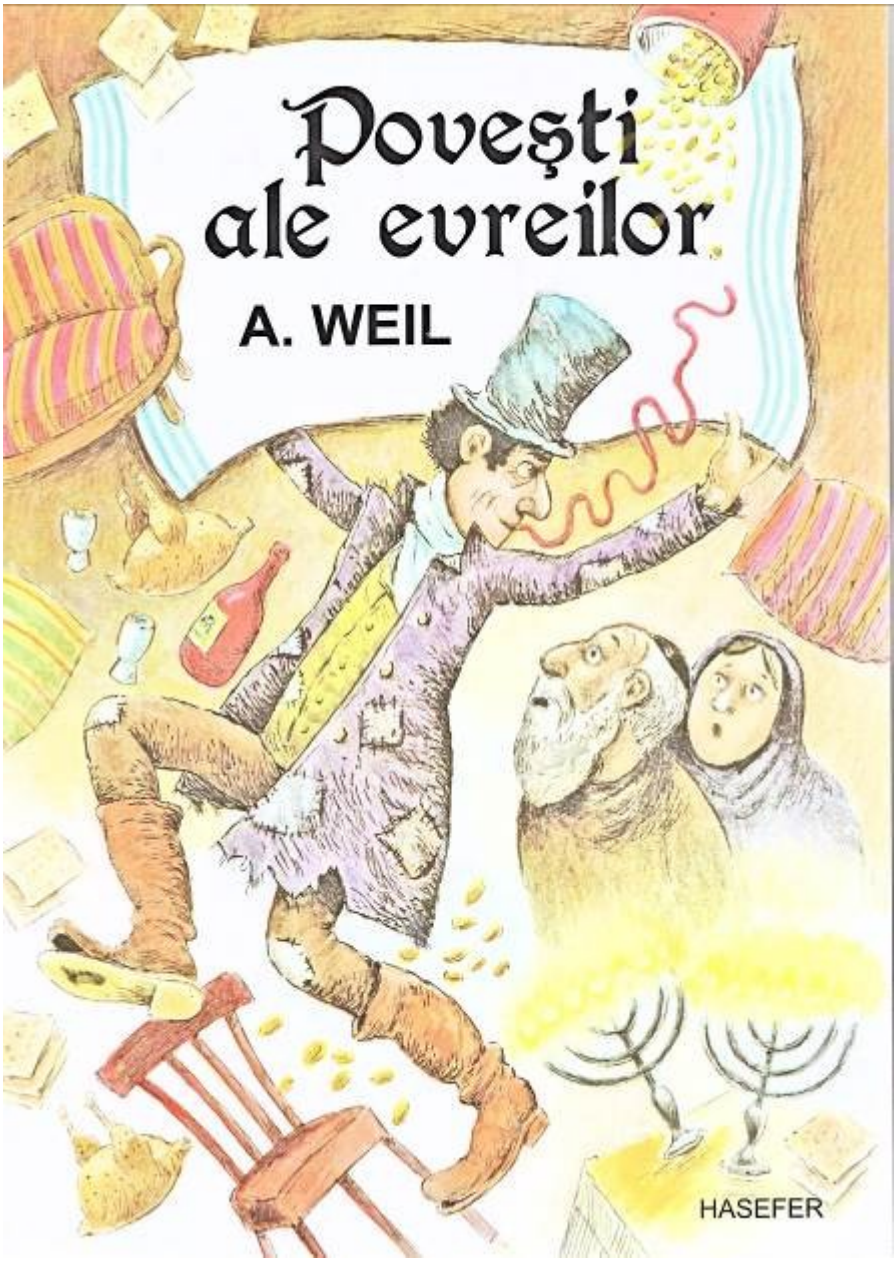
Povești
ale evreilor
A. WEIL
HASEFER

A. Weil
Poveşti ale evreilor

Izvorâte din adâncul sufletului evreu, aceste câteva poveşti dovedesc puritatea intenţiilor şi frumuseţea moralei israelite, de-a lungul tuturor timpurilor. Autorul a păstrat savoarea acestor istorisiri provenite, unele, din cărţile sfinte şi străvechi, altele, din relatări ale tradiţiei, în familii, trecute din gură în gură şi fixate definitiv de vreun scriitor. Ele arată, în varietatea ei, viaţa pe care au dus-o evreii, prea adesea ameninţaţi în bunurile lor materiale şi în situaţia lor intelectuală şi morală.

Poveştile îl plimbă pe cititor în ţări din Asia şi din Europa, precum şi în alte locuri unde a fost împrăştiat poporul lui Israel în migraţiile lui seculare, şi ilustrează unitatea vieţii lui sociale şi religioase, în ciuda tuturor dramelor care l-au însoţit în miile de ani de existentă.

A. Weil
Poveşti ale evreilor
Coperta şi ilustraţii: Done STAN
Redactor: Ileana BUCULEI
Corector: Virginia VALASUTEANU
Tehnoredactare: RER Editorial
© Editura Hasefer a FCER
Str. Maria Rosetti, nr. 17
Bucureşti 020481 – România
Tel. /Fax: 004 – 021.308.62.08
E-mail: haseferhasefer.ro
Pentru comenzi: difuzarehasefer.ro www.hasefer.ro
Titlul original: „Contes et légendes d'Israël".
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
WEIL, A.
Poveşti ale evreilor / A. Weil; trad.: de Francisca Băltăceanu şi Monica Broşteanu.
— Bucureşti: Hasefer, 2013

ISBN 978 – 973 – 630 – 270 – 1
I. Bălţăceanu, Francisca (trad.)
II. Broşteanu, Monica (trad.)

A. Weil
Poveşti ale evreilor
Traducere din limba franceză:
Francisca BĂLTĂCEANU.
Monica BROŞTEANU

HASEFER

Carte editată cu sprijinul
Departamentului pentru Relaţii Interetnice

Soţiei mele, în amintirea fiului nostru, Elie.

Crearea lui Adam

Dumnezeu[1] le-a spus îngerilor:

— Să facem om după chipul şi asemănarea noastră!

Atunci Dreptatea s-a apropiat, rugătoare, de tronul Maiestăţii dumnezeieşti:

— Suprem Judecător al lumii, spuse ea, să nu cumva să-l creezi pe om, căci fiecare pas al lui va fi marcat de nedreptate. Pe văduvă o va alunga fără milă din casa ei şi pe orfan, din adăpostul lui; nu va pregeta să-şi despoaie propriul frate; chiar şi regii şi principii cei mai vestiţi vor pune mâna pe bunurile supuşilor lor, dobândite cu preţ de trudă grea.

Pacea i-a adresat Domnului aceeaşi rugăminte:

— Nu, nu-l crea pe om. Vai lumii, dacă vei chema la viaţă această făptură, căci nu va voi să audă nici de unitate, nici de iubire frăţească. Ura şi dezbinarea îl vor însoţi. Văd popoare şi imperii înecate în sânge, tată şi fiu despărţiţi de interes, mire şi mireasă tulburând prin

1 în ebraică, unul din apelativele pentru Dumnezeu este Haşem. (n. trad.)

certuri distrugătoare pacea căminului lor.

Adevărul a zis şi el, la rându-i:

— Minciuna va fi trăsătura dominantă a caracterului lui: minciună în casa lui Dumnezeu, minciună în familie, minciună în templul dreptăţii, minciună de la om la om şi de la popor la popor.

Dar atunci s-a înfăţişat cea mai minunată făptură a lui Dumnezeu, Îngerul Milei, cu o negrăită blândeţe întipărită pe chip. Prosternat în faţa Domnului, el s-a rugat astfel:

— Te rog, Dumnezeule, am venit să mijlocesc pentru om: creează-l! Vreau să-i fiu sprijin. Vreau să-i însoţesc paşii. Dacă patima şi greşeala îl târăsc spre rău, eu voi fi acolo ca să-i redau curajul, ca să-l aduc înapoi pe calea cea dreaptă şi să-l întorc la Tatăl lui ceresc.

Astfel i-a vorbit Domnului Mila, iar Domnul a ascultat de glasul suav al Milei. L-a creat pe om.

Şi omul, făptură slabă, acoperită de păcate, are mereu nevoie de îngerul bun care a pledat pentru el şi care trebuie, din ceasul naşterii şi până în clipa morţii, să-i călăuzească şi să-i întărească paşii de-a lungul întregii lui peregrinări.

Crima lui Cain

Cain şi Abel se înţeleseseră să-şi împartă bunurile acestei lumi. Cain a luat pământurile, iar Abel, tot ce nu este legat de pământ. Curând, bănuielile, gelozia şi rea-voinţa s-au ivit între ei.

— Pământul pe care calci, spunea Cain, este proprietatea mea; zboară prin aer!

— Hainele care te acoperă, zicea Abel, sunt de la mine: dă-mi-le înapoi!

Astfel, discuţiile au devenit tot mai aprige şi aveau să se termine în felul tragic pe care îl ştim.

Cain a apucat într-o zi o creangă de copac şi i-a dat fratelui său o lovitură atât de năprasnică, încât bietul Abel a căzut fără suflare. Zăcea în sângele său şi nu era nimeni

care să-l ajute. Doar un câine, păzitorul turmei, nu părăsise trupul stăpânului său şi îl apăra de animalele sălbatice şi de păsările de pradă.

Adam şi Eva nu ştiau încă nimic din cele întâmplate. Se întrebau de ce întârzie Abel atât. L-au căutat peste tot şi, până la urmă, au descoperit trupul copilului lor iubit. Inima le-a fost sfâşiată de o durere nespusă. Lacrimile le-au ţâşnit din ochi şi jalea le era sporită de faptul că nu ştiau ce pot face cu acest trup lipsit de viaţă. Să-l părăsească? Dragostea lor nu se putea hotărî s-o facă. Să-l încredinţeze pământului? Nu le venise în minte.

Atunci au văzut un corb care, săpând în pământ cu ciocul şi cu ghearele, ascundea în gaură trupul unuia dintre puii săi şi îl acoperea cu pământ. Au săpat şi ei o groapă şi l-au înmormântat pe Abel…

Iată de ce Dumnezeu i-a răsplătit pe corbi pentru felul în care se îngrijesc de morţii lor. Când strigă şi cer de mâncare[2], Dumnezeu îi ascultă şi le dă hrană. Căci Domnul îşi aminteşte pururea de pietatea pe care o arătăm faţă de cei morţi şi răsplăteşte din generaţie în generaţie faptele de milostenie săvârşite de fii în amintirea părinţilor lor.

Via lui Noah

Când Noah a sădit viţa-de-vie, după potop, Satan a strigat de bucurie:

— Planta aceasta, a zis el, este a mea. Cu siguranţă va fi cel mai bun furnizor al împărăţiei mele. Totul e să găsim îngrăşământul cel bun pentru a dobândi multe roade.

Şi s-a apropiat de Noah, care era ocupat cu plantatul:

— Ce faci acolo? i-a zis.

— Vezi şi tu, a răspuns Noah. Sădesc viţa-de-vie.

— De ce?

— Pentru că rodul acestui arbust va fi de preţ: el va bucura inima omului[3].

2 Cf. Psalmul 147, 9. (n. trad.)

3 Cf Psalmul 104, 15. (n. trad.)

— Dacă e pe aşa, zise Satan, să căutăm împreună ca să găsim un îngrăşământ potrivit.

Atunci, Satan a adus, pe rând, o oaie, un leu, un tigru, un porc şi, la sfârşit, o maimuţă. El a jertfit rând pe rând animalele, aşa încât sângele lor, pătrunzând în pământ şi de acolo în seva viţei, să ajungă în strugure. Satan cel şiret ştia bine ce face.

Şi astăzi, caracterele animalelor pe care le-a ales se arată în efectele vinului. Dacă bea puţin vin, omul este blând ca oaia. Dacă bea ceva mai mult, devine viteaz ca leul. Când depăşeşte măsura cuvenită, iată-l feroce ca tigrul. În sfârşit, dacă se lasă pradă patimii băuturii, se aseamănă cu porcul care se tăvăleşte în noroi şi devine josnic precum o maimuţă care se strâmbă.

Cetăţile vinovate

Cetăţile Sodoma şi Gomora erau, cu siguranţă, cele mai nelegiuite din ţara Canaanului; şi catastrofa care le-a nimicit, în cele din urmă, a fost o pedeapsă meritată. Când sosea acolo un negustor ambulant, locuitorii mari şi mici veneau în fugă şi fiecare îi fura câte ceva. Dacă, încercând să-şi apere marfa, negustorului i se întâmpla să fie rănit, departe de a-l despăgubi, îi mai şi cereau bani, pretinzând că luarea de sânge e bună pentru sănătate.

Într-o zi, Eliezer, servitorul lui Avraham, s-a dus la Sodoma şi a fost martor la felul neomenos în care se purtau cu un biet om. A vrut să-i ia apărarea, dar mulţimea s-a întors cu sălbăticie împotrivă-i şi a aruncat în el cu pietre, aşa încât a fost rănit şi a pierdut mult sânge. Adus în faţa judecătorului, a fost condamnat să plătească patru monede de argint ca preţ pentru acea pretinsă luare de sânge. Eliezer, mâniat de această judecată nedreaptă, a luat o piatră şi i-a aruncat-o în faţă judecătorului.

— Dacă aşa e legea ţării, a spus el, plăteşte-te cu asta pentru luarea de sânge cu care vă sunt dator.

Şi a fugit.

În această cetate ticăloasă era interzisă cu străşnicie

practicarea ospitalităţii. Când venea un străin, era îngăduit să-i dai o pomană în bani, dar nimeni nu trebuia să îndrăznească să-i ofere, şi nici măcar să-i vândă, o bucată de pâine, aşa încât, cu toată pomana primită, urma să moară în curând de foame.

O fiică a lui Lot, care ascunsese o bucată de pâine în ulciorul ei, ca să o dea unui sărman flămând, a fost acuzată de crimă de milostenie şi osândită să fie arsă de vie.

O altă tânără avusese îndrăzneala să cedeze rugăminţii unui călător care-i cerea favoarea unui pahar cu apă. Aflând de această fărădelege, populaţia a venit în goană, i-a smuls fetei hainele, i-a uns trupul cu miere şi a expus-o astfel la înţepăturile de albine: şi fata a pierit sub acele lor.

Eliezer, care în altă împrejurare încercase zadarnic să capete puţină pâine, s-a dus fără sfială să se aşeze la masa unui ospăţ de nuntă, care avea loc în ziua aceea.

— Dar cine te-a invitat? l-a întrebat în şoaptă, îngrozit, vecinul său.

— Cum? Tu mă întrebi? i-a răspuns Eliezer. Tu m-ai chemat!

La aceste cuvinte, omul a luat-o la fugă îngrozit, temându-se că i se va aplica legea care pedepsea cu moartea pe oricine ar fi invitat pe cineva la masă. Celălalt vecin i-a pus aceeaşi întrebare şi a primit acelaşi răspuns. A luat-o şi el la goană. La fel s-a întâmplat cu toţi mesenii, până la cel din urmă, aşa încât Eliezer a rămas în final singur la ospăţ şi astfel a putut să mănânce pe săturate.

Cum l-a recunoscut Avraham pe Dumnezeul adevărat

Pe măsură ce se înmulţeau, urmaşilor lui Noah li se ştergea din minte şi cea mai mică amintire despre Dumnezeu; au ajuns toţi idolatri, adorând soarele, luna şi animalele. Un singur om, Avraham, fiul lui Terah, a umblat pe calea Domnului şi a aflat har în ochii lui.

Pe când era copil încă, Avraham a fost ascuns de

tatăl său într-o peşteră. Regele Nimrod, care voia să-i ia viaţa, îi întindea capcane. Dar în adâncul peşterii întunecoase, căutarea lui Dumnezeu îi umplea inima; cugeta la El tot timpul şi neîncetat se întreba: „Oare cine este Creatorul meu?”

Când, după mai mulţi ani de şedere în acel ascunziş întunecos, a ieşit în sfârşit la lumina zilei, ochii săi au contemplat pentru prima oară cerul şi pământul: ce uimire, ce bucurie! A întrebat atunci pretutindeni în jur:

— Care este Dumnezeul care a creat cerul şi frumuseţile naturii?

Tocmai răsărise soarele. Avraham a căzut cu faţa la pământ:

— Oare acesta este Dumnezeul universului? a exclamat el. Cât de strălucitoare este înfăţişarea lui!

Şi a rămas ziua întreagă cufundat în această contemplare. Dar cum, spre seară, soarele apunea ca să lase loc lunii, Avraham a zis:

— Acest astru care apune nu poate fi stăpânul lumii. Stăpânul e, fără îndoială, acest nou luminător. E drept că este mai mic decât cel dintâi, dar este la fel de măreţ, iar această oştire de stele reprezintă, de bună seamă, alaiul slujitorilor săi.

Şi pe dată s-a prosternat în faţa astrului nopţii. Dar, când luna şi stelele au dispărut, Avraham a rămas singur, nedumerit.

— Văd, spuse el cu tristeţe, că nici acest astru nu e Creatorul a toate.

Atunci Domnul Dumnezeu s-a dezvăluit evlaviosului său slujitor care îl căuta din toată inima, iar Avraham şi-a recunoscut stăpânul şi l-a adorat pe El.

Avraham sfărâmă idolii tatălui său

Avraham s-a străduit să-l scoată din rătăcire pe Terah, tatăl său, mare idolatru şi fabricant de idoli. Dar acesta, departe de a-l asculta, i-a poruncit să continue să fabrice statuile zeilor lui şi să aibă grijă de ele. Deşi cu

părere de rău, Avraham a ascultat de porunca tatălui său.

Într-o zi, pe când Terah plecase de acasă cu o treabă, s-a întâmplat că un bătrân i s-a înfăţişat lui Avraham şi a întrebat de preţul unui idol care îi plăcea mult. Drept răspuns, tânărul i-a spus:

— Pot să te întreb câţi ani ai sau ce vârstă ai, bătrâne?

— Şaptezeci şi cinci de ani.

— Şaptezeci şi cinci de ani! a exclamat Avraham. Şi eşti gata să adori un chip pe care l-au fabricat lucrătorii tatălui meu abia acum douăzeci şi patru de ore! Ce nebunie! Un om de şaptezeci şi cinci de ani vrea să-şi plece capul cărunt în faţa unui idol de o zi!

Aceste cuvinte l-au ruşinat pe bătrân şi el a plecat fără a spune nimic.

Au mai venit şi alţi cumpărători, iar Avraham i-a alungat la fel.

În sfârşit, o bătrână, care purta un vas plin cu cea mai aleasă făină, s-a apropiat ca să o ofere acelor statui. Avraham, împins de indignare, a luat un topor şi a sfărâmat toţi idolii, în afară de unul singur, care era mai mare decât ceilalţi şi în mâna căruia a pus toporul.

La întoarcere, Terah, găsindu-şi preţioasele statui făcute fărâme, şi-a dat frâu liber furiei:

— Ce s-a întâmplat, Avrahame? a strigat el.

Avraham i-a povestit atunci că o ofrandă de făină pe care o bătrână o adusese acestor idoli iscase între ei o ceartă foarte puternică, pentru că fiecare divinitate avea pretenţii la acea ofrandă. Şi atunci, cea mai mare dintre toate s-a ridicat şi, luând un topor, le-a sfărâmat pe celelalte.

— Doar nebunie şi minciună este în ce-mi povesteşti, a răspuns Terah. Statuile mele n-au scos niciodată vreun cuvânt, n-au făcut niciodată vreo mişcare!

— O, tată! a răspuns Avraham. Gândeşte-te bine la ce-mi spui! După mărturisirea pe care ai făcut-o, cum poţi să aduci cinstire dumnezeiască acestor idoli neînsufleţiţi, care nici măcar nu şi-au putut feri capul de lovituri?

Avraham în faţa lui Nimrod

Departe de a se ruşina de orbirea sa, Terah s-a mâniat din pricina sfaturilor înţelepte pe care i le dăduse fiul său, pentru a-l smulge idolatriei. S-a dus pe dată să-l dea pe mâna lui Nimrod, duşmanul lui. Acesta a poruncit să-i fie înfăţişat pe dată şi a vrut să-l silească să adore Focul.

— O, mare rege, i-a zis Avraham, de ce să nu ador mai degrabă Apa? Este mai puternică decât Focul, de vreme ce are puterea să-l stingă.

— Adoră atunci Apa, a răspuns Nimrod.

— Dar nu ştiu dacă nu e mai cuminte să adorăm Norii, a continuat Avraham, căci poartă în ei apa şi o revarsă pe pământ.

— Bine! Adoră Norii, a spus Nimrod, de vreme ce crezi că puterea lor e şi mai mare.

— Ba nu, a răspuns Avraham; dacă trebuie să ne închinăm puterii, atunci trebuie să dăm întâietate Vântului, căci el împinge norii izbindu-i unul de altul şi-i mână în faţa lui.

— Cu toate poveştile tale, nu mai ajungem noi niciodată la capăt, a exclamat regele mânios. Adoră, aşadar, Vântul şi-ţi voi ierta hulele împotriva zeilor noştri.

— Nu te mânia, mare împărat, a zis Avraham cu glas rugător. Nu pot adora nici Focul, nici Apa, nici Norii, nici Vântul şi nici măcar unul dintre lucrurile pe care tu le numeşti „zei”. Întreaga tărie pe care o au aceste puteri, o au din darul Celui Atotputernic, Creatorul cerului şi al pământului. Numai în faţa lui vreau să mă prostern.

— Bine! a zis Nimrod. De vreme ce refuzi să adori Focul, îi vei simţi neîntârziat tăria şi puterea.

Şi a poruncit ca Avraham să fie aruncat într-un cuptor încins. Dar, spre uimirea tuturor celor de faţă, Avraham a ieşit din flăcări nevătămat.

Dumnezeu îl izbăvise pe „părintele celor care cred”, păstrându-l astfel pentru misiunea lui glorioasă.

Osemintele lui Iosef

Când a sunat ceasul eliberării pentru israeliţii care erau robi în Egipt, Moşe şi-a amintit că Iosef, înainte de a muri, îi pusese pe fiii lui Israel să jure: „Când Dumnezeu vă va elibera de sub jugul egiptean, să luaţi cu voi osemintele mele”.

Moşe a căutat vreme de trei zile şi trei nopţi sicriul lui Iosef, dar strădaniile i-au fost zadarnice. N-a descoperit nicăieri nicio urmă şi a fost foarte mâhnit de nereuşita căutărilor sale. Atunci a întâlnit-o pe Serah, fiica lui Aşez. Evreii o supranumeau pe această femeie „Comoara nepreţuită”, căci, fiind foarte înaintată în vârstă, ea ştia multe lucruri păstrate din vremuri străvechi.

— O, izbăvitor al lui Israel, de ce ai faţa atât de tristă? l-a întrebat ea.

— Cum să nu fiu necăjit? a răspuns Moşe. De trei zile şi trei nopţi caut sicriul lui Iosef, fără de care nu putem pleca din Egipt.

— Dacă asta e pricina supărării tale, i-a spus bătrâna, îţi voi arăta îndată locul unde se află rămăşiţele strămoşului nostru.

Şi l-a dus pe Moşe pe malul Nilului. S-a oprit într-un loc anume şi i-a spus:

— Aici au cufundat, în adâncul fluviului, magicienii şi ghicitorii sicriul greu al lui Iosef. Îmi aduc aminte încă foarte bine de cuvintele pe care le-au rostit atunci: „Iosef i-a pus să jure pe fiii lui Israel să nu plece din Egipt fără să-i ia osemintele. Aşadar, să le ascundem atât de bine, încât să nu le mai poată găsi niciodată”.

Atunci Moşe, stând în picioare pe malul Nilului, a strigat cu glas puternic:

— Iosefe, Iosefel Aminteşte-ţi cum, înainte de a muri, i-ai pus pe fiii lui Israel să jure. A sunat pentru noi ceasul eliberării. Singura piedică pentru plecarea noastră este că nu suntem în stare să împlinim făgăduinţa care ţi-a fost făcută. Pentru cinstea Numelui sfânt care a fost chemat

asupra noastră, fă să se ridice sicriul tău din adâncurile Nilului, pentru ca, luându-l cu noi, să putem pleca pentru totdeauna din această ţară unde şi sufletele, şi trupurile noastre sunt în robie.

Abia rostise Moşe aceste cuvinte, că apele fluviului s-au învolburat şi pe valurile clocotitoare a apărut sicriul lui Iosef şi apoi a fost aruncat pe mal. Moşe a luat pe umerii săi preţioasa povară şi s-a grăbit să o ducă evreilor, fraţii săi, care îi aşteptau întoarcerea cu nerăbdare şi care s-au pregătit pe dată să părăsească pentru totdeauna pământul robiei.

Moşe copil

Bithia, fiica faraonului, l-a adus odată la tatăl său pe băieţelul pe care îl găsise într-un coş, pe malul Nilului, şi pe care îl îndrăgise mult. Spera că nevinovăţia copilului va mişca inima tatălui ei şi că îl va face mai puţin neomenos faţă de nefericiţii evrei. Ea însăşi fusese vindecată de lepră, de când îl adoptase pe micuţul ce fusese părăsit. Datorită faptului că se întâlnea mereu cu Amram şi Iocheved[4], care o ajutau să-l crească pe copilul găsit, prinţesa s-a vindecat treptat de altă lepră, nu mai puţin periculoasă, aceea a idolatriei. Ea găsise calea ce duce la Dumnezeul adevărat. De aceea îşi luase numele de Bithia, care înseamnă „fiica lui Dumnezeu”[5].

Într-o zi, când băieţelul, căruia îi dăduse numele Moşe, şedea pe genunchii regelui, a apucat coroana suveranului şi a aruncat-o pe jos. Faraonul era un om superstiţios: gestul copilului i s-a părut de rău augur. Şi-a adunat îndată sfetnicii şi ghicitorii şi le-a povestit ce se întâmplase.

— Fără îndoială, au spus ei, acest copil îţi va răpi într-o zi coroana şi tronul. Ucide-l înainte să ajungă în stare să-ţi facă rău!

Regele era pe punctul de a urma sfatul acelor oameni

4 Amram şi Iocheved: părinţii lui Moşe, cf. Exod 6, 20. (n. trad.)

5 Ebr. Bath-Yah, „fiica lui YHWH“. (n. trad.)

cruzi, când unul dintre sfetnici, numit Iethro, a prins a vorbi şi a zis:

— Nu este oare datoria noastră să cercetăm mai întâi dacă într-adevăr gestul acestui copil nevinovat trebuie să fie interpretat ca o prevestire rea? Poate că, la urma urmelor, lucrul nu are nicio importanţă. Este oare cuminte să cauţi un înţeles în gesturile necugetate ale copiilor? Ca să ne convingem, haide să facem o experienţă. Să se aducă aici o tavă plină cu monede de aur şi alta plină cu cărbuni aprinşi. Dacă copilul îşi întinde mâna spre cărbunii aprinşi, cred că se va arăta astfel că e atras numai de ce străluceşte mai mult, chiar cu riscul să-şi ardă degetele. Dar dacă, dimpotrivă, îşi întinde mâna spre aur, se va dovedi că, atingând coroana regească, ne-a dat un semn de la care nu e de aşteptat nimic bun.

Sfatul i s-a părut foarte bun faraonului şi el a poruncit să se aducă cele două tăvi: una plină cu aur curat, cealaltă, cu cărbuni aprinşi. Deja mâna copilului se întindea spre aur, când un înger nevăzut, coborât din cer, a abătut-o pe dată şi a îndreptat-o spre cărbunii aprinşi. Micul Moşe şi-a ars degetele şi a început să ţipe sfâşietor, dar era salvat.

Întâmplarea a avut totuşi urmări supărătoare. Pentru a potoli durerea arsurii, copilul, care mai ţinea încă între degete o bucăţică de cărbune, a dus mâna la gură şi şi-a ars vârful limbii. De aceea, când a ajuns să vorbească, se bâlbâia. Şi aceasta ne învaţă ceva: nu elocinţei lui Moşe i-au datorat mai târziu evreii eliberarea, ci doar grijii purtate de Dumnezeu.

Toiagul minunat al lui Moşe

Sunt cunoscute minunile pe care le-a înfăptuit Moşe cu toiagul său, dar puţini ştiu povestea acestui toiag minunat. Iat-o: Toiagul despre care este vorba este nici mai mult nici mai puţin decât o ramură a pomului cunoaşterii, care se afla în Raiul pământesc. Când a fost alungat din Eden, Adam dobândise de la Creatorul său

acest dar, ca să-l mângâie în pedeapsa lui. L-a luat cu sine pretutindeni şi toiagul acesta avea însuşirea de a-i îndepărta oboseala când umbla în arşiţa zilei. În clipa morţii, el l-a încredinţat evlaviosului Set. Mai târziu, Noah, în stăpânirea căruia ajunsese, a găsit în el un ajutor de preţ, ca să ducă la bun sfârşit construirea arcei.

Regăsim preţiosul toiag în mâna lui Avraham, atunci când ilustrul nostru patriarh a urcat pe muntele Moria, spre a-şi oferi fiul ca jertfă. Iaakov îl purta în vremea când a trecut Iordanul şi, la întoarcerea în ţara natală, l-a dăruit lui Iosef, fiul său preferat. El, graţie acestui toiag, a putut face minuni în Egipt.

La moartea lui Iosef, toiagul a fost adus, împreună cu alte lucruri, în palatul faraonului. Acesta a voit să-l folosească, dar în mâinile lui şi-a pierdut puterea miraculoasă, aşa încât suveranul l-a aruncat într-un colţ al palatului şi nu i-a mai păsat de el. Iethro, unul dintre magicienii de la curtea Egiptului, cunoscând valoarea acestui toiag, l-a luat şi l-a sădit în grădina sa. Dar, deşi toiagul a prins rădăcină, n-a dat nici frunze, nici fructe. Atunci Iethro a vrut să-l smulgă din pământ, dar toate sforţările i-au fost zadarnice: nu l-a putut dezrădăcina.

Iethro avea o fiică, numită Sephora[6], care era foarte frumoasă. Ea a fost de mai multe ori cerută în căsătorie, dar i-a respins pe toţi pretendenţii, declarând că nu-l va accepta decât pe acela care va fi în stare să smulgă din pământ faimosul toiag.

Moşe, care auzise despre toiagul minunat şi despre frumuseţea Sephorei, nu a fost descurajat de nereuşita tuturor celor care încercaseră să-l smulgă. A hotărât să încerce şi el şi, pentru aceasta, s-a dus în grădina lui Iethro. În clipa în care a pus mâna pe toiag, a văzut că la capătul lui era săpat Numele sfânt al Dumnezeului evreilor. A rostit cu evlavie Numele divin şi îndată vraja s-a rupt; a luat toiagul la fel de uşor ca pe o pană. Moşe s-a căsătorit cu fiica lui Iethro şi, atâta vreme cât a păzit turmele socrului său cu preţiosul toiag în mână, nicio oaie

6 Sephora: ebr. Ţipporah, „pasăre“, (n. trad.)

nu a fost atacată de vreo fiară sălbatică.

Toiagul i-a folosit ca să înfăptuiască minuni în faţa faraonului şi să-şi elibereze fraţii din robia Egiptului.

Moşe şi oiţa

Pe când păştea turmele lui Iethro, socrul său, în pustiu, Moşe cugeta fără încetare la soarta fraţilor săi în Egipt. Şi, astfel, într-o zi n-a observat că i-a dispărut o oiţă. Când şi-a dat seama, a alergat s-o caute şi a găsit-o potolindu-şi setea la un izvor.

— Sărmană făptură, a spus el, aşadar de aceea te-ai rătăcit! Dacă ştiam că vrei să bei, te duceam eu însumi la izvor.

Apoi a luat în braţe oiţa obosită de fuga îndelungată şi a dus-o în staul.

Tatăl ceresc a auzit cuvintele lui Moşe şi i-a văzut gestul de milostivire. El, Creatorul a toate, s-a bucurat de aceste sentimente atât de iubitoare ale lui Moşe. S-a auzit atunci un glas din înaltul cerului:

— Moşe! spuse glasul, dacă dai dovadă de atâta compătimire pentru un animăluţ, de câtă iubire va fi fiind plină inima ta faţă de oamenii creaţi asemenea ţie! Tu vei fi aşadar păstorul poporului meu, Israel.

Eşti vrednic de această misiune, pentru că acela care se arată mare în lucrurile mici va fi căpetenie şi stăpân între toţi, când îi va fi dat să împlinească unele mai mari.

Moartea lui Moşe

Când i-a venit lui Moşe ceasul de pe urmă, Dumnezeu i-a adunat pe îngerii săi şi le-a spus:

— Moşe, slujitorul meu, va muri. Care dintre voi vrea să meargă la el, ca să-i culeagă sufletul?

Îngerul Gabriel a ieşit în faţă şi a zis:

— Stăpâne al universului, n-aş putea să-l văd murind pe acela al cărui merit depăşeşte tot ce a văzut pământul până astăzi. În toată viaţa lui, slujitorul tău n-a făcut

niciodată nici cel mai mic rău cuiva: cum m-aş putea hotărî să-l amărăsc prin prezenţa mea? Îngerul Mihael a spus, la rându-i:

— Nici eu n-aş putea accepta să fiu vestitorul morţii pentru Moşe. I-am fost învăţător. În el am găsit cel mai fidel ucenic. Scuteşte-mă de misiunea dureroasă de a-i duce preaiubitului inimii mele vestea morţii!

Astfel, niciun înger n-a vrut să-şi ia această misiune. Atunci a venit să-şi ofere serviciile Samael. Beat de bucurie la gândul răului pe care avea să-l facă celui mai drept dintre muritori, a pus mâna pe sabia de foc.

Când Samael a ajuns lângă Moşe, acesta tocmai îşi scria ultima cuvântare către poporul său şi ultima rugăciune. Faţa îi era atât de liniştită, atât de venerabilă, era atâta seninătate în atitudinea lui şi tot sufletul îi era atât de pătruns de gândul la Dumnezeu, încât, văzându-l, Samael, cuprins de spaimă, a scăpat sabia din mână şi a rupt-o la fugă.

— Niciun înger nu va putea să-ţi aducă sufletul acestui om, îi spuse el Domnului.

Totuşi Dumnezeu i-a dat din nou aceeaşi misiune.

Samael, adunându-şi toată ura faţă de oameni, s-a înfăţişat iar înaintea lui Moşe, dar iarăşi i-a pierit curajul. S-a urcat înapoi degrabă în lăcaşul ceresc şi şi-a mărturisit neputinţa. Atunci, Cel Veşnic a coborât El însuşi ca să primească sufletul lui Moşe. A pus pe gura omului lui Dumnezeu o sărutare prin care i-a desprins sufletul de trup.

Domnul însuşi a îngropat trupul slujitorului său.

Nimeni n-a ştiut vreodată unde este mormântul lui Moşe, dar duhul lui pluteşte asupra noastră, ca să ne înveţe şi să ne îndemne, iar cuvintele lui ne dau, de-a lungul veacurilor, mângâiere şi speranţă.

Uriaşul Og

A fost odată un uriaş pe care îl chema Og. Cu cât înainta în vârstă, cu atât se făcea mai mare şi mai tare.

Când şi-a sărbătorit al cincilea centenar, nu mai exista casă destul de înaltă şi destul de mare ca să-i slujească drept locuinţă, chiar dacă se apleca până la pământ; el nu găsea poartă prin care să poată trece. Dar acestui uriaş nu-i plăcea nicicum să se aplece, căci era arogant şi trufaş şi-i privea cu dispreţ pe prăpădiţii de omuleţi. Îi numea „furnici” şi îi strivea cu piciorul când nu ascultau de cel mai mic semn al său. Braţele şi picioarele îi erau lungi cât catargele cele mai înalte. Peste trupul lui gigantic se înălţa un cap enorm, mai mare decât frunzişul unui castan. Patul lui, de fier şi de oţel, era de nouă ori mai lung şi de patru ori mai lat decât braţul lui de la mână până la cot.

Dimineaţa, când se scula din culcuş, ochiul său, pătrunzător ca al vulturului, zărea un călător străin de la depărtare de mai multe leghe. Sărind din câţiva paşi peste copacii cei mai înalţi şi peste fluviile cele mai late, reuşea repede să-l ajungă; îl despuia de toate şi-l lega la brâu, aşa cum vânătorul îşi leagă prada de tolbă, şi îl ducea în vizuina lui din vârful munţilor. Acolo, numeroşii prizonieri erau siliţi să muncească pământul pentru el şi să-i îndestuleze masa, căci uriaşul Og avea o poftă de mâncare nesăţioasă.

Într-o zi, un popor mare s-a apropiat de ţara lui – aceştia erau israeliţii care veneau din pustiu, pe unde umblaseră patruzeci de ani. Tabăra lor era apărată de şapte nori deşi, dintre care unul se afla în partea dreaptă, unul în partea stângă, unul în faţă, unul în spate, unul deasupra lor ca să oprească razele arzătoare ale soarelui, unul sub ei, ca să omoare şerpii, leii şi tigrii şi să niveleze munţii şi văile, aşa încât ei să poată merge drept înainte; un al şaptelea nor, luminos, umbla mereu înaintea lor ca să le arate drumul. Noaptea, acest nor era roşu ca focul. Pentru că apa lipsea în pustiu, o fântână adâncă, plină tot timpul de apă limpede şi proaspătă, însoţea triburile evreilor în toate peregrinările lor.

Când uriaşul Og a zărit de departe aceşti oamenifumici, inima lui rea s-a umplut de bucurie. Pe dată, în câţiva paşi, se năpusteşte spre ei, dar se trezeşte în faţa

unui nor des, de nepătruns. Atunci, scărpinându-se în urechile sale mari, s-a întrebat ce ar putea să facă. După câteva clipe de şovăire, apucă un munte enorm, îl smulge din pământ şi-l ridică deasupra capului ca să-l arunce peste tabăra lui Israel şi să zdrobească, dintr-o lovitură, bărbaţi, femei şi copii.

Dar în muntele acesta îşi săpaseră galerii nenumărate furnici. Aceste galerii s-au prăbuşit şi muntele enorm a alunecat pe capul uriaşului, prinzându-i gâtul într-o grămadă de pământ şi de pietre.

Og a încercat din toate puterile să se desprindă din această povară apăsătoare; faţa i s-a umflat de mânie şi de turbare; dar cu cât se sforţa mai mult, cu atât mai puţin reuşea să scape de munte.

În timp ce se zbătea astfel, s-a apropiat căpetenia oştirii evreilor, ţinând în mână o sabie mare, lungă de zece coţi. A vrut să-l omoare pe uriaş, dar la început nu a reuşit. Însă, făcând un salt de zece coţi în înălţime, a izbutit să atingă cu sabia glezna lui Og. Cu o lovitură puternică l-a dărâmat la pământ pe uriaş, zdrobit sub propria-i povară. Numai capul îi mai ieşea din grămada enormă de pământ.

Dar furnicile din munte nu stăteau degeaba; au năvălit cu miile pe trupul uriaşului şi l-au devorat atât de bine, încât n-a mai rămas din el decât scheletul.

David în pustiu

Pe când regele David fugea prin pustiul Zif[7] urmărit de Saul, şi-a pierdut răbdarea în faţa mulţimii de pânze de păianjen pe care trebuia să le rupă; într-o zi, înţepat de o insectă, a exclamat mânios:

— Dumnezeule mare! De ce ai creat muştele şi păianjenii, care nu sunt de niciun folos, ci doar îi necăjesc pe oameni?

— Te voi lămuri, i-a răspuns un glas.

După o vreme, David a coborât muntele Ahila şi s-a aventurat noaptea în tabăra lui Saul, ca să-i fure armele şi

7 Cf 1Samuel 26. (n. trad.)

pocalul, în timp ce acesta dormea. După ce a izbândit această ispravă, tocmai voia să plece, când un picior i s-a încurcat în picioarele credinciosului Abner, care dormea lângă Saul. Mare i-a fost încurcătura: cum să se desprindă fără să facă zgomot în tabăra duşmanului? David era neliniştit la culme, când o muscă a venit să-l înţepe pe Abner în picior şi l-a făcut să se mişte, iar David a profitat de moment ca să se desprindă; a luat-o repede la fugă, mulţumindu-i lui Dumnezeu că a creat muştele.

Totuşi Saul l-a urmărit până în pustiu. Ca să scape de duşmanul său, David s-a ascuns într-o peşteră. Dumnezeu a trimis un păianjen care şi-a ţesut pânza în faţa intrării înguste a grotei. Saul şi Abner n-au întârziat să ajungă pe urmele fugarului.

— Fără îndoială, s-a ascuns în scobitura acestei stânci, a spus Abner. Haideţi să-l căutăm!

— N-are rost, a răspuns S aul, nu vezi că deschizătura peşterii e acoperită de o pânză de păianjen? Nimeni n-ar fi putut intra fără să rupă această ţesătură fină.

Şi au plecat mai departe, continuându-şi căutările.

Atunci David s-a plecat cu faţa la pământ şi a exclamat:

— Doamne! Iartă-mă că m-am îndoit de înţelepciunea ta. De acum înainte mintea mea slabă nu va înceta să se smerească în faţa armoniilor sublime din lucrările tale, Doamne! Chiar şi cea mai mică dintre făpturile tale îi este de folos omului! Chiar şi păianjenii şi muştele îşi au rolul lor în natură, Doamne! Cuvintele Tale sunt adevăr şi faptele Tale sunt dreptate!

Căinţa lui David

David, alesul lui Dumnezeu, regele lui Iuda, şade pe tronul său, copleşit de mâhnire!

Vai, o durere adâncă îi macină inima. Atunci îşi ia harfa ca să înalţe o cântare. Atinge corzile, dar ele nu vor să vibreze; iarăşi le atinge, dar ele nu vor să răsune.

Atinge corzile, le atinge iarăşi, dar niciun sunet nu răsună: corzile tac, parcă înlănţuite de puterea unor duhuri nevăzute.

Tovarăşa lui credincioasă, care nu l-a părăsit niciodată, care de atâtea ori l-a fermecat cu melodia ei, întărindu-i curajul în nenorocire şi în primejdii şi exprimând în zilele fericite cele mai frumoase elanuri ale inimii lui, harfa lui iubită nu mai vrea să cânte, rămâne mută. Căci el a făcut legământ cu păcatul…

David, pradă unei nelinişti de negrăit, se ridică deodată, dar cade înapoi îngrozit, se cutremură, păleşte.

De groază, i se face părul măciucă: o fiinţă nevăzută i-a smuls harfa din mâini.

Atunci, privind în jur, zăreşte fantoma lui Urie, care ţinea în mâinile sale îngheţate harfa smulsă regelui vinovat. Se apropie ameninţător, cu o expresie înspăimântătoare pe chip…

Inima lui David bate cuprinsă de groază.

— Mi-ai luat nevasta pe care mi-o dăduse Dumnezeu şi care era toată bucuria mea! M-ai aruncat în mormânt, folosindu-te de armele duşmanului! De aceea îţi iau harfa care era bucuria ta şi care, prin cântul ei, îţi aducea multă dulceaţă în viaţă.

Aşa vorbeşte înspăimântătoarea apariţie, apoi se face nevăzută. David rămâne năucit, copleşit de aceste cuvinte răzbunătoare.

Vai! De acum înainte nu va mai gusta dulcea bucurie a melodiei, dumnezeiască muzică nu-i va mai aduce farmecul ei mângâietor. Nu poate răbda acest gând… Cade la pământ cu sufletul plin de durere. Iată-l culcat în ţărână, zdrobit sub povara remuşcărilor. Se roagă cu râvnă, îşi imploră iertarea cu faţa scăldată în lacrimi!

Îndură-te de mine, Dumnezeule, după măsura bunătăţii Tale;

Desăvârşit mă spală de nelegiuirea mea, ca iarăşi să fiu curat!

Căci fărădelegea mea eu o cunosc: ea este pururea înaintea ochilor mei.

Deschide în faţa căinţei mele poarta cerească a îndurării Tale!

Iată, m-am născut în trup; inima omului aplecată e spre rău din copilărie.

Fiu al pulberii sunt, care bea păcatul precum apa şi zadarnic se luptă cu patimile pământului.

Stropeşte-mă cu isop şi voi fi curat, Părinte ceresc, ca să mă înfăţişez înaintea Ta mai alb decât zăpada.

Nu mă alunga dinaintea feţei Tale pe mine, păcătosul; suflarea Ta sfântă n-o lua de la mine!

Ca să-i învăţ pe cei fără-de-lege căile drepte şi să-i aduc pe cei rătăciţi înapoi pe cărările binelui.

Inima frântă şi zdrobită, Dumnezeule, Tu n-o dispreţuieşti.

Izbăveşte-mă de pedeapsa sângelui vărsat, Dumnezeule, Dumnezeul mântuirii mele.

Şi limba mea va vesti îndurarea ta.

Îndură-te de mine, Dumnezeule, după măsura bunătăţii Tale; desăvârşit mă spală de nelegiuirea mea, ca iarăşi să fiu curat![8]

Rugându-se astfel cu hohote de plâns, David oferea imaginea celei mai profunde căinţe.

Deodată, durerea i se potoleşte; sufletul său simte o uşurare neaşteptată: un serafim i-a dus lacrimile în faţa lui Dumnezeu.

Un murmur blând şi ceresc îi ajunge la ureche. Atunci David se ridică. Şi iată! în faţa lui zăreşte un înger venit din cer, care, cu mâinile învăluite în raze, îi înfăţişează harfa, vechea lui harfă credincioasă, care nu a avut nicicând pereche pe pământ!

Iar îngerul din zările înstelate se apropie de el, plin de farmec şi de măreţie, şi îi spune zâmbind:

— Dumnezeu s-a îndurat de tine după marea sa milostivire; ţi-a spălat vina în iubirea sa, ca să te facă din nou curat. Iată harfa care era bucuria ta şi a cărei melodie ţi-a înseninat totdeauna inima.

Astfel vorbeşte arătarea strălucitoare, apoi dispare,

8 Cf. Psalmul 51. (n. trad.)

lăsându-l pe David în culmea bucuriei.

Iată-l din nou aşezat pe tronul său cu harfa în mână, evlaviosul cântăreţ al psalmilor, regele lui Iuda!

O bucurie alinătoare îi umple inima; el atinge corzile, care vibrează armonios, şi înalţă o cântare sfântă.

Atinge corzile, le atinge iarăşi... ce sunet dumnezeiesc!

Şi din pieptul său urcă spre cer un cânt înălţător.

Atinge corzile, le atinge iarăşi, neobosit, şi din gura sa zboară spre Creator cea mai strălucitoare şi cea mai gingaşă aducere de mulţumire: rugăciunea păcătosului ridicat de iertarea dumnezeiască.

Solomon şi greierele

Nimeni pe pământ nu-l egala în înţelepciune pe regele Solomon şi niciun palat nu se putea măsura în măreţie cu Templul pe care îl ridicase.

Când s-au pus temeliile acestei clădiri, pământul n-a voit să îngăduie continuarea construcţiei. A ridicat valuri asemenea valurilor mării şi pietrele cioplite au căzut în fundul abisului. Solomon a ales rând pe rând alte locuri, dar de fiecare dată pământul începea să se cutremure şi zidurile se prăbuşeau.

— Vai mie! a exclamat regele. Trebuie să-i construiesc Domnului o casă şi nu izbutesc! O, pământule! De ce nu-mi îngădui să-l zidesc acest Templu?

— O, rege, a răspuns pământul, trebuie doar să alegi un loc care să fie vrednic de casa lui Dumnezeu şi voi purta cu mândrie acest lăcaş divin.

Regele era în culmea tristeţii, căci vedea toată ţara plină de păcătoşi.

— Ce loc aş putea alege ca să construiesc sanctuarul? a exclamat el cu amărăciune. Chiar şi

Paradisul este impur!

Trebuia să-şi întrebe sfetnicii? Ce lumină i-ar putea da oamenii? Cu sufletul plin de nelinişte, Solomon a ieşit în câmp. Deoarece cunoştea toate limbile, chiar şi pe ale păsărilor, a chemat la sine toate fiinţele înaripate – porumbelul, vulturul, uliul – şi le-a întrebat. Le-a consultat

mai ales pe cele care văzuseră multe în călătoriile lor: barza, rândunica şi cocorul. Dar toţi aceşti locuitori ai văzduhului i-au răspuns:

— O, rege, n-am văzut niciodată locul sfânt pe care îl cauţi.

Şi iată că soarele a apus şi stelele strălucitoare au început să-şi alcătuiască horele şi să-l laude pe Dumnezeu prin melodii suave. Solomon le-a întrebat şi pe ele, dar ele şi-au continuat cântările fără să ia seama la el şi la întrebările lui. Atunci regele s-a plecat cu faţa la pământ şi a spus plângând:

— Oare cine îmi va veni în ajutor?

În câmpul unde se culcase regele, se afla un măslin sub care erau îngrămădite două căpiţe de snopi, de aceeaşi mărime. Pe acel măslin era cocoţat un greiere care nici nu mânca, nici nu bea; nu făcea altceva decât să cânte slava lui Dumnezeu. Regele Solomon l-a ascultat cu atenţie şi a înţeles ce spunea:

— O, rege puternic, nu suspina, ci laudă-l pe Dumnezeu împreună cu mine! Iată că eşti culcat chiar pe locul unde trebuie să se ridice într-o zi Templul.

Solomon s-a ridicat şi a privit în jur: n-a văzut nimic altceva decât cele două căpiţe de snopi şi măslinul. Greierele a continuat:

— Acest câmp este proprietatea a doi fraţi. Unul dintre ei este însurat şi are mai mulţi copii, iar celălalt trăieşte singur. Când a venit vremea secerişului, cei doi fraţi, după cum vezi, şi-au legat snopii. În noaptea următoare, fratele care nu este însurat a avut un gând bun. El şi-a zis: „Fratele meu are nevastă şi copii de hrănit; nu e drept ca partea mea să fie egală cu a lui. Hai să luăm din grămada mea câţiva snopi şi, în taină, să-i adăugăm la snopii lui. El nu-şi va da seama şi nu va putea refuza”. Şi aşa a făcut. Dar, în aceeaşi noapte, celălalt frate se trezise şi-i spusese nevestei sale: „Fratele meu e tânăr: trăieşte singur şi nu are soaţă, nu are pe nimeni care să-l ajute la muncă şi să-l aline după osteneli. Nu e drept ca noi să luăm din câmpul comun tot atâţia snopi ca şi el. Să ne

sculăm, să mergem şi să ducem în taină în grămada lui de snopi câţiva dintre ai noştri. El nu-şi va da seama şi nu va putea refuza”. Zis şi făcut. A doua zi, fiecare dintre cei doi fraţi s-a dus la câmp şi a fost foarte mirat să vadă că grămezile erau tot egale, dar fiecare şi-a ascuns uimirea şi a tăcut din gură.

Greierele a adăugat:

— Rămâi aici, o, rege, şi ia bine seama: cei doi fraţi nu vor întârzia să apară pe câmp şi în această noapte.

Abia rostise greierele aceste cuvinte, că au apărut şi cei doi fraţi, unul venind din dreapta, celălalt, din stânga, amândoi încărcaţi cu snopii pe care şi-i destinau reciproc. S-au întâlnit în mijlocul câmpului, în faţa măslinului. Speriaţi, au scăpat din mâini povara, dar, după câteva clipe de şovăială, au căzut unul în braţele celuilalt, într-un elan de bucurie.

Văzând acest frumos exemplu de bună înţelegere, regele s-a apropiat de ei şi le-a spus:

— Voi, care daţi o atât de minunată dovadă de iubire frăţească, daţi-mi, vă rog, mie acest câmp, ca să zidesc aici Sanctuarul Marelui Rege. Niciun loc nu este mai vrednic, mai sfânt decât acesta, consacrat prin dragostea voastră, unul pentru altul. Vă voi plăti un preţ înzecit.

Fraţii s-au plecat adânc şi au spus:

— Să se facă voia ta, rege puternic şi înţelept!

Şi astfel au fost puse temeliile Templului în locul în care se aflau snopii şi măslinul.

Şi atunci pământul nu s-a mai cutremurat şi valurile nu s-au mai ridicat. Aerul s-a umplut de cântări cereşti şi, în curând, s-a ridicat pe acel loc un Templu măreţ, spre slava Dumnezeului lui Israel.

Solomon şi Asmoden

Când regele Solomon a voit să construiască Templul la Ierusalim, nu ştia cum să facă rost de piatra cioplită necesară, căci trebuia să evite folosirea vreunei unelte de fier, metal care era de obicei destinat fabricării armelor de

război. I-a adunat atunci pe înţelepţii din regatul său, ca să le ceară sfatul. Aceştia i-au răspuns:

— Există un vierme cât un bob de orz, numit Şamir, care e în stare să cioplească piatra cea mai tare. Moşe l-a folosit deja ca să graveze numele celor douăsprezece triburi pe pietrele preţioase de pe pieptarul lui Aaron.

Plin de bucurie, Solomon a exclamat:

— Vă mulţumesc din toată inima, înţelepţilor, dar spuneţi-mi cum aş putea dobândi această insectă?

— O, rege, stăpâne! au răspuns înţelepţii. Nu putem să-ţi dăm niciun sfat în această privinţă, dar sileşte-i pe demoni să se înfăţişeze înaintea tronului tău: îţi vor spune cu siguranţă.

Îndată regele a poruncit să se înfăţişeze înaintea tronului său toţi demonii şi i-a întrebat unde stă ascuns Şamirul. Aceştia i-au răspuns:

— O, rege, nici noi nu ştim; numai regele nostru, Asmodeu, căpetenia tuturor demonilor, îţi va putea spune.

— Atunci vă ţin prizonieri aici până ce îmi veţi spune unde se află sălaşul lui Asmodeu, căpetenia voastră.

După câteva zile de captivitate, demonii s-au declarat gata să-i dezvăluie sălaşul:

— Foarte departe de aici, au spus ei, în mijlocul pădurii, la poalele unui munte, sălăşluieşte maimarele demonilor. Acolo şi-a săpat o fântână plină cu apă de izvor foarte limpede. Ca să păstreze apa curată, a aşezat pe gura fântânii o piatră grea cu pecetea lui. El se suie în fiecare zi în cer ca să afle hotărârile cereşti. Către seară se întoarce pe pământ şi, însetat de lunga călătorie, se desfată cu această băutură curată şi răcoroasă. Dar, mai înainte, se asigură că pecetea fântânii este neatinsă. Apoi pune toate la loc şi dispare. Iată, o, rege, tot ce-ţi putem spune. În marea ta înţelepciune, vei vedea singur ce ai de făcut.

Pe dată, Solomon l-a chemat pe sfetnicul său credincios, viteazul războinic Benaia, şi i-a dat un lanţ de aur pe care era gravat numele lui Dumnezeu. Tot atunci, i-a mai dat şi câteva burdufuri pline cu vin de preţ. Astfel

echipat, Benaia, împreună cu câţiva tovarăşi, a pornit la drum pentru a îndeplini o misiune pe cât de grea, pe atât de primejdioasă.

După ce au mers săptămâni şi săptămâni, au trecut fluvii revărsate, au suit munţi prăpăstioşi, au ajuns în sfârşit în pădurea descrisă de demoni şi au găsit acolo fântâna lui Asmodeu. Degrabă s-au apucat de lucru. S-au ferit cu grijă să se atingă de capacul ce purta pecetea lui Asmodeu. Au străpuns fântâna pe o latură şi, prin gaură, au turnat înăuntru vinul cel vechi, apoi au pus totul la loc, aşa încât să nu dea nimic de bănuit. Apoi Benaia şi tovarăşii săi s-au ascuns în pădure şi au aşteptat întoarcerea căpeteniei demonilor.

Către seară, acesta s-a întors din cer. Benaia şi ai săi au fost îngroziţi de înălţimea şi de înfăţişarea lui cumplită, dar nu şi-au pierdut cumpătul. După obicei, Asmodeu s-a apucat să-şi cerceteze fântâna; şi, cum totul îi părea în ordine, a ridicat capacul ca să bea.

Dar îndată ce lichidul i-a atins buzele, şi-a dat seama de înşelătorie:

— Ah, e vin! a exclamat el. Eu nu beau vin. Vinul răpeşte cunoaşterea şi tulbură mintea. Un înţelept nu bea vin.

Dar setea îl chinuia atât de tare, încât a vrut măcar să-şi moaie buzele în lichid.

— O singură picătură, şi-a zis, nu poate face niciun rău.

Îşi duce vasul la gură, dar, în loc de o picătură, înghite două, apoi trei, apoi patru… Abia a avut timp să-şi dea seama ce face, că dulcea băutură îi trecuse toată prin gâtlej.

Urmările vinului n-au întârziat să se facă simţite: demonul a căzut într-un somn adânc. Văzând aceasta, Benaia şi tovarăşii săi au ieşit din ascunzătoare, s-au apropiat încet de el şi i-au legat la gât lanţul ce purta numele lui Dumnezeu. Când Asmodeu, trezindu-se, a zărit lanţul pus la gâtul său, s-a înfuriat şi a încercat să-l smulgă, dar Benaia i-a spus:

— Niciodată nu vei putea rupe acest lanţ, care este însemnat cu numele Dumnezeului Atotputernic. Acum eşti în puterea mea.

La aceste cuvinte, mai-marele demonilor, transformat, i-a urmat de bunăvoie pe Benaia şi pe oamenii lui.

Pe drumul de întoarcere s-au petrecut întâmplări ciudate. Într-o zi, demonul s-a rezemat de un copac. Dar pe dată, abia atins de acest duh puternic, copacul a fost smuls din rădăcină.

În altă zi, Asmodeu s-a rezemat, ca să se odihnească, de o căsuţă unde locuia o biată văduvă. Dar îndată ce trupul i s-a atins de zid, s-a cutremurat toată casa. Îngrozită, biata bătrână ieşi în grabă afară, implorându-l să-i fie milă de ea şi de locuinţa ei.

Mergând mai departe, au întâlnit un alai de nuntă. Atunci Asmodeu a început să plângă şi să geamă.

— De ce plângi? l-a întrebat Benaia.

— Pentru că ştiu că mireasa trebuie să moară mâine.

Trecând pe lângă atelierul unui cizmar, l-a auzit pe un om care comanda o pereche de cizme care să ţină şapte ani! Asmodeu a exclamat:

— O pereche de cizme pentru şapte ani! Dar omul acesta nu mai are de trăit decât şapte zile!

Pe drum au întâlnit şi un om beat care, îndepărtându-se de cale, a ajuns lângă un şanţ în care era să-şi găsească moartea. Asmodeu s-a sforţat puternic şi a reuşit să-l scoată pe om din primejdie. Cum Benaia îşi exprima mirarea faţă de atâta bunătate din partea căpeteniei demonilor, acesta i-a răspuns:

— Ştiu foarte bine că acest om beat este un mare păcătos. Tocmai de aceea i-am făcut acest serviciu, ca să primească plata pentru puţinul bine pe care l-a făcut pe pământ, iar în viaţa viitoare să nu aibă parte decât de pedepse.

În altă zi, s-au întâlnit pe câmp cu un om care se îndeletnicea cu căutatul comorilor, folosind vrăjitoria. Văzându-l, Asmodeu a izbucnit în râs:

— Iată un om, a spus el, care caută pretutindeni comori şi nu ştie că este una ascunsă sub casa în care locuieşte.

În sfârşit, au ajuns la Ierusalim. Dus pe dată în palatul regelui Solomon, mai marele demonilor a desenat în faţa tronului regesc un dreptunghi de patru coţi lungime şi, plin de mânie, i-a vorbit astfel regelui:

— Priveşte! Când vei fi mort, va trebui să te mulţumeşti cu o bucată de pământ nu mai mare decât aceasta, iar acum nu te-ai mulţumit să supui atâtea ţări stăpânirii tale, vrei să-i mai supui şi pe demoni!

Solomon a răspuns:

— Nu te înfuria, puternice demon! Nu te-am chemat înaintea tronului meu nici din ambiţie şi nici din lăcomie, ci numai pentru că am nevoie de sfatul tău pentru o lucrare pe care vreau s-o încep în cinstea lui Dumnezeu. Într-adevăr, ştiu că voi, duhurile, îl cinstiţi pe Dumnezeu ca şi noi. Ascultă, aşadar: Tatăl meu, David, înainte de a muri, m-a însărcinat să construiesc Templul lui Dumnezeu, pe care nu-l putea zidi el însuşi. Dar, cum Legea mă opreşte să folosesc unelte de fier pentru a ciopli piatra de care am nevoie, mă aflu în mare încurcătură. Totuşi, am aflat că există un viermişor, Şamirul, care e în stare să cioplească pietrele cele mai tari doar atingându-le şi că numai tu poţi să-mi faci rost de această insectă minunată. Iată de ce te-am adus înaintea tronului meu.

— Stăpâne, regele meu, a răspuns Asmodeu pe un ton mai liniştit, să ştii că n-am nicio putere asupra Şamirului. Duhul mării l-a încredinţat Cocoşului sălbatic şi acesta a jurat să-l păzească bine.

Când a auzit Solomon acest răspuns, l-a trimis pe Benaia să-l caute pe Cocoşul sălbatic, ca să poată pune mâna pe Şamir. Benaia s-a pregătit pentru a îndeplini această misiune grea. Pe lângă merindele de trebuinţă, a luat cu el de această dată un clopot de sticlă. După multe căutări prin ţinuturi sălbatice şi pustii, unde rareori pătrunsese vreo fiinţă omenească, a descoperit în sfârşit cuibul păsării pe culmea unui munte înalt, în vârful unei

stânci. Îndată a luat clopotul şi l-a pus peste cuib. El şi tovarăşii săi s-au ascuns îndărătul copacilor. Când s-a întors Cocoşul sălbatic cu mâncare pentru pui, nu s-a putut apropia de ei. După ce s-a ostenit zadarnic să-şi elibereze puii, s-a îndepărtat în zbor şi, după câteva clipe, s-a întors purtând în cioc viermele Şamir. L-a aşezat peste clopot şi acesta s-a sfărâmat la prima atingere a insectei. Apoi Cocoşul a vrut să-l ducă la loc pe Şamir, în ascunzătoarea lui, dar Benaia şi oamenii săi au început să strige atât de tare, încât el a scăpat Şamirul din cioc. Benaia l-a prins îndată şi a luat-o la fugă împreună cu tovarăşii lui.

De atunci, regele Solomon a putut începe construirea Templului. Şamirul i-a tăiat toate pietrele necesare şi, în şapte ani, clădirea era gata.

În tot acest timp, Asmodeu a fost prizonierul lui Solomon, care îl păstrase lângă el ca să-i ceară sfatul ori de câte ori apărea o dificultate. Dar într-o zi Solomon i-a spus:

— Am dobândit multă ştiinţă în cele dumnezeieşti şi în cele pământeşti, dar aş vrea să adaug la cunoştinţele mele tot ce te face să fii mai presus de simplii muritori.

Asmodeu a răspuns:

— Scoate-mi lanţul pe care-l port la gât şi pune-mi-l pe al tău în loc. Atunci îţi voi satisface curiozitatea şi vei afla lucruri uimitoare.

Solomon, fericit la gândul că va afla taine şi se va iniţia în mistere, s-a grăbit să împlinească dorinţa căpeteniei demonilor. Dar acesta, abia scăpat de lanţul pe care era gravat numele Dumnezeului Cel Atotputernic, şi-a recăpătat toate puterile, l-a apucat pe rege şi l-a azvârlit prin văzduh, aşa încât acesta a căzut la o mie de leghe de acolo, în India.

Când s-a trezit din năuceală, Solomon şi-a dat seama cu uimire că se afla într-un ţinut necunoscut şi printre oameni străini. Dar, cu mult curaj, a pornit pe drumul de întoarcere. Primele săptămâni nu i-au fost prea grele, căci mai avea încă ceva bani, iar hainele şi încălţările îi erau încă în bună stare. De altfel, încrederea în Dumnezeu îl

sprijinea în clipele de slăbiciune. Dar curând, lipsit de toate, bogatul şi puternicul rege Solomon a fost silit, ca un biet cerşetor, să bată pe la uşi. Şi atunci când spunea „Eu sunt Solomon, regele Ierusalimului”, nimeni nu voia să-i dea crezare şi toţi îşi băteau joc de el.

Într-o zi, trecând pe lângă o şcoală, l-a auzit pe un profesor explicându-le elevilor Pildele lui Solomon. Aşa că a bătut la uşă şi a intrat spunând:

— Eu sunt regele Solomon în persoană, autorul acestor maxime de înţelepciune.

Dar şi profesorul şi elevii au izbucnit în râs şi l-au dat afară.

În sfârşit, după ani îndelungaţi de călătorie, a ajuns la Ierusalim. S-a înfăţişat îndată în Sinedriu, tribunalul suprem al cetăţii sfinte, şi a zis:

— Sunt eu, Solomon, regele Ierusalimului! Nu mă recunoaşteţi?

Dar şi acolo l-au socotit drept nebun. Căci, de când dispăruse el, Asmodeu, luând înfăţişarea regelui lui Israel, cârmuise poporul şi nimeni nu-şi dăduse seama de înşelătorie. Totuşi, cum Solomon stăruia să-şi ceară drepturile şi rostea vorbe care dovedeau o mare înţelepciune, Sinedriul a hotărât să cerceteze cazul, cu atât mai mult cu cât asupra falsului Solomon pluteau unele bănuieli. Astfel, de multă vreme slujitorii regelui se mirau să-l vadă culcându-se fără a-şi scoate încălţările. Pentru a înţelege această ciudăţenie, trebuie ştiut că demonii care iau înfăţişare de om îşi pot transforma tot corpul, în afară de picioare. Or, Asmodeu avea picioare de cocoş şi se ferea tare să-i fie văzute.

L-au dus, aşadar, pe noul Solomon în palat, pentru a-l pune în faţa pretinsului rege. Când Asmodeu l-a văzut intrând pe adevăratul rege Solomon, a scos un strigăt care a făcut să se cutremure toată cetatea Ierusalimului şi ţara lui Israel până la Ierihon. Apoi, statura i s-a înălţat tot mai mult, devenind uriaşă, aşa încât a trecut prin tavanul palatului, a atins norii cu capul şi s-a făcut nevăzut pe dată.

Însă regele Solomon, temându-se de răzbunarea căpeteniei demonilor, a pus să i se păzească în fiecare noapte culcuşul de şaizeci de războinici aleşi printre vitejii lui Israel, aşa cum stă scris în Cântarea Cântărilor (3, 7 – 8):

„Iată culcuşul lui Solomon! Şaizeci de viteji împrejurul lui, dintre vitejii lui Israel; cu toţii purtând sabie, învăţaţi în bătălii, fiecare îşi ţine sabia la şold de teama spaimelor nopţii”.

Răbdarea lui Hillel

Îndelunga răbdare a lui Hillel era proverbială. Niciodată nu-l văzuse cineva pe acest savant învăţător al Legii mâniindu-se şi se spunea că nimeni nu poate reuşi să-l înfurie.

Doi oameni din ţară discutau într-o zi despre acest lucru.

— Pariez că voi reuşi să-l fac să-şi piardă răbdarea, a spus unul.

— Iar eu, a susţinut celălalt, pariez că nu vei reuşi.

Cel dintâi, hotărât să-şi îndeplinească planul, a ales în acest scop o după-amiază de vineri, ştiind că Hillel era deosebit de ocupat în acea zi cu pregătirile pentru şabat. Abia începuse rabinul să se îmbrace, când cineva a bătut cu putere la uşă:

— Este acasă Hillel? striga un glas neplăcut.

Or, e de ştiut că Hillel era *Naşi*, conducător religios suprem în Israel, şi, prin urmare, era foarte nepoliticos să fie strigat astfel pe nume. Totuşi, învăţatul nu s-a arătat în niciun fel ofensat de această impertinenţă şi, înfăşurându-se în mantie, s-a grăbit să deschidă uşa.

— Am o întrebare foarte urgentă să-ţi pun, spuse vizitatorul intrând.

— Stai jos, prietene, a răspuns Hillel, şi explică-mi ce doreşti.

— Aş vrea să ştiu, a spus omul, de ce babilonienii au capetele rotunde.

— Întrebarea ta nu e lipsită de interes, a răspuns învăţatul. De bună seamă, acest lucru ţine de faptul că moaşele din Babilon nu ştiu să-i înfeşe bine pe nou-născuţi.

Fără să-i mulţumească rabinului şi chiar fără să-şi ia rămas bun, vizitatorul a plecat, iar Hillel şi-a continuat pregătirile în cinstea şabatului. Dar nu a înaintat prea mult cu îmbrăcatul, că din nou i-a bătut cineva la uşă.

A deschis cu calm, ca şi prima dată, şi s-a aflat în faţa aceluiaşi vizitator care i-a spus:

— Mai am o întrebare, nu mai puţin importantă, să-ţi pun.

— Intră, prietene, şi ia loc, a răspuns rabinul. Te ascult şi sunt gata să-ţi răspund cât voi putea mai bine.

— Explică-mi, pentru că faptul mă tulbură foarte, de ce ţărmudeenii au ochii urduroşi?

— Pentru că locuiesc într-un ţinut nisipos şi vântul le trimite neîncetat nisip în ochi, ceea ce le strică vederea.

Fără niciun cuvânt de mulţumire, străinul a plecat trântind uşa, iar *Naşi* a continuat să se îmbrace.

N-a fost liniştit multă vreme. A treia oară i-a bătut cineva cu brutalitate la uşă iar el, cu aceeaşi blândeţe, a deschis. Acelaşi străin i s-a înfăţişat din nou şi a pătruns în casă cu o impoliteţe şocantă.

— Încă o întrebare, a spus el pe tonul cel mai morocănos. De ce africanii au piciorul plat?

— Dorinţa ta de a te instrui este foarte lăudabilă, a declarat rabinul. Să ştii că oamenii despre care vorbeşti locuiesc în regiuni mlăştinoase şi au obiceiul să meargă desculţi.

Văzând că Hillel era tot la fel de calm, vizitatorul nu mai ştia ce să spună ca să încerce să-l facă să-şi piardă cumpătul.

— Mai am multe alte întrebări foarte serioase, a strigat el cu prefăcută mânie, şi trebuie să-mi dai răspunsurile.

Dar învăţatul a răspuns cu desăvârşită bunăvoinţă:

— Setea ta de cunoaştere mă bucură. Vorbeşte fără teamă şi nu te grăbi.

— Mai întâi, a spus omul, eşti tu cu adevărat Hillel, *Nasi-uy*! Căci cu el şi nu cu altul vreau să vorbesc.

— Da, prietene, eu sunt Hillel.

— Atunci, a exclamat vizitatorul care-şi pierduse el răbdarea, dacă tu eşti Hillel, doresc să nu fie în

Israel mulţi oameni ca tine.

— De ce? a întrebat rabinul cu seninătatea lui obişnuită. Nu cumva, din întâmplare, ţi-am pricinuit vreo pagubă?

— Ba da, desigur, a spus omul, căci pariasem că voi reuşi să te înfurii şi mi-am pierdut pariul.

Hillel nu şi-a putut stăpâni râsul.

— Prietene, a spus el, nu e oare mai bine că ţi-ai pierdut tu pariul, decât să fi căzut eu în păcatul mâniei, pierzându-mi răbdarea?

Alexandru cel Mare şi Amazoanele

Alexandru, îmbătat de toate victoriile pe care le repurtase şi voind să-şi mai sporească slava, era în căutarea unor noi aventuri. Cu cât o faptă era mai temerară, cu atât se simţea mai atras de ea.

Într-o zi a hotărât să facă o expediţie în interiorul Africii. Sfetnicii lui, socotind că expediţia e primejdioasă, au căutat să-l facă să se răzgândească.

— O, rege, au zis ei, vei întâlni pe cale „munţii cei negri”, care sunt atât de înalţi, încât nu lasă să treacă razele soarelui; nu vei putea să-ţi continui drumul.

— Cunosc bine greutăţile pe care le am de întâmpinat, a răspuns Alexandru mânios, dar sunt hotărât să-mi înfăptuiesc planul. Nu v-am cerut sfat ca să mă descurajaţi, ci ca să-mi arătaţi cum aş putea depăşi obstacolele care îmi vor ieşi în cale.

Văzând că Alexandru e neînduplecat, sfetnicii i-au spus:

— Fă-ţi rost, în primul rând, de măgari albi din

Egipt, care-şi pot găsi calea chiar şi pe întuneric. Fă-ţi rost şi de funii de in de o lungime foarte, foarte mare şi

care rezistă la umezeală. În clipa în care vei intra în împărăţia beznelor, să înfigi adânc un stâlp în pământ. Să legi funia de stâlp şi s-o desfăşori pe măsură ce înaintezi înăuntrul ţării; astfel vei regăsi uşor calea de întoarcere.

Alexandru a urmat aceste sfaturi, apoi a pornit la drum. După ce a străbătut cu bine ţara beznelor, a ajuns la graniţa Amazoanelor, cărora le-a declarat război. Dar acestea i-au trimis vorbă:

— Oştile noastre sunt alcătuite doar din femei. Dacă ieşi biruitor, slava ta nu va fi sporită, deoarece se va spune: a învins nişte biete femei. Dacă, dimpotrivă, noi vom birui, se va spune: marele Alexandru a fost învins de nişte biete femei! Şi toată slava pe care ai dobândit-o se va veşteji dintr-odată.

Aceste cuvinte n-au întârziat să aibă efect, iar Alexandru s-a împrietenit cu Amazoanele.

Ajuns în capitala lor, a fost copleşit cu onoruri. Pentru că murea de foame, a cerut o bucată de pâine. Dar nu mică i-a fost mirarea când i s-a oferit o pâine de aur!

— Altă pâine nu este în ţara aceasta? a spus Alexandru.

— Pâine obişnuită aveai, de bună seamă, destulă în ţara ta, au răspuns Amazoanele. Şi nu pentru a găsi din aceea ai pornit tu în această expediţie atât de primejdioasă.

Regele a văzut că Amazoanele îi erau superioare şi a plecat repede de acolo. Înainte de a trece de poarta cetăţii, a înscris pe ea aceste cuvinte: „Eu, Alexandru, regele Macedoniei, eram un mare prost; Amazoanele m-au făcut înţelept”.

Pe drumul de întoarcere, a ajuns lângă un pârâu şi s-a oprit să-şi potolească setea. A cerut să i se dea pâine şi un peşte uscat, pe care l-a muiat în apă ca să-l spele. Dar a fost foarte mirat văzând că peştele revine la viaţă şi începe să înoate. Intrigat, a mers în susul pârâului ca să-i cunoască izvorul şi a ajuns la porţile Paradisului. A bătut, spunând:

— Lăsaţi-mă să intru!

Dar un glas i-a răspuns:

— Aici este poarta Celui Veşnic! Numai cei drepţi pot trece prin ea (Psalmul 118, 20).

A bătut a doua oară:

— Lăsaţi-mă să intru! Sunt Alexandru, marele cuceritor. Şi dacă nu mă lăsaţi să intru în Rai, daţi-mi măcar o amintire a trecerii mele pe aici.

Atunci i-au dat orbita ochiului unei fiinţe omeneşti, care trăise pe pământ.

Într-o zi, lui Alexandru i-a venit ideea să pună pe o balanţă această amintire din Paradis, iar pe celălalt taler să pună aur şi argint. A fost mirat văzând că acul balanţei nu se înclina în partea acestor bogăţii, ci în cealaltă parte. A dublat grămada de aur şi de argint, dar talerul pe care era aşezată biata orbită, în care odinioară străluciseră ochiul unui om viu, biruia mereu. La întoarcerea din expediţie, le-a împărtăşit sfetnicilor săi acest fenomen ciudat şi le-a cerut explicaţia. Înţelepţii i-au spus:

— Umple orbita cu pământ.

Alexandru le-a urmat sfatul şi îndată talerul s-a ridicat.

— Ochiul care strălucea odinioară în această orbită, i-au spus înţelepţii, era al unui om care, în viaţa lui, nu se mai sătura să-şi contemple avuţiile. Doar în clipa când l-a acoperit pământul, ochii lui s-au săturat, în sfârşit. Înţelege, aşadar, învăţătura pe care au vrut să ţi-o dea: anume, că toată ambiţia oamenilor încetează când îi acoperă pământul; că aurul şi ambiţia sunt lucruri deşarte şi că e nevoie de alte calităţi pentru a putea intra în Paradis.

Cum a devenit Akiba un mare învăţat

Kalba Sabua era unul dintre cei mai bogaţi proprietari din împrejurimile Ierusalimului. Ospitalitatea lui era proverbială. Acesteia îi datora porecla de Kalba Sabua, care voia să spună că săracul, intrând în casa lui flămând ca un câine (*kalba*), era sigur că va ieşi de acolo

sătul (*sabua*).

Omul acesta avea turme mari şi avea mulţi ciobani în slujba sa. Printre aceşti ciobani, un tânăr, numit Akiba, se distingea între toţi prin pietate, blândeţe şi purtări alese. Era încă slujitorul credincios al lui Kalba Sabua când a împlinit patruzeci de ani.

Într-o zi, fiica stăpânului său, vestită pentru frumuseţea şi pentru virtuţile ei, a venit la el pe neaşteptate şi i-a spus:

— Akiba, am o propunere să-ţi fac. Dacă eşti de acord să te dedici cu totul studierii Torei, mă declar gata, în schimb, să-ţi ofer mâna mea.

Akiba, încă din zilele adolescenţei sale, avea acest vis: să ajungă un mare învăţat. Şi iată că visul putea deveni realitate!

Abia putea vorbi, atât de tare îi bătea inima de bucurie:

— Să studiez? îi răspunse el în sfârşit fetei. Nici nu am altă dorinţă mai aprinsă! Cât despre a doua parte a propunerii, mă simt prea nevrednic de tine, Rachel, ca să o pot primi.

— Studiază Tora, a spus Rachel, şi vei fi vrednic să te însori şi cu o prinţesă.

Din ziua aceea, Akiba a învăţat s-o cunoască mai bine pe virtuoasa Rachel; i-a apreciat tot mai mult calităţile şi, în curând, cei doi tineri s-au logodit în taină. Dar tatăl a aflat despre planurile lor şi a fost cuprins de o mare mânie. Cum! Singura fiică a lui Kalba Sabua, omul cel mai bogat din ţinut, să se mărite cu un simplu lefegiu, cu un biet cioban?! Lucru inadmisibil, după părerea lui! Dar, în ciuda împotrivirii tatălui său, tânăra Rachel rămânea neclintită în hotărârea sa.

De ciudă, Kalba Sabua a făcut jurământ să-şi dezmoştenească fata. Lipsită de toate, ea avea să rămână nevasta bietului cioban pe care, de altfel, Kalba Sabua l-a alungat.

Cei doi tineri s-au căsătorit, dar trebuia să găsească mijloace de existenţă. Iarna i-a găsit în cea mai mare

sărăcie. N-aveau drept adăpost decât o biată colibă, unde dormeau pe paie. Akiba, care-şi reproşa amarnic că a pricinuit sărăcirea nevestei sale, căuta s-o mângâie cu speranţa unor zile mai bune. Însă ea i-a spus:

— Nu bogăţiile pământeşti mă atrag, ştii că le-am dispreţuit. De dragul Torei te-am urmat.

Într-o zi, pe când tânăra nevastă îşi încuraja soţul lăudându-i ataşamentul pentru bunurile spirituale, iată că profetul Ilie[9], luând chipul unui cerşetor, s-a înfăţişat la intrarea colibei lor.

— Fie-vă milă de mine, oameni buni, le-a spus el. Am un copil mic de îngrijit şi sunt atât de sărac, încât n-am nici măcar paie ca să-i fac culcuş.

Akiba s-a grăbit să adune câteva braţe din paiele pe care se culca el însuşi şi le-a dat străinului.

— Vezi, i-a spus el nevestei sale, există şi oameni mai săraci ca noi!

Rachel, ca o nevastă curajoasă, îşi ascundea pe cât putea sărăcia şi, în fiecare dimineaţă, culegea cu grijă paiele din părul bărbatului ei, ca nimeni din sinagoga unde mergea el la rugăciune să nu le bănuiască situaţia jalnică.

Într-o zi i-a spus bărbatului ei:

— Prietene, timpul e preţios şi zboară. Pleacă fără întârziere să cauţi o şcoală unde să poţi dobândi ştiinţa sacră. Să nu te întorci decât când vei fi ajuns un învăţător în Israel. Cât despre mine, fii sigur că Dumnezeu nu mă va părăsi.

Rachel vorbea cu asemenea hotărâre, încât, în ciuda ezitării de a se despărţi de nevastă şi a nesiguranţei privitoare la soarta care îl aştepta, Akiba a acceptat să plece.

Doisprezece ani s-au scurs, doisprezece ani în care Akiba a studiat, cu un succes nemaivăzut, în şcolile lui Rabbi Eliezer şi a lui Rabbi Ieşua, învrednicindu-se la rându-i, prin ştiinţa sa adâncă, să fie pus în rândul *hahamilor*, înţelepţii din Israel, în sfârşit, a sosit clipa în care se putea gândi să meargă s-o regăsească pe iubita sa

9 Ilie, în ebraică, este Eliahu. (n. trad.)

Rachel. Care nu-i era emoţia când, ajuns la capătul călătoriei, s-a găsit într-o noapte în faţa uşii colibei unde, cu doisprezece ani înainte, o lăsase pe credincioasa lui soaţă! Spre marea-i mirare, a auzit glasul nevestei sale şi un alt glas, al unui bărbat pe care nu-l cunoştea şi cu care ea părea a purta o discuţie aprinsă.

— Bine au făcut părinţii tăi că te-au alungat, spunea omul, căci ţi-ai dăruit inima unui soţ nevrednic, unui om care te-a părăsit şi care, de doisprezece ani, n-a mai dat semn de viaţă!

Dar Rachel răspundea:

— Te înşeli, am luat împreună această hotărâre, Akiba şi cu mine. Eu însămi l-am împins să plece ca să studieze în şcoli; şi, dacă aş şti astăzi că pentru a-şi termina studiile ar trebui să-şi mai prelungească absenţa, l-aş sfătuit, oricât de tristă mi-ar fi situaţia, să rămână încă doisprezece ani la picioarele învăţătorilor, până va ajunge şi el, la rându-i, o lumină în Israel.

Ochii lui Akiba s-au umplut de lacrimi când a auzit-o vorbind astfel pe curajoasa şi credincioasa lui soaţă.

— Facă-se voia ei! a zis el atunci.

Şi, fără a mai intra în colibă, a pornit îndărăt, hotărât să se întoarcă la învăţătorii săi.

Numai Dumnezeu, care vede tot, a fost martor al eroismului lui.

Au trecut alţi doisprezece ani. De data aceasta, Akiba dobândise celebritatea. Când s-a întors în ţinutul său, număra nu mai puţin de douăzeci şi patru de mii de elevi. Din toate colţurile ţării, o mulţime imensă a venit să-l vadă pe ilustrul învăţat, în această mulţime se afla o femeie îmbrăcată sărăcăcios. Îndată ce l-a zărit pe Akiba, s-a avântat spre el, îmbrăţişându-i genunchii. Discipolii voiau s-o alunge, dar învăţatul le-a spus:

— Lăsaţi-o! Aflaţi că, ceea ce suntem, voi şi cu mine, ei i-o datorăm!

Discipolii au înţeles şi s-au plecat în faţa Rachelei cu adânc respect.

Kalba Sabua, care venise şi el să-l vadă pe ilustrul

Akiba, se arăta mândru că are un asemenea ginere. L-a primit cu toate onorurile şi şi-a anulat jurământul pe care-l rostise odinioară în dauna fiicei sale: i-a lăsat acum moştenire toată imensa lui avere. Şi a fost celebrată, cu mare fast, nunta Rachelei cu Akiba. Niciodată nu a fost o nuntă atât de strălucită, căci atunci s-a sărbătorit, împreună cu nobilii miri, şi gloria Legii lui Dumnezeu, căreia i se consacraseră amândoi cu eroism.

Călătoria lui Rabbi Ioşua

Rabbi Ioşua ben Levi era urmărit de un gând care îl chinuia neîncetat. Sufletul i-a fost tulburat astfel până în ziua în care misterul s-a spulberat şi adevărul i-a fost, în fine, dezvăluit. El voia cu ardoare să-l vadă pe profetul Ilie şi, pentru aceasta, a stăruit îndelung, în post şi rugăciune, ca Cerul să-i dăruiască acest har. Dumnezeu l-a ascultat: Ilie i s-a arătat în măreţie şi Rabbi Ioşua l-a auzit pe profet spunându-i:

— Iată-mă, sunt gata să-ţi împlinesc dorinţa. Ce ceri de la mine?

Rabbi Ioşua i-a răspuns:

— O, profetule, aş dori să te însoţesc prin lume şi să văd ce faci, ca să iau învăţătură de la faptele înţelepciunii tale.

— Nesocotitule! l-a repezit Ilie. Nu vei fi în stare să înduri privelişte a pe care ţi-o vor arăta faptele mele, căci ele depăşesc înţelegerea ta.

— Făgăduiesc să nu te sâcâi cu întrebările mele, a spus Rabbi Ioşua. Vreau numai să te văd la lucru.

— Bine, primesc, a spus profetul. Dar cu o condiţie: nu cumva să mă întrebi vreodată despre motivele purtării mele. La prima întrebare pe care mi-o pui, să ştii că te părăsesc.

Aşadar s-au pornit amândoi la drum.

Au ajuns mai întâi la casa unui om sărman, care nu avea drept avuţie decât o vacă. Acest om stătea, împreună cu nevasta, în pragul uşii. Când i-au văzut pe călători, s-au

ridicat amândoi. I-au primit cu bucurie, i-au instalat în camera cea mai bună şi le-au dat să bea şi să mănânce. Călătorii au petrecut noaptea în casa aceea, iar a doua zi dimineaţă, când s-au sculat ca să pornească la drum, Ilie i-a cerut lui Dumnezeu pieirea vacii, iar animalul a murit pe dată.

Rabbi Ioşua a fost pe cât de uluit, pe atât de indignat de această faptă. Şi-a spus în sinea lui: „Ia uite! Nişte oameni sărmani şi-au împlinit faţă de noi îndatorirea ospitalităţii şi, drept răsplată pentru generozitatea pe care ne-au arătat-o, profetul le ucide singura vacă! Este cu adevărat revoltător! Şi deja întrebarea mijea pe buzele sale: „De ce i-ai răpit singurul bun acestui nenorocit?”

Dar profetul, care-i citea gândurile, i-a spus:

— Aminteşte-ţi de condiţia care ţi s-a pus. Dacă vrei să mă întrebi, vorbeşte! Îţi voi explica purtarea mea, dar apoi ne vom despărţi.

Rabbi Ioşua a rămas tăcut.

Au mers ziua întreagă şi, când s-a făcut seară, au bătut la poarta unei locuinţe bogate. Dar stăpânul casei, cu toată bogăţia lui, i-a lăsat să petreacă noaptea în curte şi nu le-a dat nici de băut, nici de mâncare. Şi pe proprietatea aceea era un zid, pe jumătate prăbuşit, care avea nevoie urgentă să fie reparat. Ilie, trezindu-se a doua zi dimineaţă, a înălţat o rugăciune către Dumnezeu şi de îndată zidul a fost refăcut.

În inima lui Rabbi Ioşua a fost pe câtă enervare, pe atâta mirare. Totuşi a tăcut din gură.

Cei doi călători au mers iarăşi ziua întreagă şi au ajuns seara într-o sinagogă mare, a cărei somptuozitate arăta cât era de înstărită comunitatea.

— Care dintre noi îi va găzdui pe aceşti nenorociţi? a întrebat unul din cei de faţă.

— Să rămână aici! au răspuns ceilalţi. Le vom da pâine, apă şi puţină sare. E destul de bine pentru ei.

Aşa s-au purtat cu Ilie şi cu însoţitorul său aceşti oameni care trăiau în bunăstare. Cei doi au petrecut noaptea pe băncile sinagogii. Dimineaţa, când să-şi ia

rămas bun, după rugăciune, Ilie le-a spus celor de faţă:

— Să vă răsplătească Dumnezeu făcându-vă şefi pe toţi!

A fost un nou motiv de uimire pentru Rabbi Ioşua, precum şi de indignare, căci dormise foarte prost.

Către seară, călătorii au ajuns într-un oraş unde toţi locuitorii le-au alergat în întâmpinare. Primiţi cu tot felul de onoruri, au fost găzduiţi în cea mai frumoasă cameră din localitate. Le-au servit o masă excelentă şi le-au arătat cea mai mare cinste. Când au plecat a doua zi de la aceşti oameni atât de ospitalieri, Ilie le-a spus:

— Să vă facă Dumnezeu pe toţi supuşi ai unui singur cârmuitor!

Rabbi Ioşua nu s-a mai putut stăpâni şi a exclamat:

— O, profetule, ciudată ţi-e purtarea! E mai mult decât tot ce mi-aş fi putut închipui. Dezvăluie-mi, te implor, motivul pentru toate acestea.

Ilie i-a răspuns:

— Gata, vrei să mă despart de tine. Atunci îţi voi explica totul. Află că îngerul morţii intrase la omul căruia i-am omorât vaca şi se pregătea să o ia dintre cei vii pe nevasta lui. Am abătut asupra animalului lovitura pe care se pregătea să o dea. Astfel, ceea ce au luat ei drept nenorocire era, de fapt, o binecuvântare. În ruinele zidului pe care l-am reconstruit se găsea o mare comoară, pe care bogatul cel rău ar fi descoperit-o şi ar fi fost mare păcat, având în vedere felul în care îşi foloseşte averea. Comoara a fost îngropată sub temelie şi astfel omul rău a fost pedepsit chiar în clipa în care tu îţi închipuiai că îi făceam o favoare. Dacă le-am urat ca Dumnezeu să-i facă şefi pe toţi oamenii care ne-au primit atât de prost, aceasta e spre nenorocirea lor, căci o cetate care are mai mulţi conducători se îndreaptă spre ruină. Şi, dacă, dimpotrivă, le-am urat celorlalţi, care ne-au primit atât de bine, să aibă un singur cârmuitor, este pentru binele lor. Căci conducerea unitară evită dezbinările, aşa cum spune proverbul: „Prea mulţi cârmaci duc la fund corabia”. Iar Ben Sirah spune: „Fericită cetatea pe care o cârmuieşte o

singură călăuză înţeleaptă[10]”. Şi acum, înainte să mă îndepărtez definitiv de tine, ascultă şi înţelege cuvintele mele. Dacă vezi un om rău că e fericit, nu te mira şi fereşte-te să te întristezi, căci aceasta e spre nenorocirea lui. Când vezi un om drept în mizerie, lovit de tot felul de rele, nu te mânia şi nu fi atât de nechibzuit încât să te îndoieşti de dreptatea Creatorului tău. Să crezi mai degrabă că Dumnezeu este drept, că judecăţile lui sunt nepărtinitoare, că ochii lui veghează asupra căilor omului şi nimeni nu trebuie să-i spună: „Ce faci?”

Spunând aceste cuvinte, Ilie l-a binecuvântat pe tovarăşul său şi s-a făcut nevăzut.

Misiunea lui Naum Gamzu

Într-o zi, evreii din Palestina au hotărât să-i trimită un dar împăratului roman, sub stăpânirea căruia trăiau. L-au însărcinat cu această înaltă misiune pe Naum Gamzu, om de mare pietate, în favoarea căruia Dumnezeu săvârşise mai multe minuni. Darul consta într-o bijuterie de preţ, păstrată într-o minunată casetă.

În cursul călătoriei sale, Naum a poposit la un han. Hangiul şi nevasta lui, oameni necinstiţi, au deschis caseta, au furat bijuteria şi au pus în loc pământ. A doua zi dimineaţă, când s-a trezit, Naum şi-a dat seama de furt şi atunci a rostit cuvintele pe care avea obiceiul să le spună în orice împrejurare supărătoare:

— *Gam zu le tovah*, şi aceasta e spre bine. Încrezător în Dumnezeu, şi-a continuat aşadar drumul spre Roma. Când i-a fost înfăţişat împăratului, i-a dat caseta împreună cu o scrisoare prin care evreii îl rugau să primească bijuteria şi îl asigurau de fidelitatea lor. împăratul a pus să se deschidă splendidul sipet, dar nu mică i-a fost mirarea să găsească, în locul bijuteriei anunţate, o grămăjoară de pământ. Crezând că evreii au vrut să-şi bată joc de el, a fost cuprins de o furie năprasnică şi a luat hotărârea să-i măcelărească atât pe trimis, cât şi pe cei care-l

10 Cf Sirah 16, 4. (n. trad.)

trimiseseră. Dar Naum, chiar şi în acest ceas tragic, n-a uitat de maxima mângâietoare:

„Şi aceasta e spre bine”. Atunci profetul Ilie, luând chipul unuia dintre înalţii demnitari de la curte, s-a înfăţişat împăratului şi i-a spus:

— Să nu se mânie atât de repede Maiestatea Voastră împotriva evreilor. Mai întâi, este de datoria noastră să cercetăm dacă acest pământ, cu care e plină cutia, nu are vreo putere tainică. Poate că este acela pe care patriarhul Avraham îl lua întotdeauna cu sine când pleca la război şi graţie căruia a fost întotdeauna biruitor!

Împăratul a acceptat să facă încercarea la care era sfătuit, dar a hotărât că, până atunci, Naum va fi ţinut la Roma, ca ostatic.

Romanii erau atunci prinşi într-un război fără sfârşit cu un popor puternic, pe care nu reuşeau să-l învingă. împăratul i-a trimis generalului său pământul pe care îl adusese Naum şi a poruncit să se arunce din el asupra duşmanilor şi asupra fortăreţelor lor. Şi iată că minunea s-a împlinit: zidurile s-au prăbuşit, romanii au repurtat o victorie strălucită şi, în curând, au cucerit o întreagă provincie duşmană. Atunci împăratul l-a chemat pe Naum, l-a felicitat, i-a adus mulţumiri, apoi şi poporului evreu şi l-a copleşit cu favoruri.

În ziua plecării lui, împăratul a poruncit să se umple cu diamante şi cu perle cutia în care fusese pământul cel de preţ şi să i se dea lui Naum. Pe drumul de întoarcere, acesta s-a oprit la hanul unde i se furase bijuteria când trecuse prima dată pe acolo. Care nu le-a fost mirarea hangiilor când Naum le-a mulţumit că au înlocuit cu pământ bijuteria furată, asigurându-i că astfel i-au adus bogăţii şi onoruri. Plini de invidie, acei oameni au hotărât atunci să urmeze exemplul evreului şi, adunând o mare cantitate din acelaşi pământ, l-au dus la Roma, nădăjduind să primească în schimb bogăţii.

— Maiestate, au spus ei, faima victoriilor pe care le-ai repurtat asupra duşmanilor tăi, mulţumită pământului miraculos pe care ţi l-a adus Naum, a ajuns până la noi. Îţi

aducem o mare cantitate din acelaşi pământ.

Împăratul s-a bucurat de acest dar, însă a poruncit şi de această dată ca mesagerii să fie reţinuţi până ce avea să se dovedească minunata putere a acelui pământ. Or, nu s-a întâmplat nimic extraordinar, împăratul, înştiinţat de către generalii săi, a pus să se facă o cercetare severă asupra originii pământului adus de Naum, iar hangiii cei necinstiţi au fost siliţi să mărturisească furtul de care se făcuseră vinovaţi.

Împăratul a pus să fie spânzuraţi, ca pedeapsă pentru fărădelegea săvârşită împotriva evreilor.

Raşi şi călugărul

În cursul unei călătorii pe care a făcut-o în Orient, spre a vizita academiile evreieşti, învăţatul şi piosul Rabbi Salomon Ithaki, zis şi Raşi, s-a întâlnit cu un călugăr ce făcea un pelerinaj la Ierusalim. Cei doi călători au mers împreună vreme de câteva ceasuri. Conversaţia lor a fost, mai întâi, cât se poate de prietenească, dar curând a degenerat în controversă religioasă şi neînţelegerea dintre ei a devenit, treptat, atât de aprigă, încât seara, când au ajuns la caravanserai, erau certaţi.

În timpul nopţii, călugărul, copleşit de oboseala călătoriei într-o climă cu care nu era obişnuit, a căzut greu bolnav. Atunci Raşi l-a îngrijit cu mare devotament. Având, ca toţi rabinii din vremea aceea, cunoştinţe de medicină, Raşi a avut fericirea să-l ajute la timp pe tovarăşul său de călătorie, care i-a datorat viaţa.

Când călugărul a depăşit orice primejdie, rabinul, care pentru a-l îngriji îşi întârziase cu mai multe zile plecarea, a venit să-şi ia rămas bun.

— Sunt sărac şi nu pot să fac nimic pentru dumneavoastră, i-a spus călugărul mulţumindu-i călduros. Dar mă voi ruga negreşit lui Dumnezeu pentru dumneavoastră; şi cea mai frumoasă zi din viaţa mea ar fi aceea în care aş putea să vă dovedesc recunoştinţa mea.

— Nu-mi datoraţi nimic, i-a spus Raşi. Deşi credinţele

ne despart, religia totuşi ne uneşte. Să ştiţi că Legea lui Moşe îmi prescria să mă port cu dumneavoastră aşa cum am făcut. Adio! Fiţi fericit! Dacă vreodată veţi întâlni vreun evreu în suferinţă, pe care să-l puteţi alina, ajutaţi-l în amintirea mea.

Câţiva ani mai târziu, Raşi, străbătând Boemia ca să se întoarcă în Franţa, s-a oprit la Praga, unde evreii, încântaţi să primească vizita unui rabin atât de ilustru, i-au făcut cea mai strălucită primire şi au organizat sărbători în cinstea lui.

Evreii din Boemia se aflau atunci sub dominaţia ducelui Władysław care nu scăpa nicio ocazie să-şi manifeste ura faţă de ei. Aşadar, când a aflat despre primirea pe care i-o făcuseră rabinului străin, a căzut la bănuieli şi a poruncit ca acesta să fie arestat şi judecat sub pretext că ar fi venit în ţară spre a urzi un complot împotriva vieţii suveranului.

Comunitatea din Praga a fost cuprinsă de disperare. Numai Raşi a rămas cât se poate de calm. A fost dus în lanţuri în faţa ducelui care tocmai voia să-i rostească osânda, când episcopul de Olmütz, înaintând spre tronul ducelui, a exclamat:

— Stăpâne! În numele Dumnezeului creştinilor, mă împotrivesc ca acestui evreu să i se atingă fie şi un fir de păr din cap, căci este un om de inimă şi cu o conştiinţă exemplară!

Ducele şi toată curtea au rămas uimiţi de această intervenţie neaşteptată. Atunci episcopul de Olmütz a povestit cu emoţie şi căldură cum, cu câţiva ani înainte, pe când, simplu călugăr fiind, făcea pe jos călătoria spre Ierusalim, fusese ajutat şi salvat de generosul rabin. Ducele a poruncit îndată ca Raşi să fie eliberat. A pus să i se dea, când a plecat, o escortă de onoare şi, graţie ocrotirii episcopului de Ormutz, care păstrase o amintire recunoscătoare pentru serviciul făcut de Raşi, evreii din Boemia s-au bucurat ani îndelungaţi de o viaţă liniştită.

Iehiel din Paris

Rabbi Iehiel, fiul lui Iosef, mai cunoscut sub numele de Iehiel din Paris, s-a născut la sfârşitul secolului al XII-lea. A devenit şeful şcolii talmudice din Paris, fondată de rabinul sir Léon, profesorul său. Această şcoală era frecventată de trei sute de elevi, care erau hrăniţi şi cazaţi acolo. Se predau comentariile lui Raşi şi suplimentele la Tosaphoth[11] ale şcolilor din Champagne, mai ales ale şcolilor din Troyes, Ramerupt şi Dampierre.

Iehiel din Paris nu era doar un mare talmudist, ci era şi foarte priceput în Cabala practică. Avea în cabinetul său de studiu o lampă ce lumina fără să fie umplută cu untdelemn, de la o vineri seara până la cealaltă. Acest fapt, cunoscut în tot oraşul, a ajuns la urechile regelui Ludovic al IX-lea. Acesta a trimis la rabin să-l întrebe dacă zvonul era adevărat. Iehiel a răspuns în mod evaziv, fie ca să nu se arate orgolios, fie ca să nu fie socotit vrăjitor. Regele, care avea intenţia să meargă în persoană la el, ca să vadă lampa cu ochii săi, s-a sfătuit cu curtenii şi a hotărât că va merge miercuri seara, ca să-l surprindă pe priceputul învăţător al Legii.

Exista însă pe atunci, la Paris, un obicei ciudat: oameni fără căpătâi veneau în fiecare noapte să bată la porţile caselor evreieşti. Rabbi Iehiel, ca să nu fie deranjat sau întrerupt din studiu, pusese alături de el un cui vrăjit. Îndată ce acei oameni de nimic băteau la poarta lui, el apăsa cuiul şi, pe măsură ce cuiul intra în podea, aceştia se cufundau în pământ. Aşadar, când regele a venit să-i bată la poartă, cabalistul a apăsat îndată pe cui şi monarhul s-a cufundat în pământ până la brâu. Dar când regele a bătut a doua oară la poartă şi rabinul a apăsat a doua oară pe cui, acesta a sărit înapoi. Văzând aceasta, Iehiel, speriat, a exclamat:

— Bate la poartă regele!

A alergat îndată să deschidă poarta şi s-a plecat în faţa monarhului, zicând:

— Iertare, sire, nu v-am recunoscut!

---

11 Tosaphoth: adnotări la Talmud, (n. trad.)

Regele nu era mai puţin speriat decât rabinul, pentru că, atunci când cuiul ieşise din pământ, fusese şi el aruncat afară din groapă. Rabinul i-a condus pe rege şi suita lui în locuinţa sa, i-a aşezat lângă foc şi i-a ospătat cu dulceţuri. Când şi-au revenit din spaimă, cabalistul l-a întrebat pe rege:

— Sire, ce făceaţi la poarta mea? Doar ştiţi că veghează un duh asupra ei. Dacă n-aş fi venit să vă salvez, aţi fi fost îngropat cu totul.

Regele i-a răspuns:

— Ajunge, m-ai salvat, mulţumesc. Am venit la tine pentru că am auzit că eşti un mare vrăjitor. Se pare că ai o lampă miraculoasă, care dovedeşte acest lucru.

— Nu sunt vrăjitor, Doamne fereşte! a răspuns rabinul, dar sunt priceput la fizică şi cunosc câteva taine ale naturii.

Întru acestea, i-a pus în faţă lampa, i-a arătat că nu era nicio minune şi nicio vrăjitorie cu ea şi că, în loc de untdelemn, pusese pur şi simplu alt combustibil.

Ludovic al IX-lea, entuziasmat, l-a luat pe Iehiel la curte şi l-a făcut sfetnicul său. Din acea clipă, învăţatul nostru a dobândit bogăţii şi onoruri.

Dar seniorii de la curte, invidioşi pe el, i-au spus regelui:

— Sire, sfetnicul vostru vă urăşte de moarte. Nu ar bea nici măcar un strop de vin atins de mâna voastră regească.

Regele n-a spus nimic, dar într-o zi l-a îmbiat pe Iehiel cu un pahar cu vin.

— Sire, a spus rabinul, nu pot să beau acum, dar voi bea înainte de a mă ridica de la masă.

Când a sosit momentul şi regele s-a spălat pe mâini, după obicei, Iehiel a luat lighenaşul de aur şi a băut apa cu care se spălase regele:

— Sire, a spus el, beau această apă pe care religia mea îmi îngăduie să o beau; dar nu beau vinul, pe care mi-l interzice.

Regele, admirând pietatea rabinului, a început să

nutrească pentru el o caldă prietenie. Dar luptele religioase i-au pus capăt.

În 1240 a avut loc o discuţie religioasă între teologul nostru şi Nicolas Donin, iudeu renegat, în prezenţa regelui Ludovic al IX-lea, a reginei Bianche, a întregii curţi şi a clerului din Paris. Scopul acelei controverse era de a le arăta învăţaţilor israeliţi ce cuvinte injurioase conţine Talmudul la adresa religiei creştine. Această conferinţă a fost preludiul unui autodafé al Talmudului, în 1244. S-au făcut percheziţii în toate casele evreieşti din Paris şi s-a luat Talmudul, împreună cu toate cărţile ebraice care s-au găsit. Douăzeci şi patru de căruţe pline cu aceste volume, dintre care multe erau de preţ pentru ştiinţă, au fost arse în public. Din acel moment, studiile talmudice au început să decadă în Franţa. Iehiel însuşi a plecat din ţară. Se spune că mai întâi s-a retras în Grecia; apoi s-a dus în Palestina. A murit la Haifa, unde i se poate vedea mormântul.

Înaltul Rebb Loeb

Unul dintre rabinii cei mai celebri din Praga a fost faimosul Rebb Loeb, pe care poporul, în adânca sa veneraţie amestecată cu o anume teamă, îl numea înaltul Rebb Loeb.

Acesta nu se mulţumise cu o cunoaştere adâncă a Talmudului, ci pătrunsese şi în tainele Cabalei şi în secretul puterilor ascunse ale naturii. Se spunea de obicei că se ocupă cu alchimia, cu ştiinţele oculte şi că se află în căutarea pietrei filosofale. Aceste studii dificile vor fi fost mai uşoare pentru el decât pentru alţii, căci, stăpânind toate formulele cabalistice, el poruncea chiar şi puterilor supranaturale. De altfel, întreaga lui persoană inspira respect: avea o statură nobilă şi înaltă, chipul îi radia şi barba albă, care îi cobora pe piept, îi sporea aerul venerabil şi maiestuos.

Reputaţia înaltului Rebb Loeb era universală printre

evrei, dar ea pătrunsese şi în rândul creştinilor care îi respectau mult virtuţile şi talentele. Înaltul Rebb Loeb era în relaţie strânsă cu un conte, foarte puternic între sfetnicii Imperiului şi care locuia într-un castel la porţile oraşului Praga. Ca şi marele rabin, el se ocupa cu stăruinţă de ştiinţele fizice, naturale şi oculte. Mistuit de setea de cunoaştere, el nutrea, precum alchimiştii din vremea lui, visul acelui *magnum opus*; de multe ori, în cercetările sale neobosite, recursese la cunoştinţele rabinului a cărui vastă ştiinţă îi stârnea o statornică admiraţie şi o adâncă uimire. Nicio carte omenească nu i-ar fi putut dezvălui rabinului noţiuni atât de multe şi atât de profunde despre virtuţile cele mai ascunse ale naturii; aşadar, contele era convins că înaltul Rebb Loeb era iniţiat în toate tainele Cabalei.

De mai multe ori îşi exprimase această opinie în faţa rabinului, precum şi dorinţa vie de a fi iniţiat în adevărurile acestei ştiinţe, pe care credinţa populară din ghetou i-o atribuia lui Rebb Loeb; dar acesta se apărase mereu, spunând că nu cunoaşte defel aceste taine. „Doar unui mic număr de muritori le e dat să le pătrundă” spunea el. Rugăminţile cele mai stăruitoare, implorările repetate ale contelui nu putuseră obţine nimic de la înaltul Rebb Loeb care continua să-şi susţină ignoranţa.

Casa în care locuia marele rabin în ghetou era mică şi nearătoasă. Dar se ştia că în adâncul acestei locuinţe modeste exista un vast laborator subteran, în care nimeni, în afară de el, nu intrase vreodată. Acolo, înaltul Rebb Loeb se dedica cercetărilor ştiinţifice şi experienţelor pe care le practica pe scară largă. Zgomote ciudate se auziseră, lumini stranii se zăriseră în jurul casei rabinului. Însă nimeni nu îndrăznise vreodată să se apropie pentru a le cunoaşte cauza, atât de mari erau groaza şi respectul pe care le inspirau puterea şi ştiinţa lui. Dar mai extraordinar şi mai înfricoşător decât toate era faptul că, în liniştea nopţii, el fusese uneori auzit cum vorbeşte şi porunceşte, în adâncul laboratorului său secret, ca şi cum ar fi avut alături un ajutor fidel şi inteligent. Şi totuşi discipolii săi de la şcoala talmudică susţineau că nimeni nu-l asista

vreodată în înfricoşătoarele lui lucrări nocturne.

Cine era deci misteriosul însoţitor?

Întâmplarea avea să-l dezvăluie în curând.

Într-adevăr, înaltul Rebb Loeb avea nevoie de un ajutor în numeroasele şi vastele sale manipulări, al căror secret nu voia să-l încredinţeze nimănui. Aşadar, plăsmuise un trup omenesc din argilă şi îl însufleţise cu ajutorul ştiinţei sale cabalistice, legându-i sub limbă un *Şem* (nume al Celui Veşnic). Acest slujitor discret şi robust, cunoscut în legendă sub numele de Golem, stătea necontenit în laboratorul subteran al rabinului, ascultând de cel mai mic cuvânt al lui şi asistându-l toată săptămâna în lucrările necesare cercetărilor lor. Vinerea, înainte de căderea nopţii, rabinul scotea acel *Şem* care-i însufleţea Golemul şi acesta redevenea atunci un trup neînsufleţit până la sfârşitul şabatului, când cabalistul îi reda viaţa şi mişcarea.

Dar, într-o vineri, anumite preocupări grave l-au făcut pe înaltul Rebb Loeb să uite de măsura de prudenţă pe care o lua de obicei. De aceea, nici nu începuse bine slujba de şabat în templu, când înspăimântătorul însoţitor, părând mânat de furie, s-a apucat să facă ravagii îngrozitoare în jurul său, sfărâmând şi distrugând tot ce se afla în subteran, zguduind zidurile în furia sa. Apoi a ieşit din ascunziş, continuându-şi stricăciunile în locuinţa rabinului şi în stradă, unde a făcut bucăţi tot ce a putut apuca.

Lumea a fugit să-l înştiinţeze pe marele rabin despre cumplita întâmplare. Acesta, îngrozit, a întrerupt slujba de început al şabatului, apoi a alergat cât a putut de repede, şi-a întins mâna şi a rostit o formulă: Golemul s-a oprit, a dat înapoi şi, sub privirea celui ce-l făcuse, s-a întors în subteran. Acolo, Rabbi Loeb i-a scosul din gură. Iar la sfârşitul şabatului l-a făcut bucăţi pe utilul, dar periculosul servitor. Se spune că rămăşiţele se mai află şi astăzi în podul vechii sinagogi.

Când rabinul s-a întors în templu, au fost nevoiţi să ia de la început slujba de şabat şi, în amintirea întâmplării, el a stabilit drept obicei perpetuu în sinagoga sa repetarea

psalmului care se rosteşte la începutul şabatului[12].

Între timp, ştirea despre această întâmplare miraculoasă se răspândise cu iuţeală în tot cartierul evreiesc şi nu întârziase să fie cunoscută în oraş. Însă printre creştini nimeni nu o credea în afară de conte, prietenul înaltului Rebb Loeb, pentru care acest fapt extraordinar devenea confirmarea bănuielilor sale şi dovada de netăgăduit a ştiinţei cabalistice a rabinului. „Aşadar, şi-a spus el, presupunerile mele erau adevărate. Şi, oricât ar fi negat el, acest om minunat stăpâneşte cabala şi refuză să mă accepte în cunoaşterea acestei revelaţii de preţ. O, acum va trebui să consimtă! Am mijloacele să-l silesc!”

A doua zi l-a chemat la el pe rabin.

— Rabbi, i-a spus, s-a răspândit o ştire minunată, care vă priveşte: omul de rând, plin de prejudecăţi prosteşti împotriva religiei voastre, este neîncrezător şi râde. Dar eu, care ştiu că puterile superioare ale naturii nu au preferinţă pentru adepţii unui cult sau ai altuia, eu cred. Aşadar, nu veţi mai nega faptul că ştiţi cabala şi vă cer acum să-mi deveniţi maestru şi să mă învăţaţi şi pe mine.

Înaltul Rabbi, deşi prevăzuse cererea contelui, totuşi a pălit şi a murmurat:

— Nu e cu putinţă! Nu e cu putinţă!

— Rabbi, nu fiţi zgârcit cu cunoştinţele voastre, a reluat contele. Oare nu e lucru de cinste să ai elevi cărora să le sporeşti înţelegerea, deopotrivă cu cea proprie?

— Conte, nu insistaţi, pentru Dumnezeu! Vă spun că nu pot.

— Nu puteţi? Şi de ce, Rabbi?

— O, dacă aţi şti ce dificultăţi se află chiar în calea învăţatului israelit, credincios poruncilor de pe Sinai, când se aventurează în labirintul acestor mistere supreme, aţi înţelege atunci că aceste dificultăţi devin aproape de

12 Acest obicei mai există încă, efectiv, într-unul dintre templele din Praga, fără să i se cunoască alt motiv decât această legendă pitorească, (n.a.)

netrecut – daţi-mi voie să o spun – pentru cel care nu urmează Legea lui Moşe.

— Nicio piedică nu mă va opri, Rabbi. De mâine mă veţi instrui în cabală.

— Încă o dată, seniore, nu este cu putinţă!

— Aşadar, răspunse amar contele, însufleţindu-se tot mai mult, chiar că sunteţi acel neam egoist şi ingrat, care nu trăieşte decât pentru el însuşi şi îşi atrage ura tuturor, din vina sa. Cum!? în vreme ce ultimul om din popor vă dispreţuieşte şi se îndepărtează de dumneavoastră, eu, conte al Sfântului Imperiu, v-am onorat cu prietenia mea, vă ocrotesc în fiecare zi turma; şi iată recunoştinţa pe care o primesc! Dar, a adăugat el lăsându-se tot mai mult pradă furiei, până acum aţi cunoscut roadele bunăvoinţei mele. Veţi afla însă, fără întârziere, dumneavoastră şi toată comunitatea dumneavoastră, de ce e în stare duşmănia mea!

Rabinul, îngrozit, căci cunoştea firea trufaşă şi ţâfnoasă a contelui, cugeta neliniştit ce hotărâre să ia, în timp ce contele, agitat de violenţa mâniei sale, măsura camera cu paşi mari.

— Dumneavoastră aţi cerut-o, spuse în sfârşit rabinul cu glas schimbat. Bine, fie! Veţi fi elevul meu!

— De mâine vom începe, a răspuns contele îmblânzit de ultimele cuvinte ale interlocutorului său.

— Maestrul care m-a format, a reluat înaltul Rabbi Loeb, nu mi-a dat încă puterea să-i învăţ la rându-mi pe alţii. Trebuie să fie şi el de faţă la prima lecţie pe care v-o voi da.

— Ce!? Alte amânări? Să fie, oare, un mijloc de a vă eschiva de la promisiune?

— Nu, conte, vă spun adevărul. De altfel, în ştiinţa pe care o vom aborda, credeţi-mă că doi maeştri nu sunt prea mulţi pentru a forma un discipol.

— Şi când va veni maestrul vostru?

— De azi în zece zile, la ceasul când ultimele raze de soare vor auri turnurile castelului vostru, voi fi la această poartă cu maestrul meu, Rabbi Abudraham de la Tunis.

— Tunis, în Africa? a reluat contele uimit. Dar este imposibil! Cum îi veţi da de ştire, cum va sosi într-un timp atât de scurt?

— Este înştiinţat, a răspuns cu gravitate Rabbi Loeb.

Şi a plecat.

În a zecea zi, la momentul stabilit, înaltul Rabbi Loeb şi Rabbi Abudraham s-au înfăţişat la castel.

Nu mică i-a fost mirarea contelui văzându-l pe acela pe care marele rabin i-l prezenta drept maestrul său: pe cât era cel dintâi de măreţ şi impunător, pe atât statura celui de-al doilea era firavă şi nearătoasă.

— Vă aşteptam, maeştrilor, spuse el răspunzând la salutul celor doi vizitatori.

Apoi i-a condus în laboratorul său, plin de o uriaşă cantitate de cărţi şi de tot instrumentarul, bogat alcătuit, al alchimiştilor vremii.

— Cu îngăduinţa voastră, spuse contele, ne vom începe aici lucrările. Dacă locul vă convine, adăugă el zâmbind.

— Nicidecum, zise Rabbi Abudraham, care încă nu scosese niciun cuvânt. Nu vă pot iniţia aici.

— Cum? răspunse contele al cărui orgoliu era deja rănit, castelul familiei Kollowrat este cumva nevrednic să vă asculte lecţiile docte?

— Eu sunt maestrul, răspunse Rabbi Abudraham pe un ton tăios şi poruncitor, iar ucenicul trebuie să-şi urmeze maestrul.

Contele şi-a ridicat capul. Cuvinte trufaşe erau gata să-i iasă de pe buze. Dar, privindu-l pe rabinul din Tunis, a fost frapat de schimbarea care se petrecuse în persoana lui: într-adevăr, statura părea să i se fi înălţat, ochii lui aruncau fulgere, iar chipul îi căpătase un aer de irezistibilă autoritate.

Contele s-a simţit dominat, şi-a plecat capul sub privirea fascinantă a rabinului şi a spus:

— Sunt gata.

Rabbi Abudraham s-a înclinat la rându-i şi a ieşit, urmat de conte şi de înaltul Rabbi Loeb.

Cei trei au străbătut în tăcere distanţa care îi despărţea de oraş, apoi, pătrunzând într-un labirint de străduţe întunecoase şi înguste, au ajuns la ghetou şi s-au oprit la locuinţa modestă a lui Rabbi Loeb.

Au coborât pe o scară largă, ce ducea în vaste galerii boltite, cu numeroase uşi. Niciodată contele n-ar fi bănuit că există construcţii atât de însemnate sub casa neînsemnată a rabinului din Praga. Era cufundat încă în uimire când, deodată, un fior i-a străbătut întreaga fiinţă: tocmai zărise, într-un colţ întunecat, mădularele risipite ale unui trup omenesc. O clipă s-a temut şi a dus instinctiv mâna la mânerul sabiei. Însă şi-a luat seama, amintindu-şi de Golem. Într-adevăr, ceea ce văzuse erau rămăşiţele lui.

Rabinul din Tunis s-a întors spre el.

— Lăsaţi-vă aici sabia, conte, spuse el. Noi începem o lucrare de viaţă, şi nu de moarte, iar prezenţa fierului tăios nu e potrivită aici.

Contele i-a dat ascultare.

Ajunseseră în capătul coridorului subteran. Rabbi Abudraham a deschis uşa şi, urmat de cei doi însoţitori, a pătruns în cavoul cu care se termina galeria.

Zidurile şi bolţile erau complet negre. În mijloc.

Încărcată de cărţi albe, se afla o masă, tot albă, deasupra căreia era atârnată o lampă mică. Aceasta nu era aprinsă, dar o lumină stranie şi palidă, care părea a intra prin deschizături nevăzute, lumina cavoul, unde totul era misterios, ciudat, ca ştiinţa ce trebuia exercitată acolo. Rabbi Abudraham s-a aşezat. Cei doi însoţitori ai săi au rămas în picioare. El a deschis un mare *in-folio* alb, cu paginile îngălbenite de vreme şi acoperit cu caractere tainice. A rostit câteva cuvinte cu glas scăzut, în timp ce contele, atent şi emoţionat, se pregătea să culeagă lacom adevărurile ce urmau să-i fie revelate. A fost o clipă de tăcere solemnă. Deodată, Rabbi Abudraham a închis cartea cea albă şi s-a ridicat în picioare:

— Conte, spuse el cu o voce gravă şi lentă, care i-a pătruns acestuia până în adâncul sufletului, înainte de a vă introduce pe cărările necunoscute ale celei mai adânci

dintre ştiinţe, mai am o întrebare să vă pun. Cabala îşi are rădăcinile în adevărata credinţă, în credinţa într-o Fiinţă superioară şi în ascultarea de legile dumnezeieşti. Oricine vrea să ridice vălul necunoscutului şi să privească viitorul trebuie să poată privi în trecut fără teamă şi fără remuşcări. Puteţi face aceasta, conte?

— Pot, răspunse acesta cu glas schimbat.

— Atunci priviţi îndărătul vostru, a spus Rabbi Abudraham cu glas solemn.

Contele s-a întors.

Lumina dispăruse, dar contururi vagi se schiţau învălmăşit pe fundalul zidului. La început era doar un amestec nedesluşit de lumini şi umbre, de care însă contele nu-şi putea dezlipi ochii. Treptat, formele s-au conturat. Contele continua să privească, gâfâind. Simţea o nelinişte de care încerca zadarnic să se apere.

Deodată, un strigăt i-a izbucnit din pieptu-i apăsat:

— Este Petrick, spuse el acoperindu-şi ochii cu mâinile.

— El este, spuse rabinul din Tunis. L-aţi ucis!

Contele şi-a adunat toate puterile:

— Da, spuse el, dar era în luptă dreaptă.

— L-aţi provocat pentru a-l ucide, pentru că vă era rival! Şi, atunci când, dezarmat şi la cheremul vostru, cerea îndurare, l-aţi străpuns cu pumnalul. Aţi ucis, aţi călcat Legea de pe Sinai, cabala vă este interzisă.

Contele, învins, rămăsese mut şi nemişcat ca o statuie. Când şi-a ridicat capul, totul dispăruse. Lampa cea mică ardea acum şi arunca o lumină slabă asupra celor doi rabini, tăcuţi şi reculeşi ca şi el.

— Îmi cunoaşteţi crima, spuse în sfârşit contele. Nu pot şti cum v-a fost dezvăluită, dar înţeleg că mi-am închis, din propria mea vină, porţile acestei ştiinţe în care voisem să vă urmez şi de care nu sunt vrednic.

— Tainele Domnului, răspunse cu gravitate Rabbi Abudraham, sunt doar pentru cei care se tem de El (Psalmul 25, 14).

Şi toţi trei, profund emoţionaţi, s-au urcat înapoi în

locuinţa Rabinului, unde contele şi-a luat rămas bun de la cei doi cabalişti.

Sederul la Madrid

I. Marranii

Acum patru-cinci veacuri, trăia în Spania o numeroasă populaţie evreiască. Locuiau în regat cam patru sute de mii de evrei. Prin munca lor contribuiau la prosperitatea ţării. Ei erau aceia care îngrămădeau în marea piaţă din Toledo toate produsele Orientului şi Occidentului: mătăsurile Persiei, covoarele de Damasc, pieile din Maroc şi bijuteriile arabe. Mulţi dintre fraţii noştri cultivau artizanatul, iar alţii se distingeau în ştiinţe şi litere. Într-o vreme în care creştinii nu preţuiau decât meşteşugul armelor, evreii erau aceia care păstrau comoara ştiinţei: astronomie, fizică, medicină. Erau deci foarte folositori şi devotaţi ţării lor.

Totuşi, la 30 martie 1492, regina Isabela cea Catolică a dat, la Grenada, un decret care îi alunga pe toţi evreii din regat, cu excepţia acelora care consimţeau să îmbrăţişeze religia statului. Ce scene sfâşietoare, prieteni, pe toată întinderea regatului! Vă puteţi oare imagina jalea nefericiţilor noştri fraţi, care erau siliţi să părăsească ţinutul în care se născuseră şi pe care îl iubeau, sau să îmbrăţişeze o religie impusă cu forţa? Au fost unii care, neputându-se hotărî să plece, s-au convertit, cel puţin în aparenţă, cu nădejdea unor zile mai bune. În afară, practicau religia ţării; dar în taină, rămâneau fideli credinţei strămoşilor lor şi îşi creşteau copiii în cultul lui Israel.

Aceşti evrei, deveniţi creştini de formă, au fost numiţi *marrani*. Vai de ei dacă erau dovediţi că au săvârşit fapte iudaice în locuinţele lor! Erau arestaţi şi duşi în faţa tribunalului Inchiziţiei. Dacă erau osândiţi, îi aştepta moartea. Astfel au pierit pe rug mulţi dintre fraţii noştri.

Aşadar, marranii se aflau într-o continuă primejdie. Un cuvânt imprudent sau un gest suspect îi putea duce la

pieire. Adesea era de ajuns să fie denunţaţi de un duşman, pentru ca Inchiziţia să-i hărţuiască. Erau mereu cu ochii în patru, la cheremul relei voinţe a vecinilor.

Povestea noastră se situează în anul 1570, când se scurseseră mai mult de trei sferturi de secol de la decretul de expulzare. În marele şi frumosul oraş Toledo, mult decăzut azi din splendoarea de odinioară, dar încă drag tuturor inimilor evreieşti pentru că în el se află amintiri de preţ dinaintea alungării, locuia un tânăr foarte bogat, numit Pérez Morteira. Străbunicul său fusese convertit cu forţa la creştinism, dar familia sa rămăsese ataşată iudaismului şi el fusese crescut în sentimente de respect şi iubire faţă de credinţa şi tradiţiile lui Israel. Este de admirat puterea acestui sentiment evreiesc în stare să se transmită atât de fidel, în ciuda împrejurărilor celor mai potrivnice şi primejdiilor celor mai mari!

Părinţii tânărului, care muriseră de curând, îi lăsaseră o avuţie considerabilă şi mai ales o proprietate minunată la Toledo. Cum era fiu unic, s-a trezit stăpân peste o mare avere. Or, iată că un vecin a voit să dobândească frumoasele vii ale lui Morteira, pentru a-şi mări proprietatea. Însă Pérez a refuzat să vândă o parte din moştenirea părintească. Vecinul, înciudat la culme de refuz, ce a făcut? L-a denunţat pe tânăr la tribunalul Inchiziţiei ca „recăzut”.

Ce înseamnă „recăzut”? Este cuvântul prin care erau desemnaţi cei care, convertiţi la religia dominantă, deşi nu-i aparţineau prin naştere, se întorceau, în secret sau public, la religia strămoşilor lor. Cazul lor era socotit mai grav decât al celor care refuzau să se convertească.

Dar Pérez, care avea prieteni la Toledo, chiar şi printre inchizitori, a fost avertizat la timp de primejdia ce-l ameninţa. Chiar în clipa în care agenţii Sfântului Oficiu pătrundeau la el pe poarta principală a locuinţei, el reuşea să fugă printr-o uşă secretă, care dădea în grădină, neluând din toată bogăţia decât o sumă mică de bani.

II. în piaţa din Madrid

Iată-l deci pe Pérez Morteira singur, pe câmp, într-o

noapte blândă de primăvară. Nu ştia unde să se ducă pentru a-şi pune viaţa la adăpost. Cum se afla pe drumul spre Madrid, a luat-o într-acolo. „Poate, îşi spunea el, voi da peste un marran ca şi mine, care va primi să mă găzduiască, până ce mi se va ivi ocazia să plec din ţară”.

Pérez a ajuns la Madrid în ziua de 13 a lunii Nisan care, după cum ştiţi, este prima din anul religios ebraic, în vreme ce anul civil ebraic începe la Roş Haşana. În seara zilei următoare începea sărbătoarea noastră de Pesah, pe care tânărul obişnuia să o ţină în fiecare an, în taină, împreună cu părinţii săi. Pătrunzând pe străzile capitalei spaniole, Pérez a înălţat către Dumnezeu o rugă fierbinte:

— Dumnezeule, a spus el din adâncul inimii, sunt singur, fără niciun sprijin omenesc. Singurul meu ajutor eşti Tu: să nu mă părăseşti!

Niciodată o astfel de rugăciune a unei inimi aflate la ananghie nu a rămas fără răspuns.

Între timp, străzile se însufleţeau tot mai mult. Veneau valuri de ţărani din împrejurimi, aducând în coşuri fructele şi legumele pe care aveau să le întindă pe tarabe, în piaţă. Pérez, care mergea în urma mulţimii, s-a aflat curând în piaţa mare, care era deja plină de negustori şi cumpărători. Se amuza urmărind cu privirea foiala acestora.

I-a atras atenţia un om îmbrăcat îngrijit. Era urmat de un servitor, corect îmbrăcat şi el, care punea într-o desagă proviziile cumpărate. Pérez a văzut că, printre alte cumpărături, acela îşi lua pătrunjel, lăptucă şi hrean. După cum ştiţi, prieteni, acestea sunt verdeţurile care se folosesc în ceremonia noastră din seara de Pesah, pe care o numim Seder. Tânărul ştia şi el aceasta şi de aceea gândea: „Nu cumva acest domn necunoscut este şi el un evreu marran ca mine, care îşi face cumpărăturile pentru seara de sărbătoare? Şi, dacă este aşa, n-aş putea afla adăpost la el? Dumnezeu, scoţându-mi-l în cale, îmi va fi ascultat astfel rugăciunea”.

Dar îndoiala a venit repede pe urmele speranţei: „Dar dacă greşesc, îşi zicea bietul Pérez în continuare,

dacă numai din întâmplare cumpără acest necunoscut lucrurile care, pentru mine, au o semnificaţie religioasă, dar care, poate, pentru el, nu au niciuna? Dacă o fi, culmea nenorocirii, vreun catolic zelos, care s-ar crede obligat în conştiinţă să mă dea pe mâna tribunalului Sfântului Oficiu? Ar însemna că n-am scăpat de inchizitorii din Toledo decât spre a cădea pradă celor din Madrid”.

Aşa era împărţit Pérez între speranţă şi teamă…

Nu departe de piaţă, staţiona o trăsură spre care s-a îndreptat misteriosul necunoscut, urmat de servitorul care purta proviziile cumpărate. El s-a aşezat în trăsură, în timp ce servitorul s-a suit pe capră. În clipa în care trăsura s-a pus în mişcare, Pérez, fără să şovăie, s-a cocoţat pe bancheta din spate.

Trăsura a mers ceva timp, străbătând mai multe cartiere din oraş, şi s-a oprit în cele din urmă în faţa unei case care arăta ca un palat. În clipa în care necunoscutul cobora, Pérez, care sărise jos de pe banchetă, s-a oprit cu respect în faţa portierei.

— Domnule, spuse el înclinându-se, aş avea să vă comunic un lucru important. Să îndrăznesc să vă cer favoarea câtorva clipe de convorbire?

Stăpânul casei a observat înfăţişarea plăcută a tânărului său interlocutor şi nobleţea purtării lui. A făcut un gest de acceptare şi i-a poruncit servitorului să-l introducă în casă.

III. Bogatul necunoscut

Pérez, precedat de servitor, a urcat o scară superbă, a străbătut galerii minunat decorate şi a pătruns în apartamente somptuoase, a căror pardoseală era acoperită cu covoare de preţ. A remarcat totuşi tablouri şi embleme ale cultului creştin, ceea ce l-a cufundat într-o mare perplexitate. Nu ştia ce hotărâre să ia. „Un cuvânt imprudent mă poate duce la pieire, îşi spunea el. Dacă gazda mea este un catolic fervent şi dacă vrea să mă denunţe, s-a zis cu mine. Sunt în puterea lui”. Şi adăugă, încrezându-se totuşi în Domnul, pe care învăţase încă din copilărie să-l invoce: „Dumnezeule, inspiră-mă!”

Stăpânul casei n-a întârziat să vină la el în încăperea în care fusese poftit şi, spunându-i să se aşeze, l-a întrebat cu bunăvoinţă care este obiectul vizitei. Tânărul şi-a făcut curaj, hotărât să pună o întrebare destul de limpede, pentru a fi înţeleasă de gazda sa, dacă presupunerile i se vor dovedi corecte, dar, în caz contrar, destul de învăluită, încât să nu fie compromiţătoare.

— Domnule, spuse el, eu sunt străin şi, vizitând adineauri piaţa, am văzut că făceaţi câteva cumpărături pentru seara de mâine.

La acest cuvinte, necunoscutul a pălit şi s-a ridicat mânios:

— Cine sunteţi, a exclamat el, şi ce vreţi de la mine? Dacă aveţi de gând să mă stoarceţi de bani, sub ameninţarea denunţului pe care mi-l închipui, să ştiţi că vă pierdeţi vremea. Sunt cunoscut la Madrid ca un excelent creştin. Am prieteni printre inchizitori, iar pe dumneavoastră vă voi trimite la închisoare.

— O, aţi înţeles greşit! spuse Pérez care simţea cum i se umplu ochii de lacrimi. Mă aflu în această clipă în casa dumneavoastră tocmai pentru că ceva m-a împins să mă destăinui dumneavoastră. Oricine aţi fi, nu veţi trăda încrederea unui străin aflat sub acoperişul vostru. Sunt un biet marran fugar, căutat de Sfântul Oficiu din Toledo. Am crezut că recunosc în dumneavoastră un frate la care aş putea găsi ajutor şi ocrotire. Dacă m-am înşelat, iertaţi-mă şi faceţi cu mine cum vă va dicta conştiinţa, căci înseamnă că aşa a hotărât Dumnezeu.

Stăpânul casei a rămas o clipă mut, nemişcat. Expresia feţei i s-a schimbat pe dată. Apoi şi-a deschis braţele şi, trăgându-l la sine pe tânăr, l-a îmbrăţişat cu căldură.

— Fiţi binevenit, prietene, frate, spuse el. Casa aceasta este a dumneavoastră şi aici sunteţi în siguranţă. Sunt şi eu un marran fidel faţă de credinţa strămoşilor noştri. Mă numesc Don Antonio del Banco şi nimeni, la Madrid, nu bănuieşte că aş fi evreu. Rămâneţi în această casă. Mâine veţi gusta, împreună cu mine, ierburile amare

pe care m-aţi văzut cumpărându-le. împreună vom sărbători

Pesahul cu bucurie.

Don Antonio le-a chemat pe nevasta sa şi pe fiica lor, Speranza. Amândouă erau, ca şi el, puternic ataşate, în taină, de iudaism. L-a prezentat pe străin şi ele s-au bucurat că li se oferă ocazia să primească un frate şi să-l ocrotească.

Din adâncul inimii, Pérez i-a mulţumit Celui Atotputernic pentru că îl călăuzise într-un chip atât de minunat. Ziua s-a încheiat în conversaţii prieteneşti.

IV. Sederul

Ziua de 14 Nisan se apropia de sfârşit. Razele soarelui la asfinţit aureau platanii înalţi din marele parc din jurul palatului lui Don Antonio. Acesta l-a invitat pe oaspetele său să-l urmeze şi au pornit amândoi pe o alee umbrită, care părea a se termina într-un zid de incintă. În realitate, acolo era o uşă mică, ce dădea spre o scară întunecoasă şi îngustă, coborând în spirală. Pérez îl urmă fără teamă pe Don Antonio, care îl ţinea de mână, şi amândoi au pătruns într-o sală subterană spaţioasă, luminată de un candelabru cu opt braţe, atârnat de plafon.

Încăperea era bogat mobilată, ca şi restul locuinţei, dar tablourile care împodobeau pereţii erau foarte diferite: toate reprezentau scene biblice şi se vedeau versete din Scriptură, cu frumoase caractere ebraice. O masă acoperită cu o faţă albă era pusă în mijlocul subteranei, având pe ea un minunat platou de argint cizelat, pe care se aflau toate cele necesare pentru celebrarea Pesahului. Un văl de catifea, pe care erau brodate inscripţii ebraice, acoperea totul.

Masa era pregătită pentru cinci persoane, într-adevăr, era obiceiul ca Alonzo, bătrânul servitor al casei, să ia parte la sărbătoare. Lângă fiecare tacâm era aşezată o sticluţă de vin şi un pocal de argint. O altă cupă, mare, se afla lângă platou, aceasta fiind destinată, după obiceiul strămoşesc, profetului Ilie. Patru sfeşnice bogate completau podoaba mesei de Pesah.

În timp ce Don Antonio şi Pérez rosteau rugăciunea de *Minha*, care precede începutul solemnităţii, Doña María, stăpâna casei, fiica ei, Speranza, şi bătrânul Alonzo pătrunseseră, la rândul lor, în subterană. Doña María a aprins luminile din sfeşnice şi s-a recitat în comun rugăciunea de seară. Toţi au salutat cu inimă veselă frumoasa sărbătoare a Pesahului prin cuvintele din *Kidduş*, pe care le-a cântat Don Antonio. Apoi, acesta, după ce a împărţit mesenilor pătrunjelul muiat în apă sărată, a început să citească *Haggada*, în timp ce toate mâinile ridicau platoul de pe care se luase vălul:

— Iată pâinea sărăciei pe care au mâncat-o părinţii noştri în Egipt…

S-au umplut a doua oară pocalele şi, în momentul în care, aşa cum cere tradiţia, unul dintre meseni trebuie să pună întrebarea: „Masi *niştanna*?” – „Prin ce se deosebeşte noaptea aceasta de toate celelalte nopţi?”, capul familiei, întrerupând ceremonia, a vorbit astfel:

— O, prieteni! Nu putem comemora, în această solemnitate de Pesah, eliberarea strămoşilor noştri din robia egipteană, fără să exprimăm mai întâi durerea pe care ne-o trezeşte trista noastră situaţie de acum. Nu numai că viaţa noastră publică este doar ipocrizie şi minciună, dar, pentru a fi fideli legilor strămoşilor noştri, suntem siliţi să ne retragem în ascunzătorile cele mai tainice. Neîncetat supravegheaţi, suspectaţi, urmăriţi, ne trezim în fiecare dimineaţă cu teama de vreo trădare. Vai! De ce n-a plecat strămoşul meu atunci când mai era timp! mai bine să trăieşti în mizerie, dar putând să slujeşti liber adevărul, decât să fii bogat şi să duci o existenţă tulburată de spaime necontenite.

Astfel îşi rosteau plângerea nefericiţii marrani şi, într-o mişcătoare elegie, pe care a cântat-o Don Antonio în limba castiliană şi al cărei refren era reluat în cor de toţi mesenii, el a exprimat toată durerea sufletului evreiesc, de a nu putea practica, la lumina zilei, cultul Domnului.

Ceremonia Sederului a continuat cu ritualul obişnuit şi, după masă, s-au cântat minunatele imnuri ale

Hallelului, care îl preamăresc pe Cel Atotputernic, unicitatea şi bunătatea Lui. Pe feţele tuturor, tristeţea făcuse loc bucuriei. Orice teamă, orice grijă păreau uitate. Vinul spaniol cu care fuseseră umplute pocalele contribuia la sporirea bunei dispoziţii generale. O a patra libaţie a pus capăt ceremoniei, dar atunci a venit rândul cântecelor populare, care se cântă de obicei în noaptea aceea şi ale căror melodii naive evocă atâtea amintiri.

Deodată, cântarea a amuţit pe buzele mesenilor şi toţi au rămas îngroziţi, cu ochii aţintiţi spre uşa sălii subterane. Pe scară se auzise un zgomot neaşteptat, paşi grei, zăngănit de arme şi în prag a apărut un călugăr învăluit în veşmântul său alb, cu mâinile în mânecile sale largi, cu capul acoperit cu glugă.

Un dominican de la Sfântul Oficiu!

La vederea lui, cele două femei au scos strigăte de groază şi, cu glas sfâşietor, Don Antonio a strigat:

— Dumnezeule, suntem trădaţi!

Totuşi, inchizitorul rămânea nemişcat. O tăcere de moarte plutea în subterană, întreruptă doar de plânsetele Doñei Maria şi ale fiicei sale, Speranza.

V. Inchizitorul

În sfârşit, Don Antonio a rupt tăcerea, strigând din nou, cu glas sfâşietor:

— Dumnezeule, suntem trădaţi!

— Da, spuse călugărul pe un ton solemn, aţi fost trădaţi, nefericiţii de voi! O femeie pe care aţi avut-o în serviciul vostru v-a surprins taina şi, pe patul de moarte, s-a simţit datoare să vă denunţe duhovnicului ei şi să indice ascunzătoarea unde vă practicaţi ritualurile. Şi ştiţi ce vă aşteaptă acum?

— Rugul! a răspuns Don Antonio.

Călugărul n-a mai spus nimic; dar cât de ameninţătoare părea tăcerea lui!

Între timp, cele două femei îşi reveniseră şi, îmbrăţişate, tremurând, plângeau.

Atunci Don Antonio a îngenuncheat în faţa călugărului, i-a îmbrăţişat genunchii şi i-a spus:

— Vă implor, Monseniore, fie-vă milă, nu de mine, ci de nevasta mea şi de copila mea, de bătrânul meu servitor şi de acest tânăr străin care a căutat adăpost sub acoperişul meu! Ştiu că nu ne puteţi cruţa pe toţi; datoria voastră pretinde o victimă. Vă implor, alegeţi-mă pe mine. Nu sunt eu, de fapt, singurul cu adevărat vinovat? Sunt bogat, foarte bogat, vă ofer tot ce am, toate comorile pe care le păstrez îngropate în ascunzători numai de mine ştiute, dacă acceptaţi să mă trimiteţi singur în faţa tribunalului Inchiziţiei.

— Nu, nu, Seniore! a strigat la rându-i Doña Maria. Cruţaţi-mi soţul sau lăsaţi-mă să mor împreună cu el!

Dar Pérez a ieşit şi el în faţă zicând:

— Monseniore, întrucât aveţi nevoie de o victimă, iată-mă! Luaţi-mă pe mine şi lăsaţi-i liberi pe cei care m-au găzduit cu atâta dragoste. Sunt singur pe lume. Biet fugar, n-am nici tată, nici mamă, nici copil pe care moartea mea să-i cufunde în mâhnire. Voi merge bucuros la chinuri pentru a salva această nobilă familie. Nu-mi refuzaţi favoarea de a-i putea arăta recunoştinţa mea pentru generozitatea cu care s-a purtat faţă de mine!

Tânăra Speranza s-a aruncat şi ea la picioarele inchizitorului, implorând iertare pentru părinţii săi şi oferindu-şi propria viaţă. Bătrânul servitor, la rându-i, incapabil să rostească vreun cuvânt, îşi bătea pieptul ca pentru a se desemna pedepsei Inchiziţiei, gata să-şi dea viaţa pentru stăpânii săi.

Toate privirile erau aţintite asupra călugărului. Dar atunci s-a văzut ceva neaşteptat, straniu. Ca şi cum Dumnezeu ar fi înfăptuit o minune, faţa inchizitorului şi-a schimbat deodată expresia şi ochii i s-au umplut de lacrimi. Fără a căuta să-şi stăpânească emoţia, le-a spus cu glas tremurând:

— Sărmani, sărmani prieteni, fraţii mei! Dacă Dumnezeu binevoieşte să-mi dea acest har, vă voi salva pe toţi!

Nefericiţii marrani nu-şi puteau crede urechilor, dar călugărul a continuat:

— Acum nu pot să vă dau mai multe amănunte, pentru că agenţii Sfântului Oficiu, care au venit cu mine, aşteaptă să mă întorc. Fiţi însă liniştiţi. Voi prezenta tribunalului Inchiziţiei un raport care vă va elibera de orice urmărire. Mâine seară adunaţi-vă din nou aici, pentru ceremonia voastră, după apusul soarelui. Mă voi întoarce, cu voia lui Dumnezeu, aducător de veste bună.

Apoi a ieşit şi s-a îndepărtat în grabă.

Don Antonio şi ai săi nu-şi puteau reveni din uimire. Ce se petrecuse oare? Să fi reuşit ei, prin rugăminţi, să înmoaie inima duşmanului? Sau el nu le arătase decât o falsă milă, ca să nu-şi dea pe faţă dorinţa de a cunoaşte ascunzătoarea comorilor despre care vorbise Don Antonio? Săracii marrani se aşteptau să-i vadă dintr-o clipă în alta pe zbirii Inchiziţiei năvălind în grădină. Chinuiţi astfel de teamă, şi-au petrecut noaptea în subterană, măcinaţi de tot felul de presupuneri.

Ce tristă zi de sărbătoare au petrecut în casa unde se simţeau obiectul unei invizibile şi implacabile supravegheri! Către seară, totuşi, Don Antonio a hotărât să se facă toate pregătirile pentru a doua ceremonie a Sederului. Dacă le era sortit să moară cu toţii, vor avea cel puţin mângâierea că au fost arestaţi şi duşi în faţa judecătorilor chiar în timp ce-şi împlineau îndatorirea religioasă. La căderea nopţii, după rugăciunea de seară, s-au aşezat la masă pentru ceremonie, aşteptând plini de nelinişte sosirea inchizitorului.

De abia începuse Don Antonio să spună *Haggada*, povestirea ieşirii din Egipt, că s-au auzit bătăi în uşa subteranei, dar bătăi discrete, care nu aveau nimic ameninţător. Înfricoşătorul vizitator a apărut învăluit într-o mantie largă, pe care şi-a scos-o în tăcere; şi, spre marea uimire a tuturor, s-a arătat nu în rasă de călugăr, ci într-o simplă îmbrăcăminte civilă, care îi dădea o cu totul altă înfăţişare.

— V-am spus, prieteni, că speram să vă aduc în această seară o veste bună. Mulţumită lui Dumnezeu, v-o pot da: sunteţi cu toţii în afara primejdiei.

Aceste cuvinte, rostite cu glas liniştit, plin de bunătate, au coborât încet în tăcerea subteranei, ca o binecuvântare cerească. Pe toate feţele se citea cea mai vie uimire, precum şi bucuria de a fi scăpat de primejdie.

— Vă întrebaţi ce înseamnă această schimbare, a continuat inchizitorul. Am să vă spun. După denunţul făcut împotriva voastră, am fost însărcinat să anchetez şi, chiar înainte de a fi pătruns în această casă, înainte de a vă cunoaşte, aveam de gând să vă salvez. În raportul pe care l-am prezentat astăzi la tribunalul Sfântului Oficiu, a fost suficient să declar că percheziţiile făcute în locuinţa voastră nu mi-au dezvăluit nimic suspect şi că, după mine, bunii catolici care sunteţi au fost victimele unor învinuiri calomnioase. Astfel cazul s-a închis. Nu mai aveţi de ce vă teme. Cel care vine la voi în această seară nu mai este un inchizitor, ci un prieten.

Don Antonio s-a ridicat, plin de bucurie şi de respect, şi a sărutat mâna ciudatului vizitator.

— Monseniore, a spus el, cum aş putea vreodată să vă exprim recunoştinţa mea? V-am vorbit ieri despre marea mea avere: începând de azi, este a voastră; o depun la picioarele voastre.

— Nu, nu! a răspuns inchizitorul. Altă răsplată vreau să vă solicit. Nu vă cer, ca preţ al serviciului pe care Dumnezeu mi-a îngăduit să vi-l fac, decât favoarea de a mă aşeza la masa voastră şi a mă asocia în această seară la ceremonia pe care o celebraţi.

Şi, pentru că citea în ochii gazdelor sale adânca mirare pe care le-o stârnise cererea lui, a adăugat:

— Îmi dau seama că o astfel de rugăminte din partemi vă surprinde. Desigur, nu v-aţi fi aşteptat să împliniţi ritualul Pesahului vostru în tovărăşia unui preot, membra al Sfântului Oficiu. Ei bine, aflaţi că şi eu sunt un marran, crescut ca şi voi în cultul religiei strămoşilor noştri. Să ne aşezăm, să luăm loc la această masă unde ne adună, cu îngăduinţa Providenţei divine, originea noastră comună şi să ascultaţi povestea mea.

S-au aşezat cu toţii la masa Sederului pascal şi

inchizitorul le-a vorbit astfel:

— Străbunicul meu a fost celebrul talmudist Rabbi Moşe del Medigo. Fiul său, la vremea decretelor ale căror victime mai suntem şi noi astăzi, s-a văzut constrâns să îmbrăţişeze creştinismul. S-a convertit în public cu toată familia, dar în taină a rămas ataşat de religia strămoşilor săi. Cunoaşteţi suferinţele şi primejdiile unei asemenea situaţii. Aşa s-a întâmplat că tatăl meu, la întoarcerea dintr-o lungă călătorie, nu şi-a mai regăsit familia. Părinţii, fraţii şi surorile lui, acuzaţi că practică în taină iudaismul, fuseseră aruncaţi în închisoare. Supusă la tortură, sora cea mai mică a tatălui meu făcuse mărturisiri şi doar ea fusese graţiată şi trimisă într-o mănăstire, în timp ce restul familiei erau osândiţi la rug. Tatăl meu a fost, firește, arestat la rându-i încă de la sosire, dar o mărturisire imediată, împreună cu înaltele protecţii pe care le avea în oraş, l-au salvat. A fost condamnat numai să asiste la arderea pe rug a părinţilor şi fraţilor săi; şi, în dorinţa de a-şi salva soţia şi copiii, a găsit curajul să tacă şi să se preteze la abjuraţia solemnă care i se cerea. Vă asigur că din ziua aceea nu s-a mai văzut zâmbet pe faţa lui. Când am împlinit treisprezece ani, tata mi-a povestit istoria tristă a familiei noastre şi m-a iniţiat în învăţătura iudaismului. Mai târziu, voi fi avut pe atunci şaisprezece ani, m-a luat deoparte într-o zi şi mi-a spus:

Diego, a venit clipa să-ţi alegi o carieră. Am una foarte frumoasă să-ţi propun, dacă simţi că ai în inimă destul curaj pentru a înfrunta greutăţile şi primejdiile pe care le implică.

— Tată, i-am spus eu, dacă mă crezi în stare de o misiune importantă, sunt gata să fac orice pentru a răspunde dorinţelor tale.

— Mă aşteptam la răspunsul acesta, mi-a răspuns îmbrăţişându-mă. Iată, aşadar, ce vreau să-ţi propun: vreau să devii îngerul ocrotitor al sărmanilor tăi fraţi.

Te întrebi cum va fi cu putinţă? Îţi voi spune, copile drag. Îţi vei continua studiile ca să îmbrăţişezi cariera ecleziastică. Vei intra în rândul clerului, cu un scop bine

stabilit: anume, acela de a ajunge membru al tribunalului Inchiziţiei, pentru a avea ocazia să vii în ajutor bieţilor marrani care vor fi arestaţi şi daţi în judecată. Dacă Dumnezeu binevoieşte să-ţi sprijine eforturile, câte servicii le-ai putea aduce fraţilor tăi într-o asemenea situaţie! Chiar de nu ţi-ar fi dat să salvezi decât o singură viaţă, crede-mă că tot ar merita să faci sacrificiul pe care ţi-l cer. Când îţi vei da ultima suflare, îţi vei putea da ţie însuţi mărturia că nu ai dus o viaţă nefolositoare. Diego, eşti gata să primeşti această misiune?”

Într-un elan de iubire pentru tata şi plin de entuziasm pentru măreţia rolului pe care mă chema să-l joc, m-am declarat gata să devin preot şi hotărât să îndeplinesc planul care îmi fusese trasat. Mi-am dat toată silinţa ca să-mi atrag încrederea maeştrilor mei, apoi, după hirotonire, a autorităţilor bisericeşti. Domnul m-a ajutat. Am urcat repede treptele ierarhiei, dar dintre toate posturile care mi-au fost propuse l-am preferat pe cel de judecător la tribunalul Inchiziţiei. De multe ori am avut bucuria neasemuită să-i salvez pe unii dintre fraţii noştri şi iată că astăzi îmi este acordată aceeaşi bucurie: să abat de deasupra capetelor voastre primejdia care le ameninţa. Dumnezeu să fie lăudat! împreună cu voi îi aduc mulţumire. Şi acum, prieteni, fraţii mei, nu mai întârziaţi. Grăbiţi-vă să-mi faceţi bucuria de a vă vedea celebrând sfânta ceremonie şi de a lua parte la ea ca un fiu al lui Israel ce sunt şi voi rămâne mereu.

Don Antonio, cu ochii plini de lacrimi de fericire, l-a strâns în braţe pe oaspetele său:

— Niciodată, spuse, niciodată n-am încercat o asemenea emoţie. O, nobile preot, sunteţi un eliberator al poporului vostru şi constrângerea la care v-aţi supus de bunăvoie face din dumneavoastră unul dintre slăviţii noştri martiri.

Şi apoi au continuat Sederul. Ritualurile tradiţionale, cântările, rugăciunile s-au desfăşurat cu evlavie. Diego del Medigo a gustat împreună cu gazdele sale din ierburile amare. A mâncat, ca şi ei, pâinea pascală, apoi, către

miezul nopţii, şi-a luat rămas-bun:

— Poate că nu ne vom mai revedea pe lumea aceasta, spuse el, căci cine ştie dacă nu voi cădea şi eu într-o zi victimă vreunui denunţ! Dar oricare mi-ar fi soarta viitoare, o voi socoti frumoasă, pentru că mi-a fost dat să împlinesc, pe lângă voi, rolul îngerului îndurării.

Şi astfel s-a despărţit de ei.

VI. Fericitul deznodământ

Încheierea acestei istorisiri nu are nevoie de multe cuvinte şi e plăcută de citit. Don Antonio l-a oprit pe Pérez pe lângă el. I-a făcut loc în sânul familiei, dându-i-o în căsătorie pe fiica sa, Speranza. Peste puţin timp, a avut norocul să-şi poată vinde toate bunurile şi s-a dus, împreună cu ai săi, să se stabilească la Salonic, unde s-a întâlnit cu numeroşi urmaşi ai evreilor din Spania, exilaţi în momentul executării decretelor din 1492.

Cât despre Diego del Medigo, inchizitorul, temerile pe care şi le exprimase faţă de gazdele sale, când pleca de acolo în noaptea de Pesah, s-au adeverit în parte. Superiorii au început să-l bănuiască şi de atunci originea sa l-a făcut suspect în ochii lor. Acuzat de prea multă condescendenţă faţă de marrani, s-a văzut lipsit de funcţiile pe care le exercitase într-un mod atât de fericit, timp de mulţi ani. A fost chiar silit să se retragă într-o mănăstire. Unii pretind că a reuşit să fugă de acolo şi că a plecat, la rândul său, din Spania, întâlnindu-se ulterior, la Salonic, cu familia Pérez Morteira del Banco.

Istoria acestei familii a rămas celebră în ţară. Ea mai are acolo descendenţi, iar aceştia, în cursul şederelor de Pesah, nu uită niciodată să povestească peripeţiile faimosului Seder de la Madrid.

O acuzaţie falsă

Religia israeliţilor le prescrie să scoată din casele lor, în ajunul Pesahului, orice *hameţ*, adică orice aluat dospit. Este atunci datoria oricărui cap de familie să cerceteze, la lumina unei lumânări, toate colţurile şi ungherele

camerelor şi cămărilor, ca să verifice dacă nu cumva a rămas pe undeva vreo bucăţică de pâine sau de aluat. Ceea ce se adună la această ultimă verificare este pus cu grijă deoparte, pentru a fi ars a doua zi dimineaţa. Este ceremonia *Hameţ-Batteln*.

Într-un an, Rabinul de la *Altschul* din Praga, care locuia foarte aproape de sinagogă, după ce s-a conformat cu râvnă acestui obicei pios, s-a culcat. Abia aţipise, când a fost trezit de un coşmar îngrozitor. I se părea că aude un glas care îi spune:

— Nu ţi-ai cercetat bine odăile! îngrozit, rabinul se scoală şi îşi cercetează încă o dată casa. Pentru că nu găsea niciun *hameţ*, l-a trezit pe *şamaş* (paracliser) şi s-a dus cu el în sinagogă. Acolo au scotocit toate ungherele, ajungând în cele din urmă la o nişă în care se aflau o cană şi un pocal de argint, vase sacre ce serveau la ceremoniile de şabat şi de sărbători.

Mare le-a fost groaza celor doi când şi-au dat seama ce era în cană! Era sânge!

— Fii lăudat, Tu, Cel Veşnic, Dumnezeul nostru, care îţi izbăveşti poporul din mari primejdii şi care nimiceşti răutatea duşmanilor noştri, a spus rabinul. Cu siguranţă un om rău a adus aici acest sânge, ca să ne ducă la pieire! Vino, îi spuse el paracliserului care tremura tot, vino să facem să dispară iute acest *hameţ* primejdios!

Au aprins focul, au ars sângele, au spălat cana, au umplut-o cu vin şi au pus totul la loc.

— Să nu spui nimănui ce ni s-a întâmplat; şi să vedem ce va fi, a spus rabinul către *şamaş*. Dar du-te dis-de-dimineaţă din casă în casă şi spune, în numele meu, ca astăzi să postească nu numai întâiinăscuţi, ci toată comunitatea. Iar dacă te întreabă cineva care este motivul, să le spui că este pentru evlaviosul Salum care zace în închisoare.

Şamaşul s-a înclinat cu respect şi s-a supus. Rabinul s-a rugat fierbinte toată noaptea pentru ca Stăpânul lumii să abată nenorocirea care îi ameninţa pe evreii din Praga.

În prima seară de Pesah, evreii din *Altschul* din Praga

s-au adunat în sinagogă pentru a face rugăciunea, dar nu erau îmbrăcaţi ca de obicei cu hainele de sărbătoare, iar veselia, firească în acea zi, dispăruse de pe chipurile lor. Rugăciunile au fost recitate pe un ton monoton şi amestecate cu gemete care dădeau mai degrabă impresia unei seri de *Tişa ve-Ab*, zi în care se comemorează distrugerea Templului din Ierusalim.

Deodată, către sfârşitul slujbei, uşile sinagogii se deschid şi intră mai mulţi magistraţi şi comisari, însoţiţi de mercenari înarmaţi. Disperarea se citea pe chipurile palide ale credincioşilor şi din toate rândurile se auzeau gemete, întretăiate de strigătul *Şema Israel*!

Rabinul şi-a părăsit locul de lângă chivotul sfânt, s-a suit pe *Almemar* şi, cu glas puternic, i-a îndemnat pe credincioşi la calm şi la tăcere. Persoana venerabilă a bătrânului le-a impus tuturor, chiar şi creştinilor, şi s-a făcut tăcere. Atunci rabinul a spus:

— Nu vă temeţi, fraţii mei, Cel Veşnic este de partea noastră. Dacă cineva crede că are motive să ne acuze, să iasă în faţă!

După o lungă şi înspăimântătoare tăcere, a ieşit din rândurile mulţimii un om cu zâmbet diabolic, a urcat iute treptele care duceau la chivotul sfânt, a apucat cana şi pocalul din nişă şi le-a pus în mâinile unuia dintre magistraţi. Acesta, ridicând cana deasupra pocalului, a vărsat din ea conţinutul, aşa încât lichidul să poată fi văzut de toată lumea:

— Ce înseamnă asta? a exclamat el uluit. Este vin!

Atunci din toate părţile au răsunat strigăte:

— Oare îşi bate joc de noi omul acesta?

Calomniatorul, alb la faţă şi mut, privea năucit vinul limpede care curgea din cană în pocal.

— Ticălosule! a exclamat primul comisar. Ce ne ziceai tu de sânge? Vei plăti scump această glumă!

— Vai mie, a îngăimat nelegiuitul, Dumnezeul lui Israel ştie să facă minuni! Şi s-a prăbuşit fără cunoştinţă.

Toată lumea era uluită şi nimeni nu găsea explicaţia acestei scene stranii, când primul magistrat, luând

cuvântul, a vorbit astfel:

— Pe bună dreptate sunteţi uimiţi, domnilor. Tocmai am dat pe faţă uneltirea unui netrebnic fără pereche. Acest nenorocit vă acuzase că aţi vărsat sânge de creştin ca să-l folosiţi la sărbătoarea din această seară. Îmi dau seama acum că asemenea maşinaţie s-a mai produs adesea şi că de multe ori aţi suferit pe nedrept cruzimi groaznice.

A dat poruncă soldaţilor să-l ia pe netrebnicul acuzator şi s-a dus la guvernatorul oraşului spre a-i da socoteală de cele întâmplate. Evreii au celebrat în anul acela Pesahul cu o râvnă neobişnuită, având inimile pline de recunoştinţă pentru minunata ocrotire pe care le-o arătase Domnul.

Un sigur cuvânt către ministru

Pe vremea împărătesei Maria-Tereza, prinţul Kaunitz era omul cel mai puternic din tot imperiul austriac. Niciodată împărăteasa nu întreprindea ceva fără să asculte mai înainte consiliul de miniştri; iar în acest consiliu, cuvântul lui Kaunitz era decisiv. Nici măcar împăratul Franz, soţul ilustrei suverane, care asista regulat la consiliu, n-a reuşit niciodată să-şi impună propria opinie dacă avea altă părere contele Kaunitz.

Pe vremea aceea, evreii din Viena erau doar toleraţi şi ameninţarea expulzării atârna mereu deasupra capetelor lor. Era suficient un decret imperial, pentru ca evreii să fie obligaţi să-şi vândă casele pe nimic, să-şi lichideze afacerile şi să plece în căutarea unei noi patrii. Era cât se poate de firesc ca ei să facă imposibilul pentru a scăpa de o soartă atât de crudă. De aceea îi cumpăraseră pe secretarii cancelariilor imperiale, ca să fie înştiinţaţi la vreme de orice primejdie i-ar fi ameninţat.

Într-o zi, duşmanii evreilor izbândiseră din nou în uneltirile lor. Un decret de expulzare era deja pregătit pentru a fi supus consiliului de miniştri şi ratificat de împărătească, când evreii au aflat de el. Oamenii de vază ai comunităţii s-au dus în grabă la miniştri şi i-au implorat să

intervină în favoarea lor. Au reuşit să-i câştige pe toţi, prin cadouri sau făgăduinţe. Unul dintre miniştri s-a arătat deosebit de mişcat de nenorocirea groaznică ce-i ameninţa pe evrei, împăratul însuşi a simţit şi el compătimire pentru aceşti nefericiţi şi a promis să intervină în favoarea lor. Numai prinţul Kaunitz rămânea inaccesibil şi dăduse poruncă straşnică să nu fie lăsat să intre la el niciun evreu. Dar la ce le putea folosi bieţilor evrei sprijinul tuturor miniştrilor, dacă le rămânea ostil Kaunitz?

Preşedintele comunităţii evreieşti din Viena, bancherul Oppenheim, pe cât de bogat, pe atât de învăţat şi de înţelept, mergea în sus şi în jos în faţa palatului prinţului, cu disperarea în inimă, în ziua în care, în consiliul de miniştri, prezidat de împărătească, trebuia să se hotărască soarta evreilor din Viena.

Încă nu reuşise să se apropie de prinţul Kaunitz şi o durere profundă se citea pe faţa nobilului bătrân.

„În termen de douăzeci şi patru de ore, evreii vor trebui să părăsească Viena”, aşa poruncea decretul. Oppenheim avea o copie a lui. Imobilele, creanţele lor îşi pierdeau deci orice valoare. Şi unde să găsească o nouă patrie? însemna, pentru bogaţi, sărăcia, pentru săraci, foametea, o moarte sigură pentru bolnavi şi pentru cei neputincioşi.

Deodată, trece un bărbat. Oppenheim îl recunoaşte: este valetul prinţului. Evreul îi iese în întâmpinare şi îl salută până la pământ; apoi scoate din buzunar o pungă de mătase şi i-o îndeasă cu sila în mână.

— Ce-i asta, ovreiule? întrebă omul cu asprime.

— Cincizeci de ducaţi, pe care îmi face plăcere să vi-i înmânez.

— Şi de ce?

— Fiţi atât de amabil să-mi obţineţi o scurtă audienţă la Alteţa Sa. N-am a-i spune decât un cuvânt.

— Luaţi-vă banii înapoi, nu vă pot primi cererea. Contele a interzis cu străşnicie să fie lăsat să intre la el vreun evreu.

— Vă implor, obţineţi-mi această audienţă. Voi mai

adăuga cincizeci de ducaţi la cei pe care vi i-am dat.

— Cu neputinţă! Risc să-mi pierd slujba.

— O sută de ducaţi!

— O mie dacă mi-aţi da, n-aş putea face ceea ce-mi spuneţi. Luaţi-vă banii înapoi!

— Păstraţi banii, domnule, de vreme ce vi i-am oferit.

Valetul a băgat punga în buzunar cu satisfacţie, a salutat şi a dispărut în palat. Oppenheim, perplex, rămăsese în prima curte.

— Ce se va alege de noi? îşi spunea el suspinând adânc. Dumnezeul meu, nu mă părăsi! Dumnezeule Atotputernic, Ţie Ţi-e uşor să ne vii în ajutor, chiar şi în primejdia de pe urmă!

În acea clipă a intrat în curte un servitor cu nişte încălţări în mână: era lustragiul prinţului. Oppenheim şi-a scos pălăria şi s-a înclinat. Servitorul era pe punctul de a-i răspunde la salut, când şi-a dat seama că în faţa lui se afla un evreu.

— Ptiu, un ovrei! Eu nu salut un ovrei!

— Şi de ce anume? a întrebat Oppenheim.

— Voi, ovreii, l-aţi răstignit pe Dumnezeul nostru.

— Credeţi-mă, domnule lustragiu, a răspuns Oppenheim cu un zâmbet îndurerat, că nu am niciun amestec.

— Dacă nu dumneata, atunci strămoşii! Ovreiule, ce vrei?

— Vin să încasez o veche datorie. Bunicul dumneavoastră a contractat faţă de mine o datorie de şaizeci de ducaţi; vă rog să binevoiţi să-mi rambursaţi această sumă.

— Ovreiul e nebun! Cum, eu ar trebui să-i plătesc datoria bunicului meu?

— Iar dumneavoastră, a răspuns Oppenheim, vreţi să mă faceţi răspunzător pentru o datorie pe care strămoşii noştri, după dumneavoastră, ar fi contractat-o acum două mii de ani?

Lustragiul a rămas descumpănit.

— Evreul are dreptate – a murmurat el.

— V-aş putea oare fi de folos cu ceva? a întrebat Oppenheim.

— Desigur, evreule. Am nevoie urgent de două sute de ducaţi; n-aţi vrea să mi-i faceţi cadou? Rozeta, fata portarului, mă iubeşte mult; şi o iubesc şi eu. Am vrea să ne căsătorim, dar portarul refuză să-şi dea consimţământul, spunându-mi: „Tu n-ai nimic şi nici Rozeta n-are; dacă nu ai de la început cel puţin două sute de ducaţi, căsătoria nu va avea loc”.

— Îţi voi face cadou cei două sute de ducaţi.

— Vreţi să faceţi aceasta pentru mine, cinstite evreu?

— Da, însă cu o condiţie. Să-mi obţineţi o audienţă la prinţ sau, cel puţin, să aranjaţi în aşa fel încât să mă pot apropia de el şi să-i vorbesc.

— Nu pot să fac asta; contele a dat porunci foarte aspre. Dacă le-aş încălca, aş fi biciuit şi alungat din slujbă.

— Şi dacă vă păstraţi slujba, veţi fi oare în stare să economisiţi în puţină vreme două sute de ducaţi?

— Bineînţeles că nu! Nici în zece ani. Ei bine, evreule, vreau să încerc. Nu moare nimeni de câteva ciomege. Mergeţi să aduceţi cei două sute de ducaţi; între timp voi vorbi cu Alteţa Sa şi-l voi implora să binevoiască să vă asculte.

Oppenheim a plecat, cu inima plină de speranţă.

Între timp, prinţul Kaunitz şedea în cabinetul său de lucru, în faţa unui teanc de documente diplomatice.

— Câtă oboseală, câtă osteneală plicticoasă să ai de străbătut mulţimea asta de depeşe! spunea atotputernicul ministru. O, dacă diplomaţia ar vrea să se străduiască să se exprime într-un mod mai concis! Dar e timpul să mă duc la consiliul de miniştri.

A sunat dintr-un clopoţel de argint şi lustragiul a apărut ţinând în mână nişte pantofi bine lustruiţi, împodobiţi cu catarame de aur. Prinţul îşi întinde piciorul; servitorul îi scoate papucul, dar în loc să încalţe pe dată piciorul princiar, se pune în genunchi şi îşi ridică mâinile într-un gest de implorare.

— Ce vrei? a întrebat prinţul.

— Alteţă, a exclamat servitorul tremurând, aş da orice să mă pot însura cu Rozeta, fata portarului!

— Şi ce mă priveşte?

— Portarul se opune căsătoriei dacă nu am mai întâi două sute de ducaţi.

Prinţul Kaunitz s-a încruntat.

— Ce pretenţie! Doar nu speri că o să-ţi dau eu cei două sute de ducaţi!

— Nu, Alteţă, dar evreul Oppenheim e gata să mi-i dea dacă Alteţa Voastră binevoieşte să-i îngăduie să intre şi să spună un singur cuvânt Alteţei Sale.

— Ce? Numai un cuvânt? Cum va face să-mi prezinte cererea sa *într-un singur cuvânt* chiar sunt curios să aud. Spune-i să intre!

Lustragiul se năpusteşte afară din cameră şi îl cheamă pe Oppenheim care pătrunde la rându-i în cabinetul omului celui mai puternic al zilei.

— A, spuse Kaunitz. Dumneavoastră sunteţi bogatul Oppenheim, cel numit înţeleptul! Pare-se că vreţi să-mi prezentaţi o cerere într *singur*? Am avut relaţii cu cei mai mari diplomaţi ai vremii noastre. I-am frecventat pe ambasadorii francezi, englezi, spanioli, suedezi, olandezi. Am avut negocierile cele mai complicate cu legatul Papei. Dar nimeni n-a fost încă în stare de un asemenea tur de forţă. Dacă aţi fi în stare, Oppenheim, aş spune că sunteţi mai iscusit decât toţi diplomaţii. Da, sunt curios să aud acest cuvânt – dar numai un cuvânt, nu-i aşa? Dacă spuneţi fie şi *două* cuvinte, vă resping cererea categoric. Ştiu care este scopul vizitei voastre! Edictul de expulzare a evreilor din Viena va fi supus în această seară Maiestăţii Sale, preaslăvita noastră împărătească. Astăzi are loc consiliul de miniştri. Mai întâi va lua cuvântul ministrul de Finanţe. Va expune prejudiciul pe care expulzarea evreilor îl va aduce finanţelor ţării şi o va sfătui pe împărătească să nu semneze decretul. Apoi va vorbi ministrul Justiţiei. Va încerca să arate că ar fi nedrept să fie pedepsiţi atât de aspru şi fără motiv oameni nevinovaţi. Apoi va fi rândul împăratului. Va descrie în termeni mişcători mizeria şi nefericirea care vă

aşteaptă, va apela la inima bună a împărătesei şi va cere clemenţă pentru voi. împărăteasa îi va asculta pe toţi zâmbind şi, în cele din urmă, mi se va adresa mie, spre a-mi cunoaşte părerea. Or, eu sunt un adversar hotărât al evreilor, nu din motive religioase, ci din raţiuni politice. Statul austriac este compus dintr-un mare număr de popoare şi toate aceste popoare sunt unite printr-o legătură: credinţa catolică. Numai pe baza acestei credinţe pot fi stăpânite şi guvernate. Iată de ce nu pot tolera în capitala ţării oameni aparţinând altor religii. Iar acum, e rândul dumitale să vorbeşti, Oppenheim, dar un singur cuvânt, nu mai mult. Ce trebuie să spun în problema voastră?

— *Nimic*, răspunse Oppenheim.

— A! exclamă prinţul. Sunteţi un straşnic diplomat.

Întoarceţi-vă liniştit acasă, cred că veţi putea locui în continuare în Viena.

Şi toate s-au întâmplat aşa cum dăduse de înţeles Kaunitz. După ce toţi miniştrii au vorbit în favoarea evreilor, după ce împăratul Franz a apelat la inima bună a împărătesei Maria-Tereza, aceasta s-a adresat prinţului:

— Şi care este părerea prinţului Kaunitz în această problemă?

— Maiestate, a răspuns prinţul, după ce am auzit expunerea atâtor motive serioase, cred că ce am de făcut mai bine este să nu spun *nimic*.

Edictul nu a fost semnat, evreii au rămas la Viena, iar lustragiul prinţului Kaunitz s-a însurat cu Rozeta lui.

Toţi au avut deci parte de fericire în această poveste.

Istoria a doi coţi de pânză

Unchiul nostru, care locuia în oraşul S., ne-a făcut surpriza unei vizite. Acest om de şaptezeci de ani, cu fire veselă şi spirit jovial, ne aduce în casă, prin simpla sa prezenţă, o atmosferă de sărbătoare. Căci el şi sora sa, mama noastră, cu cinci ani mai tânără decât el, se bucură

atunci să-şi depene amintirile comune din copilărie. Evenimente vechi de o jumătate de secol renasc în faţa ochilor lor. Persoane moarte de o generaţie sunt rechemate la viaţă. Nouă, celor tineri, care îi ascultăm cu atenţie, ni se pare atunci că auzim cântece de odinioară; ne credem transpuşi în zilele când eram foarte mici, când bunica, aşezată lângă sobă, ne povestea istorii care începeau toate cu cuvintele: „A fost odată…”

După prânz, când se bea o ceaşcă de cafea, au reapărut deci, şi de data aceasta, toate figurile cunoscute, cu obiceiurile şi originalităţile lor: tată şi mamă, unchi şi mătuşi, vecini şi cunoştinţe. Am ascultat lucruri vesele şi lucruri triste. În ziua aceea, mama i-a spus fratelui său:

— Îţi mai aduci aminte de femeia care nu putea nici să trăiască, nici să moară?

— O mai văd şi azi, aşa cum au dus-o din patul ei în camera noastră, a răspuns unchiul.

— Ce este această istorie ciudată? au exclamat toţi cei de faţă. Povesteşte-ne-o!

Unchiul a început astfel:

— Ştiţi că tatăl meu, bunicul vostru, avea un magazin de pânzeturi. În vremea despre care vă vorbesc nu exista încă nicio cale ferată în tot ţinutul Ingenheim, în Palatinat. Această stare de lucruri era, desigur, profitabilă pentru negustorii de la ţară, căci sătenii nu se duceau încă la oraş ca să-şi facă cele mai mici cumpărături. Ţăranii se aprovizionau mai degrabă la târguri, care se ţineau cam peste tot, în fiecare an. Şi tatăl nostru avea obiceiul să meargă la târguri, ca să-şi vândă ţesăturile.

A fost un târg la Bergzabem, în Palatinat. Afacerile mergeau cât se poate de bine. Venise din împrejurimi o mulţime uriaşă. Recolta de struguri fusese excelentă şi punga ţăranilor era bine garnisită. Tata îşi aşezase şi el prăvălia şi nu ştia cum să facă faţă tuturor cererilor. Pe vremea aceea, ţărăncile purtau rochii de pânză de culoare albastru deschis. Se cumpărau de obicei doi coţi de pânză cu preţul de zece franci. Adaug aici că locuitorii Palatinatului fuseseră cetăţeni francezi până în 1815 şi

aveau obiceiul să socotească în bani francezi. Ce muncă era pentru tata să taie pentru fiecare cumpărătoare cei doi coţi doriţi şi să încaseze banii pe cumpărături!

Deodată, o ţărancă i se adresează tatii pe un ton nervos şi plin de reproş:

— Daţi-mi odată materialul, l-am plătit demult!

— Vă înşelaţi, doamnă, răspunde tata, n-am primit încă bani de la dumneavoastră.

— Vedeţi, le zice ea celor de faţă, are tupeul să nege că i-am pus o monedă de zece franci în mână.

— Da, am văzut că i-aţi dat bani, a intervenit un al treilea.

— Daţi-i materialul, că altfel o încurcaţi!

Un murmur de dezaprobare s-a auzit în mulţime şi se vedeau deja pumni întinşi şi ciomege ridicate, gata să lovească.

În faţa acestei atitudini ameninţătoare, tata se afla într-o situaţie neplăcută. Putea să jure că n-a primit nimic de la femeia aceea. Dar la ce-i folosea mărturia propriei conştiinţe? Mulţimea care îl înconjura luase hotărât partea ţărăncii şi îl acuza de înşelăciune pe negustor, aşa încât el a socotit mai prudent să suporte nedreptatea. Şi, cât se poate de enervat, i-a aruncat femeii doi coţi de pânză, exclamând:

— Să nu poţi nici să trăieşti, nici să mori până ce nu recunoşti nedreptatea pe care mi-ai făcut-o şi n-o repari!

Incidentul s-a închis. Mulţimea s-a risipit, bodogănind încă ocări la adresa necinstitului negustor evreu. Cât despre tata, şi-a strâns cu tristeţe marfa, ca să se întoarcă acasă. Ziua care începuse aşa de bine se încheiase cu o întâmplare supărătoare, care avea să-l bântuie în amintire încă multă vreme. Iar pe drumul de întoarcere şi-a zis:

— Niciodată nu voi mai merge să vând la târgul din Bergzabern.

Ajuns acasă, i-a povestit nevestei ce i se întâmplase şi, cu deznădejde, i-a zis:

— Nu numai că am pierdut doi coţi de pânză, adică tot câştigul zilei, dar mi s-a pătat şi buna reputaţie.

Oamenii din împrejurimi mă iau drept un şmecher şi nu vor mai vrea să aibă de-a face cu mine!

Trebuie spus că tata exagera puţin. Întâmplarea fusese repede uitată şi nu avea cum să-i dăuneze unui negustor stimat peste tot pentru cinstea lui.

A trecut un an. S-a ţinut iarăşi târgul din Bergzabern. Tata şi-a ţinut făgăduinţa de a nu se mai duce acolo, deşi îl durea inima. Dar, cum n-avea răbdare să stea acasă, s-a îmbrăcat, şi-a luat bastonul şi iată-l plecând spre Bergzabern. Privea cu melancolie mulţimea din jurul tarabelor vânzătorilor de ţesături.

— Aş fi putut face afaceri bune aici astăzi, şi-a zis el; şi, prost dispus, a intrat pe o străduţă de lângă locul pe care era târgul.

Deodată s-a auzit în spatele lui un glas de femeie.

— Nu sunteţi dumneavoastră omul care a vândut pânză la târg anul trecut?

— Da, eu sunt, a răspuns tata; şi, întorcându-se spre cea care îi vorbise:

— Şi dumneavoastră nu sunteţi femeia rea care m-a făcut suspect acuzându-mă că am înşelat-o cu zece franci?

— Da, aveţi dreptate, spuse femeia, plecându-şi ochii; v-am făcut rău. Această poveste mă necăjeşte zi şi noapte. Iată, până una-alta, cinci franci; nu am mai mult acum, vă voi plăti restul mai târziu.

Dar tata îi răspunse:

— Puţin îmi pasă de banii dumneavoastră. Din vina dumneavoastră nu am azi tarabă aici şi am pierdut un câştig bun. Ce e mai rău este că mi-aţi făcut un renume prost: asta nu pot să v-o iert.

— Aveţi dreptate, spuse femeia scuzându-se, mi-am dat seama repede că am greşit, dar mi-a fost ruşine să recunosc îndată, de faţă cu toată lumea. Vă voi plăti imediat ce voi putea cei cinci franci pe care vi-i mai datorez.

Au trecut zece ani. Tata nu mai auzise nimic despre acea femeie şi nu se mai gândea decât foarte rar la incidentul neplăcut de la Bergzabem. Într-o zi a avut

treabă la Landau. Pe când se întorcea, seara, întâmplarea a făcut să aibă drept tovarăş de drum un ţăran. Acesta i-a povestit că venea de departe, că avea de gând să ajungă în aceeaşi zi la Ingenheim şi, auzind că tata era din satul acela, i-a spus:

— Poate îmi puteţi fi de folos. Acum doisprezece ani, la târgul din Bergzabern, mama a avut o discuţie cu un negustor evreu cu privire la doi coţi de pânză. I-a plătit în anul următor jumătate din datorie, recunoscându-şi vina. Dar de atunci e cu totul schimbată. Nu mai are odihnă nici zi, nici noapte. Aude mereu aceste cuvinte ale negustorului: „Să nu poţi nici să trăieşti, nici să mori până ce nu recunoşti nedreptatea pe care mi-ai făcut-o şi n-o repari!” De un an mama e bolnavă şi se simte tot mai rău. Nu vrea să moară înainte de a fi plătit cei cinci franci datoraţi creditorului său. Dar, din nefericire, nu ştie unde locuieşte acela. După multe cercetări, am aflat că este din Ingenheim, dar încă nu-i ştiu numele. Mi-aţi putea spune ceva despre omul acela?

— Omul acela sunt eu, a spus tata. Îmi amintesc totul. Dar mergeţi liniştit acasă şi spuneţi-i mamei dumneavoastră să nu dea prea mare importanţă cuvintelor pe care le-am rostit la supărare. Cât despre cei cinci franci pe care mi-i datora, de multă vreme i-am socotit pierduţi.

Ţăranul s-a dus acasă îndată, ca să-i dea cât de curând mamei sale vestea liniştitoare.

După opt zile s-a oprit în faţa casei noastre un vehicul ciudat, tras de două vaci. În el zăcea o femeie învelită în pături. Să fie oare vie sau moartă? Tineri şi bătrâni, tot satul s-a adunat în jurul căruţei. Ţăranul (era tovarăşul de drum al tatii) şi unii dintre cei de faţă au ridicat-o pe femeie şi au dus-o la noi în odaie. Cu multă greutate, bolnava s-a ridicat în capul oaselor şi a îngăimat:

— Eu sunt femeia care v-a năpăstuit la târgul din Bergzabem. Vin să vă plătesc cei cinci franci cu care v-am rămas datoare, împreună cu dobânda, ca să pot muri în pace.

Părinţii noştri au încercat atunci s-o liniştească pe

biata femeie:

— Ţineţi-vă banii, i-a spus tata, şi îngrijiţi-vă bine, ca să vă însănătoşiţi.

Dar ea n-a vrut să audă.

— Nu, nu, nu se poate! Luaţi-vă banii, vă implor, ca să-mi liniştesc conştiinţa.

Abia după ce şi-a plătit datoria până la ultimul ban, s-a declarat mulţumită. Apoi a cerut să fie dusă din nou în căruţă, fără să primească nici măcar trataţia pe care i-o oferea mama.

— Acum să încercăm să ne întoarcem repede acasă, i-a spus ea fiului său.

După trei zile, tata a primit o scrisoare de la fiul ţărănoii. îl anunţa că mama sa murise a doua zi după întoarcere şi că, până în ceasul din urmă, s-a bucurat că a putut repara răul făcut şi că, având conştiinţa curată, putea aştepta moartea fără teamă.

O eroină evreică

La vremea în care decretele din martie şi din aprilie 1793 au instituit tribunalul revoluţionar şi Comitetul de salvare publică, trăia la Bergheim, pe Rinul Superior, un evreu de treabă şi cinstit, pe nume Gherşon See[13], care se ocupa cu agricultura şi cu negoţul. Printr-o mare onestitate şi o muncă asiduă, ajunsese să-şi asigure o bunăstare solidă pentru bătrâneţe, după ce îşi aranjase onorabil cei şapte copii, cinci băieţi şi două fete[14], dobândiţi din căsătoria cu nevasta sa, Miriam, ale cărei virtuţi, pietate şi dragoste nespusă îl încântau pe soţul ei. Ori de câte ori soţul ei sau una dintre fete ieşeau din casă pentru a merge la treburile lor în comunele vecine, Miriam îi însoţea până la poartă, apoi, urmărindu-i cu privirea,

13 Veche familie alsaciană, care a dat Franţei mulţi oameni deosebiţi în administraţie, în armată, în ştiinţă, (n.a.)

14 Mayer, Samuel, Salomon (reb Sa), Abraham, Reisel sau Roessel (eroina povestirii) şi Jeanette. (n.a.)

rostea cu mare evlavie formula de binecuvântare. Ea ştiuse să inspire celor două fiice ale sale principii de religie, de morală şi de virtute. Ca bună gospodină, le învăţase şi cele ale bucătăriei şi ale cusutului. Ea le repeta adesea:

— Fetelor, atunci când vă veţi mărita, să ştiţi că, dacă bărbatul pleacă de acasă spre a câştiga banii necesari întreţinerii familiei, femeia poate, prin spiritul ei de economie, să sporească bunăstarea casei şi poate să o facă statornică graţie pomenilor pe care le dă în taină celor lipsiţi şi bunei primiri făcute tuturor săracilor care ne cer ajutorul. În toate timpurile anului, casa noastră trebuie să fie un refugiu pentru nefericiţi şi un adăpost pentru cei aflaţi în nenorocire.

Mai ales Roessel, fiica cea mare, îi asculta cu sfinţenie îndemnurile înţelepte, de a se devota cu trup şi suflet părinţilor ei, pentru a împlini, în tot înţelesul ei, marea poruncă a Decalogului: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta”.

Pe lângă o rară frumuseţe, ea avea o blândeţe şi o bunătate care se manifestau în trăsăturile-i pline de graţie şi care răspândeau în juru-i o atmosferă de virtute.

Am spus că tatăl drăgălaşei Roessel se bucura de o bunăstare deosebită care, în acea cumplită epocă revoluţionară, putea fi motiv de proscriere. Căci, pentru vajnicii agenţi ai Revoluţiei, oricine avea ceva bani, sau măcar se zvonea că are, era suspect.

Într-o dimineaţă, spre mijlocul lunii Brumar din anul II (1794), Gherşon plecase de acasă ca de obicei, dar se întorsese târziu. Care era motivul acestei întârzieri neobişnuite? în ziua aceea aflase, dar vag, că, fiindu-i suspect cetăţeanului Otto, comisar revoluţionar numit de Euloge Schneider[15], era pe punctul de a fi arestat. Să se întoarcă în plină zi ar fi fost, poate, imprudent. După ce şi-a făcut rugăciunea de seară, i s-a adus cina, dar a

15 Euloge Schneider (1756-1794), călugăr răspopit, ajuns acuzator la tribunalul penal de la Strasbourg, în timpul Revoluţiei franceze. Luxul neobrăzat pe care îl afişa i-a atras şi lui condamnarea la moarte, (n. trad.)

pretextat că nu se simte bine şi n-a vrut să mănânce. I-au pregătit patul să se culce dar, după două ore de odihnă, a spus că se simte mai bine şi că doreşte ca toată lumea să se culce liniştită.

Roessel, rămasă singură lângă tatăl său, i-a dat să bea un ceai, rugându-l să-i îngăduie să mai rămână două-trei ceasuri la căpătâiul lui, ceea ce Gherşon i-a îngăduit. A văzut cu durere că, în timp ce restul familiei dormea adânc, tatăl ei iubit îşi petrecea noaptea într-o insomnie îngrijorătoare, gemând din când în când.

— Culcă-te, fată dragă, i-a spus tatăl. Este ora unu. Nu mai sunt bolnav, mergi la culcare!

— Dragă tată, a răspuns Roessel plângând, te cred că nu mai eşti bolnav, dar ţi s-a întâmplat o nenorocire astăzi: neliniştea de pe chipul tău mi-a arătat acest lucru de când te-ai întors acasă. Ca să n-o sperii pe mama, am vrut să aştept până ce adoarme.

Acum, te rog, dragă tată, încredinţează-i fiicei tale ce te mâhneşte. Deschide-ţi inima, poate că voi afla cum să te alin şi să te liniştesc. Te rog, dragă tată, spune-mi înainte să se trezească mama!

— Dragă Roessel, răspunse Gherşon, ştii în ce vremuri trăim. Mi s-a spus să fiu cu ochii în patru, pentru că cetăţeanul Otto va veni într-una din zilele acestea să mă smulgă din căminul meu şi…

Aici glasul tatălui s-a înecat în suspine care au trezit-o pe Miriam. Aceasta a sărit din pat şi l-a văzut pe soţul ei.

— Doamne! Ce ai, Gherşon? a strigat ea. Credeam că dormi liniştit. Nu ţi-ai revenit?

Dar Roessel, care îşi îmbrăţişa cu foc tatăl, şi-a întrerupt mama, povestindu-i motivele pentru care era supărat Gherşon.

— Curaj! a adăugat pioasa fată cu ochii scăldaţi în lacrimi. Fiţi liniştiţi, dragii mei părinţi. Poate că Cel Veşnic vrea să ne încerce. Să ne supunem voinţei lui; cu siguranţă nu ne va părăsi.

Aceste cuvinte mângâietoare au avut un efect binefăcător asupra părinţilor lui Roessel şi, din clipa aceea,

au simţit că renasc.

Au trecut zece zile, nu fără temeri, căci fiecare zi aducea noi arestări. Otto, urmat de câţiva oameni din grupul său, străbătea comunele, precedat de teroare, şi aducea jalea asupra locuitorilor paşnici. A apărut la Bergheim într-o după-amiază, pe când frumoasa

Roessel învârtea cu putere manivela puţineiului. Mereu cu ochii în patru, ea şi-a dat seama îndată de prezenţa lui.

— Repede, i-a spus tatălui ei, care în ziua aceea nu plecase de acasă. Repede, dragă tată, nu zăbovi, te rog, nicio clipă. Dezbracă-te, pune-te în pat şi prefă-te bolnav. Sper că nu va putea să te smulgă de pe patul de suferinţă.

Puţin după aceea, Otto, însoţit de acoliţii săi, a năvălit în casa lui Gherşon See. Unul dintre tovarăşii lui şi-a băgat mâna în puţinei, sperând să găsească obiecte de preţ. Tatăl, mama şi sora lui Roessel stăteau năuciţi.

— Eşti fata lui Gherşon See? a întrebat-o comisarul pe Roessel.

— Da, sunt. Şi ce vrei, cetăţene comisar?

— Trebuie să vină cu noi. Unde e?

— Tata este bolnav, a răspuns fata. Nu poţi să-l iei.

— Dar a fost văzut chiar ieri, destul de departe de aici. Se preface doar că e bolnav. Hai, să ne apropiem de pat… Scoală-te şi vino cu noi imediat!

— Cum aşa! a spus Roessel punându-se în faţa patului ca pentru a-l apăra pe bătrân cu trupul ei. Vii să-l arestezi pe tata? Nu! Nu, îţi spun. Niciodată nu-l vei duce pe tatăl meu bătrân, infirm şi bolnav la seminarul[16] de la Strasbourg. De altfel, a continuat fata, ce crimă a comis?

— Aveţi sume mari de bani ascunse în casă, a continuat comisarul Otto. Pe lângă aceasta, tatăl tău a refuzat să primească asignate[17] ca plată pentru un teren pe care l-a vândut. Este cunoscut ca un duşman al regimului. În primul rând, le-a spus Otto oamenilor săi, să facem o percheziţie amănunţită în toate colţurile şi

16 Seminarul din acel oraş fusese transformat în închisoare, (n.a.)

17 Asignate: bancnote emise în timpul Revoluţiei Franceze, (n. trad.)

cotloanele proprietăţii.

Au scotocit peste tot, fără niciun rezultat.

— Acum scoală-te! i-a spus Otto lui Gherşon.

— Ţi-am spus deja, l-a întrerupt biata fată care vărsa lacrimi din frumoşii ei ochi negri, ţi-am spus deja că bătrânul meu tată este bolnav. Cheamă un doctor şi-ţi va spune şi el!

A fost chemat felcerul care, după ce l-a examinat pe pretinsul bolnav, a declarat că are febră.

— Ei bine, a spus comisarul revoluţionar, la închisoare există o infirmieră. Să vină cu noi, aşadar, de bunăvoie sau cu sila.

— Cetăţene comisar, a spus atunci Roessel cu un glas care ar fi înmuiat inima cea mai împietrită, ascultă cu atenţie cuvintele unei sărmane fete: ele îţi vor destăinui într-o clipă tot adevărul.

— Vorbeşte, cetăţeană, te ascultăm.

— Eu sunt de vină, a continuat ea. Toate încălcările de lege reproşate tatălui meu mă privesc personal, iar el este nevinovat. El, un bătrân inofensiv, bolnav de mulţi ani, cum ar putea urî instituţiile actuale ale ţării? Eu sunt duşmana lor. Eu urăsc Republica. Eu am ascuns bani şi nu va putea nimeni să-i găsească. Eu am refuzat să iau asignate ca plată pentru o bucată de pământ pe care am vândut-o. Aşadar, pe mine să mă arestezi în locul tatălui meu nevinovat.

Şi, zicând acestea, se bătea în piept cu mâinile ei albe, privindu-l ţintă pe comisar. Otto, neştiind ce să admire mai mult la acea tânără, frumuseţea, curajul ei nobil sau mărturisirile spontane, a rămas fără grai câteva clipe. Apoi a spus:

— Vii cu noi.

Nu voi încerca să descriu emoţia părinţilor, nici consternarea în care s-a cufundat comuna întreagă la arestarea atât de neaşteptată a frumoasei şi virtuoasei Roessel.

— Nu vă fie teamă, a spus ea la plecare, Dumnezeu este cu mine şi adevărul va ieşi la lumină. Dar dacă, din

nefericire, ar trebui să urc treptele eşafodului, aş îndura mulţumită şi fără teamă moartea celor drepţi, căci sunt nevinovată.

Ajunsă la seminarul din Strasbourg, curajoasa Roessel a stârnit admiraţia paznicilor şi a celorlalţi deţinuţi, prin frumuseţea ei răpitoare, prin afabilitatea şi graţia purtărilor sale. Hotărârea sa fermă de a muri pe eşfod, pentru a-i salva viaţa tatălui său, şi naivitatea cu care povestea motivele arestării sale le impuneau celor care erau cu ea un fel de veneraţie. Şi, pe zi ce trecea, dobândea, ca şi Iosef în Egipt, bunăvoinţa temnicerului şi a angajaţilor închisorii.

Cum nu ştia carte, a fost sfătuită să pună pe cineva să-i scrie o scurtă cerere către tribunalul revoluţionar, în care să expună faptul că, fără a putea aduce nici cea mai mică dovadă de vinovăţie nici împotriva tatălui ei, nici împotriva ei, comisarul Otto pusese să fie arestată în mod arbitrar şi că, chiar dacă va fi rostit câteva cuvinte răuvoitoare împotriva Revoluţiei, ea nu le cunoştea bine înţelesul, fiind foarte tânără. În sfârşit, că mărturisirea delictelor de care se acuzase ea însăşi în faţa lui Otto nu avea alt scop decât să cruţe sănătatea tatălui ei, nevinovat ca şi ea.

Petiţia a fost trimisă fără întârziere. Roessel stătuse în arest preventiv mai mult de o lună când, la 7 Nivose, la ora opt dimineaţa, i s-a anunţat că trebuie să se prezinte în aceeaşi zi în faţa tribunalului.

Deţinuţii i-au strâns puternic mâna, vărsând multe lacrimi.

— Adio, frumoasă şi fermecătoare copilă, spuneau unii cu glas întretăiat de lacrimi.

— Noroc, spuneau alţii, nu te descuraja!

Despărţirea a fost sfâşietoare.

Poarta seminarului s-a deschis şi tânăra noastră eroină a înaintat cu paşi hotărâţi, decisă să moară. A fost introdusă în sala de audieri.

— Cetăţeană, i-a spus preşedintele după citirea actului de acuzare, ce ai de răspuns în apărarea ta?

— Cetăţene preşedinte, a spus Roessel cu blândeţe, am adresat tribunalului o cerere în care am expus cu sinceritate că sunt nevinovată. Te rog să binevoieşti să dispui citirea ei în faţa Curţii.

I s-a împlinit rugămintea. Apoi i s-a dat cuvântul acuzatorului public. Dar acesta a renunţat la acuzaţii.

Îndată după achitare, Roessel a plecat. În aceeaşi seară a ajuns în comuna sa natală. Intrând în casa părintească, s-a aruncat în braţele iubiţilor săi părinţi, fără a putea rosti la început vreun cuvânt. Camera s-a umplut de o mulţime de lume care a copleşit-o cu laude şi felicitări pe tânăra neînfricată.

Decizia tribunalului revoluţionar a fost păstrată cu pietate în familia virtuoasei Roessel şi a fost tipărită după moartea ei, în amintirea devotamentului ei eroic.

Fericiţi copiii unei asemenea mame!

Copie după decizia tribunalului revoluţionar „în numele Republicii Franceze.

Tribunalul penal revoluţionar al departamentului Rinului Inferior a dat următoarea hotărâre:

După ce a văzut cererea prezentată tribunalului de Roessel Se[18], fiica lui Gerchel So, cetăţean din Oberhergheim, departamentul Rinului Superior, având drept scop să-i obţină eliberarea pentru a fi fost în mod arbitrar pusă în stare de arest de cetăţeanul Otto, comisar revoluţionar numit de Euloge Schneider, devotându-se ea însăşi pentru a-şi salva tatăl de o arestare arbitrară;

După ce auzit concluziile acuzatorului public substitut.

Tribunalul a declarat arestarea făcută de comisarul Otto nulă, ilegală şi arbitrară; drept consecinţă, a poruncit ca ea să fie pusă în libertate; considerând că este important ca pietatea filială a petiţionarei faţă de tatăl său şi devotamentul ei generos pentru a-i păstra libertatea, oferindu-se ea însăşi ca prizonieră a acestui comisar, să fie cunoscute de public drept exemplu vrednic de laudă;

Tribunalul ordonă ca prezenta hotărâre să fie

18 So: ortografia veche pentru See. (n.a.)

imprimată în cele două limbi şi trimisă la toate municipalităţile din departament; ordonă, pe lângă aceasta, că este descărcată de toate cheltuielile pe care le-a avut în timpul deţinerii, şederii şi întoarcerii; că suma va fi plătită de casierul tribunalului şi, ca avans de despăgubire şi dobândă la care are dreptul, să-i fie plătită de numitul casier suma de o sută de livre pentru a se putea întoarce acasă, fiindu-i rezervate, pe lângă aceasta, toate drepturile de a acţiona împotriva numitului Otto.

Dat la Strasbourg, la 7 Nivose din anul II al Republicii Franceze, una şi indivizibilă.

Au semnat:

Mainoni, preşedinte; Teterel şi Wolff, judecători; Hodel, comisar-grefier cu colaţionarea de paragrafe; Hodel, comis-grefier”.

Cimitirul de la Versailles

Era în 1788; în ziua aceea, regele Ludovic al XVI-lea era foarte bine dispus, plecând de la Versailles ca să meargă la vânătoare. Trăsura alerga repede către locul de întâlnire când, la cotitura unei alei din pădurea vecină cu Rocquencourt, s-a făcut oarecare învălmăşeală printre gărzile de corp din escortă, iar trăsura regală s-a oprit brusc. Ludovic al XVI-lea a scos capul pe fereastra portierei şi a văzut cu mirare patru bătrâni cu figuri de străini, împodobite cu bărbi albe şi lungi, în veşminte dintr-o stofă groasă, cenuşie şi purtând pe umeri o targă pe care zăcea un sicriu de lemn grosolan, abia acoperit de o pânză mortuară, aproape sfâşiată. În urma cortegiului funebru mergeau doi tineri care plângeau cu lacrimi fierbinţi şi care aveau hainele sfâşiate în semn de doliu. Alaiul era încheiat de vreo zece indivizi cu îmbrăcăminte şi înfăţişare ciudată, având trăsături orientale. Mergeau cu pas măsurat şi grav, psalmodiind într-o limbă străină, pe o melodie necunoscută.

Această apariţie neobişnuită l-a tulburat pe rege.

Primul său impuls a fost de a-şi descoperi capul în

faţa acelui coşciug modest şi de a face cu evlavie semnul crucii. Apoi, întorcându-se spre domnul de Besenval, care se afla lângă el în trăsură, l-a întrebat:

— Ce-i asta?

Dar căpitanul gărzilor, care călărea lângă portieră şi auzise întrebarea regelui, s-a apropiat cu respect şi a zis:

— Iertaţi, Sire, întârzierea pe care aceşti neciopliţi au pricinuit-o trăsurii maiestăţii voastre. Tocmai i-am mustrat straşnic pe hăitaşii voştri, pentru că n-au trecut peste trupurile acelor evrei.

— Cum? Evrei? a reluat regele mirat.

— Da, Sire, de câţiva ani deja, o colonie a acestor necredincioşi, de fel de lângă Metz şi din Alsacia, au venit să se stabilească în bunul vostru oraş Versailles. Fac negoţ cu obiecte de aur şi de argint, cu haine vechi şi cu articole de parfumerie.

— Dar ce caută aici, în pădure?

— Tocmai asta i-am întrebat şi tot ce am înţeles din jargonul lor nemţesc este că, de vreme ce nu-şi îngroapă morţii în cimitirul creştinilor şi nici nu-şi pot permite un cimitir al lor la Versailles, sunt obligaţi să-şi ducă morţii la Paris, unde îi îngroapă în cimitirul pe care îl au evreii în parohia Montrouge.

— Bieţii oameni! spuse regele gânditor. Să facă aşa cinci leghe!…

În acel moment, trăsura a pornit repede către Saint-Germain, unde curtea era la vânătoare în ziua aceea, iar cortegiul funebm a pornit încet spre Paris, mai preocupat de doliul său, decât de întâlnirea cu regele Franţei. Către seară, regele se întorcea la Versailles şi deja se înălţa la orizont castelul lui Ludovic al XIV-lea, cu statuile sale măreţe, cu bazinele mitologice şi apoteozele de marmură, când mulţimea care umplea bulevardul, deschizându-se în faţa cortegiului regal, a lăsat să se zărească un sicriu bogat împodobit, însoţit de o procesiune numeroasă de preoţi.

— Este înmormântarea unui bogat negustor de pânzeturi, din strada Parohiei…

Regele n-a răspuns nimic dar, odată întors la castel, şi-a păstrat aerul îngândurat, pe care nu l-au putut alunga cu totul nici cuvintele dulci ale reginei, nici îmbrăţişările tânărului delfin.

Toată noaptea, somnul monarhului a fost bântuit de vise funebre şi, îndată ce s-a trezit, a pus să fie chemat ministrul său, Malesherbes, căruia i-a povestit gândurile dureroase ce i se treziseră în ajun, când asistase, condus parcă de Providenţă, la două înmormântări de un contrast atât de izbitor. Apoi a adăugat:

— Oare nu sunt toţi francezii copiii mei? Şi trebuie neapărat ca religia să-i urmărească mereu pe o parte dintre supuşi cu tristele ei excluderi?

În această conversaţie s-a pus pentru prima dată problema unei anchete ce ar trebui făcută privitor la mijloacele de a ameliora situaţia evreilor din Franţa, iar regele i-a spus ministrului său aceste frumoase cuvinte, pe care le-a păstrat istoria:

— Domnule de Malesherbes, dumneavoastră v-aţi făcut protestant, iar eu vă fac evreu.

Malesherbes, care în toate împrejurările apărase în consiliile regelui dreptatea şi omenia, i-a mulţumit regelui, ca pentru o favoare, că binevoia să-l asocieze marelui act de reparaţie în favoarea evreilor francezi, la care se gândea. Pe când pleca, Ludovic al XVI-lea l-a chemat înapoi şi i-a spus:

— În legătură cu aceasta, domnule Malesherbes, scrieţi-i, vă rog, intendentului provinciei să dea fără întârziere evreilor din bunul nostru oraş Versailles un colţ de pământ ca să-şi îngroape morţii. Dacă oraşul nu are teren liber, să ia unul din propriul nostru domeniu şi chiar, la nevoie, din parcul nostru regal…

Acest act de mărinimie s-a înfăptuit; şi, când evreii din lumea întreagă vor vizita frumosul castel de la Versailles, vor voi să aducă o amintire pioasă lui Ludovic al XVI-lea şi virtuosului său ministru Malesherbes, cei dintâi care au făcut să strălucească, pentru fiii lui Israel, era unei egalităţi pe care Adunarea Constituantă din 1789, apoi

Ludovic-Filip, aveau s-o completeze şi s-o definitiveze în Franţa, de unde această mare binefacere se răspândeşte în toate celelalte ţări.

Cerf-Berr la Versaiiles

Cerf-Berr, din Bischheim, venise la castelul din Versailles pentru a înainta o solicitare regelui Ludovic al XVI-lea în favoarea evreilor din Alsacia. El a găsit anticamera plină de curteni şi a trebuit să aştepte mult ceasul în care să poată fi primit la rege. Ziua trecea; Cerf-Berr, văzând că nu-i mai venea rândul, a început să spună rugăciunea *Minha*, pe care evreii o au de spus înainte de lăsarea nopţii. Retras într-un colţ al salonului, îşi spunea rugăciunea în reculegere adâncă, întors spre Răsărit, în picioare, când uşierul a venit să-l anunţe că regele este gata să-l primească. Dar, fără să-i pese de mânia uşierului, nici de avertismentele repetate ale şambelanului care alergase să spună că regele aşteaptă, Cerf-Berr şi-a terminat cu evlavie rugăciunea. Apoi, primit în faţa regelui Franţei, i-a spus:

— Nu există decât un singur monarh mai mare decât Maiestatea Voastră: Dumnezeu. Iar eu eram reţinut la El.

Regele, care cunoştea pietatea lui Cerf-Berr şi ştia că, la acesta, ea era unită cu un profund patriotism şi cu sentimente alese, i-a primit cu bunăvoinţă scuza, precum şi intervenţia în favoarea evreilor din Alsacia.

Biblia de la Bône

Oraşul Bône, din Algeria, numără, printre monumentele consacrate cultelor, două biserici catolice, o moschee principală, construită din materialele unor vechi temple romane, şi o sinagogă.

Această sinagogă celebră, care totuşi nu se distinge nici prin proporţii, nici prin arhitectură, îşi datorează tot renumele unei Biblii miraculoase, care e păstrată cu grijă şi cu respect datorită proprietăţilor prodigioase care i se

atribuie. Iată ce spune legenda despre originea acestei minunate comori.

Acum mulţi ani, un maur din Bône se dusese, după obiceiul celor de religia lui, să facă pelerinajul la Meca şi Medina, cele două „oraşe sfinte”, leagănul şi mormântul Profetului. După ce a împlinit acest act, de altfel obligatoriu pentru orice credincios musulman, cel puţin o dată în viaţă, omul nostru şi-a văzut de afacerile sale negustoreşti. În sfârşit, hotărându-se să plece de acolo, s-a urcat pe o corabie care mergea la Alexandria. Printre călători se afla un evreu originar tot din Bône, care acum se întorcea de la Ierusalim, purtând o Biblie pe care i-o dăduse marele rabin. Evreul avusese grijă să încuie această comoară într-un sipet de aramă.

Când a început să se zărească portul, a izbucnit o furtună puternică. Corabia s-a scufundat şi totul a fost înghiţit de ape. Un singur pasager a scăpat din naufragiu şi a reuşit să ajungă pe coastă: pelerinul maur. După o vreme s-a întors la Bône, unde a povestit nenorocirea, fără a uita de moartea evreului, compatriotul său.

Nu se mai gândea nimeni la această întâmplare când, într-o zi, turcului care păzea portul din Bône, pe când îşi fuma solemn pipa şi privea mişcarea apei, i s-a părut că zăreşte, plutind în depărtare, o formă neclară. S-a apropiat de plajă şi a descoperit un sipet care tăia apa în chip minunat către ţărm, unde părea că se grăbeşte să ajungă. Caidul (maimarele locului) a fost imediat înştiinţat despre acest fapt, iar el le-a poruncit ceauşilor săi să meargă să culeagă obiectul despre care i se spusese. Dar când s-au apropiat barcagiii, sipetul a cotit şi s-a întors în larg. S-au făcut mai multe încercări: de fiecare dată, acelaşi rezultat. Degeaba se încăpăţânau turcii, că se încăpăţâna şi sipetul.

Uimirea era la culme, când cei de faţă şi-au amintit de povestirea pelerinului şi s-au gândit la evreu şi la Biblia pe care o purta. Au fost chemaţi câţiva evrei care au primit porunca să pună mâna pe sipetul fugar şi rebel. Şi atunci, minune! îndată ce au pus ei piciorul într-o barcă, s-a îndreptat şi sipetul spre aceasta fără şovăire şi s-a aşezat

sub mâna unui rabin care l-a deschis cu solemnitate şi a scos de acolo sfânta Biblie de la Ierusalim.

Pelerinul maur, cel care făcuse călătoria împreună cu nefericitul deţinător al cărţii sfinte, a fost atât de impresionat de această minune, încât a pus să se construiască, pe banii săi, o casă specială în care să se păstreze această comoară.

Aşa a fost întemeiată sinagoga din Bône şi, de la această minune, este ţinută în mare cinste, aşa încât merg acolo să-şi facă rugăciunile şi unii musulmani.

Lederherz

Pe când eram pastor la W., vedeam cum apare un anumit vânzător ambulant, în fiecare săptămână, şi petrece cinci zile în sat, fără a se stabili acolo. Locul său de baştină era la opt leghe depărtare. El sosea regulat la noi duminica dimineaţa. Mergea pentru aceasta toată noaptea, încărcat cu un balot greu. Era un evreu numit Herz. Toată lumea îl cunoştea sub numele de Lederherz. În satul meu, ţăranii aveau obiceiul să cumpere bucăţi mari de piele groasă, ca să i-o dea cizmarului să le facă din ea pingele, când aveau nevoie. Lederherz furniza aceste piei şi le purta însemnul chiar asupra sa, căci coatele de la redingotă îi erau împodobite cu bucăţi de piele, tăiate în formă de inimă (Lederherz înseamnă „inimă de piele”).

Mă aflam de un an în sat şi Lederherz nu încercase încă să facă vreo afacere cu mine. Dar cumpăra de la nevasta mea pene de la gâştele noastre şi făcuse şi ea, din timp în timp, câte un schimb de obiecte cu el. Cu această ocazie, soţia îmi lăuda adesea cinstea şi înţelepciunea lui şi îmi povestise şi istoria vieţii lui Lederherz. Era cel mai mare dintre patru fraţi şi surori şi, după cum spunea el, nu apucase să se căsătorească, pentru că trebuise să se gândească la alţii pe care îi ajutase cu hărnicia lui să-şi întemeieze un cămin. Acum, spunea el, situaţia lui era mai uşoară, căci nu mai trebuia s-o întreţină decât pe bătrâna lui mamă, care avea aproape optzeci de ani.

Abia în a doua iarnă am făcut şi eu cunoştinţă cu el. Se gândea la nevoile fiecăruia şi mi-a adus nişte cizme mari, îmblănite, pe care le mai am şi acum. Îmi declarase, cu un zâmbet inteligent şi afectuos, că aveam absolută nevoie de cizme atunci când, pe vreme rea, trebuia să mă duc la biserica filială sau la ferme îndepărtate, ca să vizitez bolnavii. În ziua aceea, a luat la noi o ceaşcă de cafea (nu accepta altă mâncare) şi i-am îngăduit cu plăcere să-şi pună pe cap, când o bea, kipa de catifea. Apoi i-am plătit preţul cumpărăturilor. Mi-a spus că nu era aşa mare grabă; dar o strălucire deosebită i-a luminat ochii mari şi negri, în timp ce, pe când îi dădeam banii, i-am citat în limba ebraică versetele 14 şi 15 din capitolul 24 al Deuteronomului: „Să nu opreşti plata unui lucrător cu ziua, lipsit şi sărman, dintre fraţii tăi sau dintre străinii care sunt în ţara ta, la porţile tale; în aceeaşi zi să-i dai plata şi să nu apună soarele peste datorie”.

Lederherz era înalt, bine făcut, dar se vedea că se hrănea prost. Într-adevăr, şase zile din săptămână trăia aproape numai cu cafea şi cartofi; rareori îşi permitea o mâncare cu ouă sau făină, pe care şi-o gătea singur, în vasele sale, la gazda sa, cizmarul Lipp. Se afla cu acesta într-o strânsă prietenie care, totuşi, nu se manifesta decât prin tachinări neîncetate şi discuţii religioase. Cizmarul Lipp era un bun cunoscător al Scripturii şi încerca să-l convertească pe prietenul său evreu la credinţa sa. Dar Lederherz îi rezista vitejeşte şi răspunsul lui obişnuit era:

— Măcar un lucru nu ni-l puteţi reproşa: niciodată nu încercăm să facem pe cineva să-şi părăsească religia.

Era ultima iarnă din şederea mea la W. Timp de aproape trei luni avusesem parte de un frig aspru neîntrerupt. Lederherz nu mai venise în sat de cincisprezece zile. Lumea îl regreta şi se spunea că poate este foarte bolnav sau poate că a murit. Lipp spunea că, dacă nu va veni nici în acea săptămână, se va duce el să-l viziteze.

Dar, în prima duminică după anul nou, Lederherz a sosit şi s-a târât cu mare efort, cu balotul său greu, până la

casa gazdei sale. A spus, gâfâind:

— Ar fi trebuit să rămân acasă. Dar, Domnul fie lăudat, am ajuns la tine, Lipp.

Lederherz părea şi mai abătut ca de obicei şi redingota lui era sfâşiată larg, în partea stângă. Lipp ştia că acesta este un semn de doliu. Lederherz i-a spus că îi murise mama. Această nenorocire fusese cauza lungii sale absenţe.

— Şi acum, a adăugat el, sunt şi eu grav bolnav. Este ultima mea călătorie; facă-se voia lui Dumnezeu! Dacă trebuie să mor în altă parte decât la mine acasă, prefer să mor la tine. Mă tem că nu voi mai auzi mâine cum îţi cântă cocoşul. Trimite îndată pe cineva în satul meu să le spună să vină fratele meu şi toţi cei care vor şi pot, ca să fie lângă mine când voi muri.

Cizmarul a încercat să-i risipească temerile prin glume. Totuşi a făcut de îndată tot ce-i putea fi plăcut prietenului său, ca să se simtă mai bine. Singurul pat care era aşezat într-o cameră încălzită, patul cu baldachin, care fusese al bunicii, i-a fost cedat. Curând însă, Lederherz a început să fie scuturat de friguri: avea febră. Din fericire, tocmai atunci a sosit în sat doctorul; l-a văzut pe bolnav şi când, la plecare, Lipp l-a întrebat îngrijorat ce are, el a clătinat din cap. Lipp s-a albit la faţă ca un mort dar, când s-a întors lângă bolnav, s-a prefăcut că este liniştit şi a încercat să-l încurajeze.

— Încă nu m-am rugat astăzi, a gemut bolnavul. Tu ştii cum îmi pun *tefilinir*, ajută-mă, căci nu mă pot mişca.

Lipp l-a ajutat pe bolnav să-şi pună *tefilinii* pe braţul stâng şi pe frunte şi i-a zis zâmbind:

— S-a făcut, acum poţi să mână mai bine căruţa.

Bolnavul a răspuns cu glas slab:

— Nu glumi în clipa asta, nu face aşa, îţi faci păcat. Dar nu mă supăr pe tine. Dă-mi mâna şi te rog să mă ierţi şi tu pe mine pentru tot răul ce-ţi voi fi făcut cu fapta sau cu vorba, iar dacă fratele meu şi ceilalţi nu mă mai găsesc în viaţă, să le spui că i-am iertat pe toţi… dacă-mi vor fi

făcut vreun rău, cu ştiinţă sau fără ştiinţă… Să mă ierte şi ei!

A murmurat nişte rugăciuni în şoaptă, apoi, ca rătăcit, l-a strigat pe fratele său şi a exclamat:

— Ia cartea de rugăciuni şi recită-mi Vreau să aud Şemal Şemal…

Lipp s-a alarmat şi a fost cuprins de teamă, pentru că Lederherz striga tot mai tare:

— De ce nu spui nimic? Spune *Şemal* Nu-i nimeni aici care să-mi facă acest serviciu? Sunteţi muţi şi orbi cu toţii?

Lipp, neliniştit, a venit la mine, la casa parohială, şi mi-a povestit tot.

— Ce vrea să spună cu *Şema* asta? m-a întrebat el tremurând.

I-am explicat că aceasta înseamnă versetele 4 – 8 din capitolul 6 al Deuteronomului. Aceste cuvinte cuprind mărturisirea de credinţă a evreilor şi cu aceste cuvinte pe buze îşi dau, cu evlavie, ultima suflare.

— Ce să facem? a întrebat Lipp.

— Să facem ce putem, am răspuns eu.

Mi-am luat Biblia ebraică, am căutat locul dorit şi l-am însoţit pe Lipp la el acasă. Când am intrat, bolnavul a strigat:

— Sosiţi odată? Sunt gata!

Atunci am recitat în ebraică:

— Ascultă, Israele: Adonai, Dumnezeul nostru, Adonai este unul! Să-l iubeşti pe Adonai, Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din toată puterea ta…

În timp ce citeam cu glas tare acest pasaj în ebraică, Lederherz mă privea, cu ochii larg deschişi, cu acea privire deosebit de luminoasă, pe care ochiul omului nu o poate avea decât în ceasul morţii. Nu ştiu dacă m-a recunoscut, dar de-abia am rostit primele cuvinte, că le-a şi repetat cu un glas emoţionant şi, când m-am oprit, mi-a făcut semn să continui. Am repetat atunci citirea, fără întrerupere, şi la cuvântul *Adonai* şi-a dat sufletul… I-am închis ochii. Cred că n-am fost niciodată un slujitor mai credincios al

Cuvântului lui Dumnezeu, nici n-am fost mai mult în spiritul iubirii, decât în momentul în care eu, pastorul creştin, l-am ajutat pe un evreu să-şi facă rugăciunea în ceasul din urmă al vieţii sale.

În noaptea următoare, foarte târziu, au sosit un frate şi o soră ai defunctului, însoţiţi de alţi doi locuitori din satul lui. Lipp le-a povestit cum murise Lederherz şi ei au venit la mine să-mi mulţumească, plângând amar. Când au plecat, a doua zi, luând rămăşiţele pământeşti ale fratelui lor, l-am însoţit pe cel mort, împreună cu Lipp, până la hotarul comunei noastre. Este una dintre amintirile care îmi mişcă inima cel mai tare.

Rabbi Woelfele din Zborasch

Rabbi Woelfele din Zborasch era un adevărat *ţaddik* între *ţaddikimi*. O singură mişcare a sufletului său în timpul rugăciunii era în stare să mute munţii din loc. Acest lucru era cunoscut de toată lumea în Polonia; chiar şi creştinii o ştiau. Un singur om nu-l cunoştea pe Woelfele şi acesta era Rabbi Woelfele însuşi. Nu voia să ştie altceva decât studiul sacru şi rugăciunea, rugăciunea făcută în general pentru ceilalţi, rareori pentru propria persoană. Chiar şi în scurtele lui clipe de răgaz, tot spre sfânta învăţătură i se îndreptau gândurile. I se întâmpla totuşi să se simtă invadat de idei profane, adică devenea atunci obiectul propriilor sale meditaţii. Nu putea să-şi explice minunea că oamenii veneau la el din toate colţurile lumii ca să-l întrebe de sănătate, ca să-i ceară sfatul în tot felul de probleme şi ca să obţină de la el ajutorul rugăciunilor. De unde respectul extraordinar care i se arăta? Ajungea să creadă că toate acestea nu puteau fi decât efectul unei erori profunde.

„Toţi fiii lui Israel sunt la fel de *kedoşim*, de sfinţi, la fel de iubiţi de Dumnezeu. Atunci de ce au pus ochii mai ales pe mine? De unde mi se trage faptul că toată această mulţime se înghesuie aici în zilele de şabat şi de sărbătoare? Şabatul are peste tot aceeaşi sfinţenie, şi

sărbătorile la fel, chiar dacă sunt celebrate într-un grajd. Dar, pentru că oamenii aceştia vin la mine, trebuie să-i primesc cu mari onoruri şi să împart cu ei pâinea pe care ne-a dăruit-o Dumnezeu ca să o frângem în pace şi bucurie cu aproapele nostru. Orice om care se simte răspunzător de semenii săi este vrednic să trăiască. Orice om are valoare în ochii lui Dumnezeu. Cum ar putea fi altfel, de vreme ce omul este creat după chipul Creatorului său?”

Astfel medita Rabinul din Zborasch.

Când două părţi adverse veneau să-i prezinte un litigiu, Rabbi Woelfele le răspundea, în modestia sa:

— Cine sunt eu ca să-mi permit să mă amestec în treburile a doi oameni atât de vrednici ca voi? Voi ştiţi la fel de bine ca şi mine că, pentru evrei, pacea este singurul vas potrivit să primească toate binecuvântările.

Într-o zi a auzit-o pe nevasta lui certându-se cu slujnica pentru că aceasta, fără s-o anunţe dinainte, se angajase în altă parte.

— N-ai să pleci! striga furioasă nevasta rabinului.

— Şi eu vă spun că nu voi rămâne la dumneavoastră, răspundea pe un ton încăpăţânat slujnica; să mergem în faţa judecătorului!

Şi, văzând rabinul că nevasta lui îşi pune hainele de şabat şi se pregăteşte să meargă la tribunal, se grăbeşte să facă şi el la fel, ca s-o însoţească.

— Unde te duci? îl întreabă mirată nevasta.

— La judecător, copilă, răspunde liniştit Rabbi Woelfele.

— Dar treaba asta nu te priveşte, n-am nevoie de ajutorul tău, mă voi pricepe şi fără tine să-mi impun dreptul.

— E adevărat, copilă, te pricepi perfect, dar nu sunt sigur că slujnica se poate apăra la fel de bine ca tine.

— Şi ce-ţi pasă? Cred că nu te gândeşti să îi iei partea.

— De ce nu? răspunde Rabbi Woelfele mirat. Oare nu spune în cartea lui Iov (31, 13 – 15): „Oare am dispreţuit dreptul servitorului meu sau al slujnicei mele când s-au

judecat cu mine? Ce voi face când se va scula Dumnezeu? Când va cerceta, ce voi răspunde? Cel care m-a făcut pe mine în sânul mamei, oare nu i-a făcut şi pe ei?”

Iată altă întâmplare cu rabinul din Zborasch.

Era în plină iarnă. Era foarte frig şi un vânt îngheţat biciuia feţele. Soseşte un mesager trimis de un negustor dintr-un sat vecin ca să-l invite pe rabin să vină să vegheze lângă un nou-născut care, a doua zi, trebuia să fie primit în legământul lui Avraham. Rabbi Woelfele s-a bucurat mult de această veste şi, către miezul nopţii, s-a suit în trăsură şi a plecat prin vijelie ca să meargă să-l salute pe noul vlăstar al sfântului nostru patriarh şi să-i facă lângă leagăn garda de onoare la care era invitat. Ajuns la destinaţie, rabinul i-a găsit pe toţi evreii locului deja adunaţi într-o cameră bine încălzită şi bine luminată. Masa era pusă cu grijă, iar învăţătorul venerat era aşteptat cu nerăbdare. Dar abia s-a aşezat şi s-a încălzit puţin Rabbi Woelfele, că s-a sculat şi a ieşit. Nimeni nu s-a mirat: desigur, Rabbi avea să se întoarcă în câteva clipe. Dar minutele şi sferturile de oră se scurg, e mai mult de o oră de când Rabbi a ieşit şi nu se mai întoarce. Lumea începe atunci să se îngrijoreze de-a binelea: la o oră atât de târzie nu trebuie să te temi oare de duhurile rele?... Numai la gândul acesta, toţi cei de faţă sunt cuprinşi de spaimă. În grabă, se năpustesc afară şi-l caută pe Rabbi, dar nu văd nimic. Vijelia sufla cu furie şi frigul îi pătrundea până la oase. Vremea rea nu făcea decât să le sporească neliniştea. Ce s-o fi întâmplat cu scumpul lor rabin, într-o asemenea noapte? Mergeau pe bâjbâite în bezna groasă, invocând Numele sfânt, când, ajunşi în spatele şurii, au auzit paşi. Se apropie, strigă în întuneric şi Rabbi Woelfele le răspunde liniştit. La lumina unui chibrit pe care vântul îl stinge îndată, ei îl zăresc pe Rabbi tremurând de frig şi cu barba acoperită de ţurţuri.

— Ce s-a întâmplat, Rabbi? întreabă negustorul. N-aţi fost bine primit în casa mea?

— Glumiţi, răspunde Rabbi Woelfele. Dimpotrivă, primirea dumneavoastră mi-a pătruns inima de o căldură

plăcută. Dar mi-am amintit deodată că-l lăsasem pe vizitiul meu în frig şi, ca nu cumva, ferească Dumnezeu, să cadă bolnav, am ieşit ca să-l trimit în bucătărie să se încălzească puţin. Încă nu s-a întors.

Atunci se duc toţi în bucătărie, unde îl găsesc pe vizitiu dormind adânc lângă plită. Vor să-l trezească, dar Rabbi Woelfele se împotriveşte:

— Cum ne-am putea gândi, spune el, să tulburăm odihna unui om creat după chipul lui Dumnezeu, să-l deranjăm din somnul lui binemeritat după o zi de muncă grea?

În clipa aceea, toţi au dobândit convingerea că Rabbi Woelfele este adevăratul *Ţaddik* şi că el singur valora mai mult decât lumea întreagă. Bineînţeles, rabinul a fost singurul care nu bănuia gândurile pe care le inspirase.

Avea un asemenea respect pentru originea omului, care nu este alta decât sfinţenia, încât era convins că nici măcar păcătoşii din Israel nu fac răul în mod conştient, ci cu nevinovăţie, pentru că nu cunosc încă adevărata origine a fiinţei umane. Când veneau la el oameni cu reputaţie proastă, rugându-l să-i ajute să intre pe calea pocăinţei, el le spunea:

— Care e pocăinţa la care vă gândiţi? Simplul fapt de a vrea să faceţi pocăinţă vă pune pe calea sfinţeniei şi astfel vă ridicaţi moral mai presus de toţi evreii care nu au nevoie de pocăinţă.

Într-o zi, unul dintre discipolii săi, mânat de curiozitatea de a vedea un *ţaddik* cu mare reputaţie, a pornit spre Lublin, unde locuia acel om al lui

Dumnezeu lângă care îşi propunea să petreacă şabatul.

Când l-a văzut, *ţaddikul* l-a apostrofat cu asprime:

— Pleacă! i-a spus el. Întoarce-te la Zborasch. Cea mai mică din zilele cu greşeli ale maestrului tău, Rabbi Woelfele, este o zi de şabat. Există un singur păcat pe care acest sfânt rabin îl săvârşeşte în fiecare zi: minte!

— Cum îndrăzneşti să spui asta? a exclamat uluit discipolul.

— Totuşi minte, e sigur, pentru că în rugăciunea sa zilnică el spune: „Iartă-ne, Tatăl nostru, căci am păcătuit”[19]. Or, el nu are nimic care să trebuiască să-i fie iertat.

Văduva pioasă

În ţinutul meu natal se afla, pe vremuri, un vechi cimitir înconjurat de un zid mare de piatră. Era situat în plin centrul oraşului şi, ori de câte ori trebuia să trecem prin faţa acestui loc de odihnă, eram cuprinşi de spaimă.

Despre acel cimitir se istoriseau multe poveşti lugubre, poveşti de care râdeam, dându-le totuşi oarecare crezare în sinea noastră: acolo erau înmormântate persoane virtuoase, despre care nu se spunea că sunt „moarte”, ci că „se întorseseră la Dumnezeu”. Se admitea în general că aceşti fericiţi erau îngerii păzitori ai credincioşilor vii şi în fiecare an era obiceiul să se înconjoare de trei ori zidul cimitirului în ziua în care se comemora distrugerea Templului. Mai mergeam acolo şi în orice împrejurare grea, pentru a cere sfat celor răposaţi şi a le implora ajutorul.

În oraşul nostru trăia odinioară o văduvă foarte pioasă, care nu avea copii. Era atât de săracă încât, într-o zi, a fost lipsită chiar şi de cele necesare pentru a pregăti mâncărurile de şabat. Toate oalele erau goale şi cuptorul nu era încălzit. Pentru a nu-şi lăsa sărăcia pradă limbilor ascuţite din vecini, ea a început să lovească oalele unele de altele, să trântească uşa cuptorului, să agite apa, să toace şi să bată, făcând o asemenea gălăgie, încât trecătorii trebuiau să aibă impresia că văduva pregăteşte o masă pentru o mulţime de oameni săraci. Căci, cu toată sărăcia ei extremă, avea un renume de milostenie.

După obiceiul oamenilor evlavioşi, ea îşi accepta sărăcia fără cârteală şi se pregătise chiar să „primească şabatul” cu inimă bucuroasă.

La asfinţit, chiar în clipa în care rostea

19 Binecuvântarea a şasea din Şemone Esre. (n.a.)

binecuvântarea luminilor în cinstea şabatului, cineva a bătut la uşă. Când văduva a deschis uşa, a intrat un om sărac, implorând de la ea o masă şi un pahar de vin, ca să facă binecuvântarea de *kidduş*. Văduva avea inimă prea bună ca să-l refuze pe un biet flămând: aşadar, cu câteva vorbe bune, l-a poftit să intre.

— Le-am rugat deja pe vecinele tale să-mi ofere o masă, a spus străinul, dar mi-au închis uşa în nas. Ele pretind că tu ai gătit toată ziua, că nu ţi s-a răcit cuptorul, că aştepţi probabil mulţi invitaţi şi că mă vei primi, de bună seamă, şi pe mine.

Văduva pioasă, nevoind să-l dezamăgească pe bietul om, i-a spus:

— Este adevărat. Fă-ţi rugăciunea, apoi îţi voi servi cele de trebuinţă pentru a sărbători cum se cuvine şabatul.

Apoi, lăsându-l singur pe bătrân şi prefăcându-se că se duce în bucătărie, a mers pe ascuns la cimitir, care era foarte aproape de casa ei. Acolo, la „locul potrivit”, sub arcada de piatră care purta o inscripţie sacră, ea a început să implore sfaturile celor răposaţi, neştiind ce să-i spună bietului străin care venise la ea în speranţa de a participa la bucuriile şabatului.

S-a rugat îndelung şi, încurajată, plină de încredere, s-a întors acasă.

Oaspetele ei îşi terminase rugăciunea şi se plimba prin cameră, cântând cele două frumoase cuplete tradiţionale *Şalom aleihem*.

După ce i-a răspuns la salut, i-a adus un vas cu apă şi un şervet ca să se spele pe mâini înainte de binecuvântări.

— Unde este vinul pentru *kidduş* şi unde sunt cele două pâini care trebuie să slujească la binecuvântarea *hamoţil* spuse străinul.

Atunci femeia, ruşinată, şi-a mărturisit încurcătura şi greşeala: îşi indusese în eroare vecinele doar pentru a-şi ascunde sărăcia, trântind uşile cuptorului ca să le facă să creadă că se scaldă în belşug. Dar bătrânul s-a prefăcut că nu o crede. A adulmecat cu putere aerul şi a spus:

— Dar eu simt miros de carne şi de alte mâncăruri! De ce să mint? Şi de ce să-mi refuzi masa, după ce m-ai invitat la cină? Vrei să-ţi bat joc astfel de un biet om şi nu-ţi dai seama că te încarci cu un mare păcat?

Atunci văduva s-a apropiat de cuptor ca să-i arate invitatului că oalele erau într-adevăr goale. Nu mică i-a fost mirarea când, ridicând capacele, a găsit feluri care fierbeau, împrăştiind un miros plăcut! A scos din cuptor, pe rând, pâinile de şabat, peşti fripţi, friptură şi încă alte feluri. Buna femeie a fost atât de tulburată la vederea acestor lucruri miraculoase, încât a leşinat. Când şi-a revenit, străinul dispăruse.

Se povesteau mulţime de istorii de acest gen cu privire la vechiul cimitir. Într-o zi s-a născut proiectul de desfiinţare a lui pentru că se spunea că încurcă circulaţia. Dar cei care se simţeau ataşaţi de morţii lor şi socoteau un lucru criminal ca aceştia să fie tulburaţi în odihna lor s-au opus proiectului. Unde să meargă să se roage în ziua de comemorare a distrugerii Templului? Şi nu ar fi o profanare să se cedeze traficului zilnic un loc atât de sacru, martor al atâtor miracole? Oamenii care erau interesaţi în demolare înaintaseră o cerere motivată consiliului municipal, declarând că dreptul celor vii trebuie să prevaleze asupra dreptului morţilor. Dar, cu toate insistenţele lor, morţii nu au fost tulburaţi din odihnă, căci, după legenda populară, multe au fost minunile care au îndepărtat mereu de vechiul cimitir mâinile sacrilege.

Prestidigitatorul

Într-o zi, un prestidigitator a ajuns într-un orăşel din Volînia. Deşi acest eveniment se petrecea cu puţină vreme înainte de Pesah (perioadă în care oamenii au mai multe griji decât păr pe cap), sosirea lui a făcut senzaţie. Într-adevăr, ce om ciudat, cu hainele lui zdrenţuite şi având pe cap un joben desfundat! Avea o fizionomie pronunţată de evreu, dar avea barba rasă. Niciodată nu-l vedeai mâncând, nici feluri permise, nici feluri oprite. Să

înţeleagă cine poate!

În curând a fost obiectul tuturor conversaţiilor.

— De unde vine?

— De la Paris!

— Unde vrea să meargă?

— La Londra!

— Evident, s-a rătăcit pe aici.

Purtările lui erau ciudate: dacă te apropiai de el, dispărea brusc, ca şi cum l-ar fi înghiţit pământul, ca să reapară puţin mai departe, de cealaltă parte a pieţei.

După câteva zile, a închiriat o sală ca să-şi expună numerele de prestidigitaţie. A făcut lucruri minunate: în faţa tuturor spectatorilor a înghiţit cărbuni aprinşi de parcă erau simple găluşte de făină; a scos din gură panglici de toate culorile, albe, roşii, verzi, de o lungime extraordinară; din cizme şi-a scos şaisprezece perechi de curcani, mari cât urşii, care au zburat prin scenă; a găsit în tălpile încălţărilor o oală plină cu ducaţi de aur; a fluierat şi mulţime de pâini de şabat au străbătut sala şi au început să danseze sub tavan; al doilea fluierat, şi totul dispăruse: panglici, curcani, pâini şi ducaţi; totul se dusese.

— Perfect! spuneau cei de faţă. Se ştie că şi diavolul are un amestec în aceste treburi; şi magicienii din Egipt erau probabil în stare de trucuri chiar mai mari. Dar cum se face că e atât de sărac? El, care scoate ducaţi din tălpile încălţărilor, nu poate nici să-şi plătească chiria locuinţei; el, care, dintr-un fluierat, dobândeşte mai multe pâini de şabat decât scoate din cuptor cel mai mare brutar; el, care scoate curcani din cizme, are o figură jigărită, iar ochii îi sticlesc ca unui flămând. Într-adevăr, aceasta este a cincea întrebare de pus în seara Sederului!

Să-l lăsăm acum pe pretidigitator şi să-i facem o vizită lui Hayim Yoyne şi nevestei sale, Riwke Beile. Hayim Yoyne făcea odinioară comerţ cu lemn şi-şi pierduse toată averea. Apoi se făcuse contabil; dar, curând, şi-a pierdut şi această situaţie modestă. De mai multe luni trăia în mizerie şi sărbătoarea

Pesahului se apropia. Nu mai avea nimic de pus

amanet, căci totul, de la primul sfeşnic până la ultima pernă, plecase acolo. Riwke a vrut să ceară ajutorul comunităţii, dar Hayim Yoyne a refuzat hotărât. Nu voia să-şi mărturisească sărăcia, îşi punea încrederea în Dumnezeu, care avea să-i vină în ajutor negreşit. Riwke Beile, după ce scotocise de mai multe ori prin toate cotloanele, găsise ca prin minune o veche lingură de argint, uzată, pe care o credea de mult pierdută. Dar Hayim Yoyne, punând mâna pe preţioasa descoperire, a vândut-o şi a vărsat preţul vânzării în cutia de ajutoare pentru săraci în timpul sărbătorii Pesahului.

— În primul rând, a spus el, trebuie să ne gândim la săraci.

Şi Pesahul se tot apropia: mai erau doar câteva zile. Hayim Yoyne aştepta plin de încredere ajutorul divin, iar Riwke Beile tăcea. Nevasta e datoare să-şi asculte bărbatul.

Zilele s-au scurs. Riwke Beile nu mai putea dormi; plângea nopţi întregi, dar încetişor, ca să n-o audă bărbatul ei; zilele erau şi mai rele. Trebuia să se păzească de vecini, ca aceştia să nu le observe sărăcia. O, acele priviri de curiozitate şi de milă, care înţepau ca acele! Şi întrebările:

— Când îţi coci *maţot*-urile? Ai pus deja la murat napii roşii?

Şi, dacă erau prieteni apropiaţi:

— Dar ce se petrece la voi, Riwke Beile? Sunteţi cumva strâmtoraţi? Vrem să vă dăm cu împrumut…

Şi, roşind până la urechi, Riwke Beile se vedea obligată să respingă aceste propuneri de ajutor, inventând pretextele cele mai neverosimile, căci Hayim Yoyne nu voia cu niciun preţ să accepte un dar din mâna oamenilor, iar nevasta nu putea face nimic împotriva voinţei lui.

Atunci vecinii s-au adresat rabinului, rugându-l să se implice. Rabinul i-a ascultat, a suspinat, a cugetat şi, în sfârşit, le-a răspuns:

— Hayim Yoyne este un om învăţat şi pios, care ştie ce face. Dacă încrederea lui în Dumnezeu este atât de

puternică, ei bine, e puternică!

Riwke Beile nu mai avea nici lumânări pentru binecuvântarea de la începutul sărbătorii. Hayim Yoyne s-a întors de la sinagogă. Toate casele străluceau în lumina sărbătorii. Doar a lui era întunecată şi sumbră, ca un om trist printre nuntaşi veseli. Dar nu-şi pierdea speranţa. „Dumnezeu nu trebuie decât să vrea, gândea el, şi îmi voi avea şi eu sărbătoarea”. Şi, cu un vesel *Yontev* (Sărbători fericite), a intrat în odaie. Şi a mai spus o dată:

— *Gut Yontev*, Riwke Beile!

La care Riwke Beile răspunde dintr-un colţ întunecat, cu o voce înecată în lacrimi:

— Gut Yontev, Hayim!

Şi ochii îi luceau ca doi cărbuni aprinşi. El se apropie de ea şi îi spune:

— Riwke Beile, noi sărbătorim astăzi ieşirea din Egipt: nu e îngăduit, înţelegi, să fii tristă în această zi. Şi, în fond, nu ai motiv să fii. Dacă nu i-a plăcut bunului Dumnezeu să avem Sederul nostru, trebuie să ne mulţumim cu Sederul altuia. Să mergem deci în altă parte. Ne vor lăsa să intrăm în orice casă; toate porţile sunt deschise. Nu se spune oare în seara aceasta: *„Kol dikhfin yeyţe veyekhul*: oricine e flămând, să vină şi să mănânce!”? Vino, deci, pune-ţi broboada şi să intrăm la primul întâlnit.

Şi Riwke Beile se conformează, ca întotdeauna, voinţei bărbatului său. Face un mare efort ca să nu plângă în hohote şi se înfăşoară în broboada ei ruptă. Sunt gata să plece, dar poarta se deschide din afară şi cineva intră în cameră.

— *Gut Yontev*, spune vizitatorul.

— Sărbători fericite, îi răspund bătrânii fără să-l vadă.

— Mi-ar plăcea să fiu oaspetele vostru la masa de Seder, spuse străinul.

— Nici noi înşine nu avem Seder, răspunde Hayim Yoyne.

— Nu-i nimic, am adus eu unul.

— Să faci Sederul în întuneric! a spus Riwke Beile cu

glas înăbuşit, fără a-şi mai opri plânsul.

— La ce vă gândiţi? spuse oaspetele, ne va sosi şi lumina.

Face un semn şi, iată, în aer, în mijlocul camerei, două sfeşnice de argint cu lumânări aprinse.

Camera se luminează. Atunci Hayim Yoyne şi Riwke Beile îl recunosc pe prestidigitator. Nu pot rosti niciun cuvânt, atât sunt de speriaţi şi de uimiţi. Se ţin de mână şi rămân nemişcaţi, cu gura şi cu ochii deschişi. Dar el, adresându-se unei măsuţe dintr-un colţ, spune:

— Vino, dragă, aşterne-te şi apropie-te!

Şi îndată o faţă de masă albă ca zăpada cade din tavan, acoperă masa care, punându-se în mişcare, vine să se aşeze chiar în mijlocul camerei, sub sfeşnice. Şi acestea, la rândul lor, coboară şi se aşază pe masă.

— Mai lipsesc sofalele, spune prestidigitatorul. Să vină sofalele!

Şi, îndată, trei scaune se apropie şi se aşază pe trei părţi ale mesei.

— Lărgiţi-vă! porunceşte omul.

Şi iată că scaunele se lărgesc şi se transformă în fotolii.

— Fiţi mai pline!

Şi îndată fotoliile se acoperă cu catifea roşie, în timp ce din tavan cad asupra lor perne albe. Sofalele sunt gata. Un platou de Seder plin cu toate cele necesare se pune atunci pe masă, apoi nişte sticle pline cu vin roşu şi pocale şi, în sfârşit, un şi chiar *Haggadot*-uri, cu coperţi aurite. Nimic nu lipsea.

— Aveţi şi apă ca să ne spălăm pe mâini? a întrebat prestidigitatorul.

Abia atunci cei doi bătrâni au început să-şi vină în fire din mirare şi Riwke Beile, recăpătându-şi glasul, l-a întrebat încet pe bărbatul ei ce gândeşte despre toate acestea. Dar Hayim Yoyne nu ştia ce să răspundă. Atunci ea l-a sfătuit să meargă la Rabbi ca să-i ceară sfatul în această privinţă. Dar, cum Hayim Yoyne nu voia să-şi lase nevasta singură cu prestidigitatorul, ei s-au pus de acord

să meargă împreună la rabin, lăsându-l pe prestidigitator să aştepte singur cu Sederul lui.

— Dacă s-a întâmplat printr-o vrajă necurată, a spus rabinul, nu este ceva real, pentru că orice farmece nu sunt decât iluzie. Aşadar, întoarceţi-vă şi priviţi: dacă *maţot*-urile se lasă rupte, dacă vinul se lasă turnat, dacă sofalele pot fi atinse, atunci totul e bine, sunt daruri ale Cerului şi vă puteţi folosi de toate.

Înarmaţi cu această hotărâre, cei doi bătrâni s-au întors acasă foarte emoţionaţi. Intrând în odaia lor, au constatat că prestidigitatorul dispăruse. Dar Sederul era tot acolo. Şi iată că au putut să atingă sofalele, să toarne vinul şi să rupă *maţot-uh\e*. Şi abia atunci au înţeles că acela care venise la ei era profetul Ilie; şi au petrecut o seară veselă de sărbătoare.

Adevărata fericire

Profetul Ilie şi discipolul său Eliseu[20] străbăteau ţara lui Israel. Cu cuvintele lor înflăcărate, îi mustrau pe locuitorii căzuţi în idolatrie şi îndemnau inimile nehotărâte să rămână credincioase adevăratului Dumnezeu.

Într-o zi, pe când se aflau în câmp deschis, cei doi slujitori ai Domnului au zărit un plugar care părea foarte prost dispus. Îşi împingea boii în faţa sa, lovindu-i cu băţul, şi nu înceta să bombăne. Pentru că ora mesei era aproape, nevasta îi pregătise mâncarea, iar bătrâna lui mamă, nu mai puţin grijulie, îi adusese o cană cu vin. Plugarul şi-a întrerupt lucrul; a mâncat şi a băut, dar nici mâncarea apetisantă, nici vinul cel bun, nici cuvintele iubitoare ale nevestei şi ale mamei sale n-au reuşit să-i descreţească fruntea îngândurată.

Ilie, care îl privea în tăcere, i s-a adresat în cele din urmă:

— Omule, de ce eşti atât de prost dispus? Văd că nu te chinuie nici foamea, nici setea. Ai o soaţă iubitoare şi devotată şi te poţi bucura că mama ta trăieşte încă. Oare

20 Eliseu, în ebraică, este (n. trad.)

nu ai aici cele mai bune motive să fii mulţumit? Atunci de ce ai o înfăţişare atât de posomorâtă?

— Cum să nu fiu nemulţumit de soarta mea, a răspuns plugarul, eu, care sunt silit să merg îndărătul boilor de dimineaţa până seara şi să-mi câştig pâinea cu sudoarea frunţii? Alţii locuiesc în palate măreţe, stau tolăniţi toată ziua pe perne moi, trăiesc în mijlocul unor desfătări fără număr. O, blestemată fie ziua în care primii noştri părinţi, prin neascultarea lor, mi-au pricinuit nefericirea! Într-adevăr, dacă n-ar fi mâncat din fructul oprit, ne-am afla încă în raiul pământesc. N-am avea nevoie să muncim pentru a trăi. Viaţa ni s-ar scurge în fericire. Dacă eram în locul lui Adam, putea să mă ispitească Eva cât voia, mă făceam că nu aud, de frică să nu-mi tulbur fericirea.

— Iar eu, spuse femeia aprobându-şi bărbatul, nu m-aş fi lăsat ademenită de şarpe. Aş fi ştiut să mă împotrivesc tuturor ispitelor, fie ele înfăţişate cu vorbele cele mai mieroase. Da, este prea adevărat: Adam şi Eva au pricinuit nenorocirea întregii omeniri.

— Vorbiţi amândoi ca nişte neştiutori, a spus la rându-i bătrâna mamă. V-aţi fi purtat cu siguranţă ca şi primii noştri părinţi. N-aţi fi ştiut să vă împotriviţi mai mult ispitei. Să ştiţi că omul e slab, că e atras de rău, aşa încât nu e nimeni pe pământ care să facă întotdeauna ceea ce este bine şi să nu păcătuiască niciodată. Nu se cuvine să criticăm faptele rele ale celorlalţi, când şi noi, dacă eram în locul lor, am fi făcut la fel.

Ilie, care ascultase în tăcere dialogul, i-a spus bătrânei mame:

— Se vede că, în lunga ta viaţă, ai dobândit o mare experienţă a lucrurilor omeneşti. Într-adevăr, ai dat dovadă de cea mai frumoasă dintre calităţi, judecând cu indulgenţă slăbiciunile aproapelui. Cât despre voi, a urmat el adresându-se plugarului şi nevestei lui, veţi avea curând ocazia să dovediţi dacă sunteţi cu adevărat în stare să vă împotriviţi ispitei.

Aşa a spus şi s-a îndepărtat repede cu discipolul său.

S-a lăsat o tăcere lungă, după care mama plugarului a vorbit din nou:

— Omul care ne-a vorbit nu era un simplu muritor. Se exprima ca o fiinţă superioară.

La acestea, plugarul a răspuns pe un ton ironic:

— Pentru că ţi-a adresat cuvinte de laudă, imaginaţia ta face din acest străin o fiinţă extraordinară. Am greşit că nu i-am dat o bătaie bună. Cu ce drept, te întreb, se bagă el să ne judece ca un învăţător? N-am nicio nevoie de lecţiile lui!

— Potoleşte-te, fiule, a spus mama. De bună seamă, străinul nu avea intenţii rele faţă de tine.

Adevăratul prieten este acela care ne atrage atenţia asupra greşelilor noastre.

Dar plugarul, bombănind mai departe, şi-a reluat lucrul, lovindu-şi tot mai tare bieţii boi, în timp ce soţia şi mama lui se pregăteau să se întoarcă acasă.

Abia arase plugul jumătate de brazdă, că s-a oprit, iar plugarul a văzut în bulgărele de pământ ridicat o cutie de fier. Intrigat, s-a aplecat să-şi privească descoperirea şi a observat o inscripţie pe capacul cutiei. A ridicat obiectul şi nu mică i-a fost mirarea descoperind o a doua cutie, apoi o a treia! Atunci le-a chemat înapoi pe cele două femei şi le-a arătat descoperirea sa. Nu fără greutate, a reuşit să descifreze inscripţia de pe prima cutie: „Cine mă va deschide va ajunge bogat”.

— Nu ţi-am spus eu? a exclamat bătrâna mamă. Acest străin, care tocmai s-a despărţit de noi, era un trimis al lui Dumnezeu. A venit să ne umple de avuţii. Deschide cutia, şi vei găsi cu siguranţă o comoară!

Plugarul n-a stat pe gânduri şi a desprins capacul.

— Ai avut dreptate! exclamă el bucuros. Cerul ne trimite o comoară. Priviţi ce frumoşi arginţi lucitori! Iată-ne bogaţi! Cât despre străinul acela, nu cred câtuşi de puţin că el ne-a făcut cadoul, căci nu părea a fi foarte bogat. Nu este decât o întâmplare fericită, nimic altceva. Acum ştiu ce voi face: îmi voi construi o căsuţă frumoasă, voi cumpăra un sclav care să-mi facă toată treaba şi voi

duce de acum înainte o viaţă fără griji.

— Iar eu, spuse femeia, îmi voi cumpăra rochii frumoase şi vreau un alt sclav pentru toate treburile casei.

— Să vedem acum ce se află în a doua cutie, a reluat plugarul.

Or, a doua cutie era şi mai grea decât prima şi purta această inscripţie: „Dacă aurul te poate face fericit, deschide-mă!”

— Ce întrebare! exclamă plugarul. Ca şi cum ar încăpea vreo îndoială! Cu cât eşti mai bogat, cu atât eşti mai fericit.

— O, fiule, l-a întrerupt bătrâna mamă, lucrul ăsta nu-i deloc dovedit. Oare sănătatea nu este o comoară mai de preţ decât tot aurul din lume? Şi la ce bun să avem bogăţii mai mari, dacă nu avem mulţumirea inimii?

Dar omul n-a răspuns nimic. Nerăbdător, a deschis a doua cutie.

Când a dat capacul la o parte, n-a lipsit mult să-şi piardă minţile de bucurie. A început să ţopăie în jurul cutiei care era plină de monede de aur ce sclipeau în soare. Văzându-le, şi nevasta lui s-a lăsat cuprinsă de veselie. Doar mama, speriată de purtarea nesăbuită a copiilor ei, stătea tăcută deoparte. A încercat să potolească această exaltare fără margini şi nu a reuşit decât cu greu.

În sfârşit, plugarul, cu obrajii în flăcări, a exclamat:

— Ce spuneam eu acum o clipă? O casă frumoasă? Nu, voi pune să mi se construiască un palat, un palat vrednic de un rege, pardosit cu marmură şi cu pereţii acoperiţi cu lemn de cedru. Nu voi mai ieşi decât luxos îmbrăcat, într-o trăsură superbă, precedată de cincizeci de alergători.

— Iar eu, spuse femeia, vreau să fiu îmbrăcată ca o prinţesă de la curte. Voi avea în degete inelele cele mai de preţ şi pe cap o diademă de aur cu diamante superbe.

— Copii, copii! a zis mama. Cel Atotputernic v-a dăruit o comoară imensă, pe care n-aţi meritat-o. Iată-vă printre cei mai bogaţi locuitori ai ţării. Dar vă aud vorbind ca şi cum aţi vrea să profitaţi singuri de această avere. Nu

vă puteţi gândi puţin la cei săraci şi dezmoşteniţi?

Dar plugarul şi nevasta lui nu dădeau nicio atenţie acestor cuvinte. Nu vedeau decât monedele de aur, pe care le pipăiau cu înfrigurare. În sfârşit, bărbatul a exclamat:

— Acum, la a treia cutie!

A tras îndată de capac, dar acesta a rezistat mai mult.

— Cu siguranţă, a spus plugarul, în această cutie nu pot fi decât perle şi diamante. Iată-ne mai bogaţi decât regele! Şi de ce n-aş fi rege eu însumi? O coroană îmi va străluci pe frunte. Popoare îşi vor pleca genunchiul în faţa mea şi mulţimi de sclavi îmi vor împlini voile la cel mai mic semn…

— Mă laşi să spun şi eu un cuvânt? l-a întrerupt femeia. Nu e loc decât pentru tine. Eşti un egoist. Oare jumătate din aceste bogăţii nu sunt ale mele? Şi nu sunt eu liberă să le folosesc cum vreau? Din perlele acestea le vreau pe cele mai frumoase, spre a-mi împodobi gâtul şi braţele, iar din diamante îl voi lua pe cel mai mare ca să-mi fac o diademă strălucitoare. Voi avea rochii aşa cum nici măcar regina n-a purtat vreodată. Le voi eclipsa prin splendoarea toaletelor mele pe toate prinţesele pământului.

În timp ce femeia se îmbăta astfel cu cuvinte, plugarul, care căuta zadarnic să deschidă capacul cutiei, a reuşit să descifreze inscripţia de pe ea:

— Taci, nebuno ce eşti! a spus el deodată nevestei sale. Din tot ce-ţi închipui acolo nu se va împlini, fără îndoială, nimic. Ştii ce citesc pe acest capac?” Cine *mă deschide pierde tot ce are*”. Nu voi fi atât de fără minte ca să risc, din curiozitate, aurul şi argintul pe care le avem şi cu care ne putem într-adevăr mulţumi. Cred că cel mai înţelept ar fi să îngropăm din nou această cutie şi să nu mai pomenim de ea.

— Fără minte? Dar eşti deja, a spus femeia, fără să caute să ştie ce se afla acolo. Un duh rău, invidios pe fericirea noastră, a vrut pur şi simplu să ne lipsească de

imensele comori care se găsesc, de bună seamă, în această cutie. Dacă e goală, ne vom fi străduit în zadar, asta-i tot. Ce spui tu că vom pierde ce avem, împreună cu celelalte două? Nu este nimeni în jur şi, dacă cineva ar trece şi ar încerca să se atingă de averile noastre, l-aş doborî îndată fără milă cu barda ta.

Dar plugarul încă şovăia. De mai multe ori s-a făcut că vrea să îngroape cutia la loc în pământ, dar nevasta lui a insistat atât de mult, când cu rugăminţi, când cu ameninţări, încât s-a hotărât să ridice capacul, în ciuda avertismentelor bătrânei mame, care-l implora să se mulţumească cu conţinutul celorlalte două cutii. Cei doi soţi au trebuit să-şi unească sforţările pentru a izbuti. Capacul n-a cedat decât după multe încercări.

A cedat, iar cerul, din albastru şi senin cum era, s-a încărcat cu nori. S-a pornit deodată o furtună puternică; pământul s-a cutremurat, iar plugarul şi nevasta lui, cuprinşi de spaimă, au leşinat.

Când şi-au venit în fire, primele două cutii cu toate bogăţiile lor dispăruseră, iar din a treia se ridica un fum des în care, sub privirile consternate ale celor doi soţi, se conturau uriaşe siluete omeneşti. Erau Adam şi Eva, îmbrăcaţi cu hainele lor de piele; stăteau acolo, în picioare, în faţa lor.

— N-aţi făcut faţă încercării, a spus un glas. Feriţi-vă de acum să-i judecaţi pe alţii, înainte de a vă fi aflat şi voi în situaţia lor. Vi s-a întâmplat exact ce li s-a întâmplat primilor voştri părinţi în raiul pământesc. Aţi căzut în ispită.

Apoi, cele două siluete uriaşe au dispărut şi totul s-a spulberat odată cu ele. N-a mai rămas, sub privirile plugarului şi ale celor două femei îngrozite, decât cutia goală, zăcând pe o grămadă de pământ.

Bătrâna mamă a fost aceea care şi-a venit repede în fire. I-a luat de mâini cu drag pe copiii săi şi le-a spus:

— Nu vă mai mâhniţi cu privire la aceste bogăţii care v-au sosit atât de neaşteptat şi care au dispărut la fel. Încetaţi să credeţi că bogăţia este singurul izvor de

fericire. Doar acela este cu adevărat fericit care ştie să se mulţumească cu ce are.

După un an, profetul Ilie şi discipolul său, Eliseu, străbăteau acelaşi câmp. Şi iată priveliştea care s-a înfăţişat privirii lor: le-au văzut din nou pe nevasta plugarului şi pe bătrâna mamă aducând prânzul. Dar aveau cu ele încă o dulce povară: un copilaş pe care îl priveau cu dragoste. Plugarul a luat copilul în braţe şi i-a acoperit feţişoara cu sărutări. Apoi s-a aşezat şi s-a desfătat cu mâncarea bună ce-i fusese adusă. Sfârşind masa, şi-a făcut cu glas tare rugăciunea de mulţumire, arătându-şi recunoştinţa faţă de Dumnezeu pentru toată fericirea care îi fusese dată.

Atunci Ilie s-a apropiat de el:

— Cum aşa? i-a spus profetul, munceşti în sudoarea frunţii de dimineaţa până seara, şi totuşi îmi pari a fi mulţumit cu soarta ta. Ai, fără îndoială, o avuţie cinstită?

— Te recunosc foarte bine, omul lui Dumnezeu, a răspuns plugarul. De ce mă întrebi? Ştii că nu avem bogăţii. Dar, Domnul fie binecuvântat, mi s-au deschis ochii. Ştim de acum că adevărata fericire nu stă în posedarea unor mari bogăţii, ci în mulţumirea lăuntrică. Da, suntem fericiţi. Avem un acoperiş care ne adăposteşte şi un câmp care ne ajunge din plin ca să ne hrănim. Pe lângă aceasta, Dumnezeu ne-a adus o fericire care le depăşeşte pe toate celelalte: ne-a dat un copilaş care ne este mai de preţ decât tot argintul, aurul şi perlele fine.

— Da, a adăugat nevasta plugarului, îmbrăţişându-şi cu duioşie copilul, suntem fericiţi.

Iar bătrâna mamă a spus, la rându-i, cu glas tremurând de emoţie:

— Acum pot muri liniştită, fiindcă mi-a fost dat să-i văd pe copiii mei gustând o asemenea fericire.

Mulţumit că a putut readuce pe calea cea bună aceste două făpturi ale lui Dumnezeu, Ilie, întinzându-şi mâna, i-a binecuvântat, apoi s-a îndepărtat împreună cu discipolul său, Eliseu.

Cuprins

Crearea lui Adam (după Midraş) / 7
Crima lui Cain (după Midraş) / 9
Via lui Noah (după Midraş) /11
Cetăţile vinovate (după Midraş) / 13
Cum l-a recunoscut Avraham pe Dumnezeul adevărat (după Midraş) / 16
Avraham sfărâmă idolii tatălui său (după Midraş) / 18
Avraham în faţa lui Nimrod (după Midraş) / 20
Osemintele lui Iosef (după Midraş) / 22
Moşe copil (după Midraş) / 24
Toiagul minunat al lui Moşe (după Midraş) / 27
Moşe şi oiţa (după Midraş) / 30
Moartea lui Moşe (după Midraş) / 32
Uriaşul Og (după H. Reus) / 34
David în pustiu (după G. Beer Levi) / 38
Căinţa lui David (după Pauline Bloch) / 40
Solomon şi greierele (după H. Reus) / 45
Solomon şi Asmodeu (după Midraş) / 49
Răbdarea lui Hillel (după Talmud) / 59
Alexandru cel Mare şi Amazoanele (după Talmud) / 63
Cum a devenit Akiba un mare învăţat (după Talmud) / 68
Călătoria lui Rabbi Ioşua (după Hibbour Maasiot) / 74
Misiunea lui Naum Gamzu (după Talmud) / 79
Raşi şi călugărul / 83
Iehiel din Paris (după Carmoly) / 86
înaltul Rebb Loeb (după Schomstein) / 90
Sederul la Madrid (după Lehmann) / 102
O acuzaţie falsă (după L. Weisel) / 124
Un sigur cuvânt către ministru (după Lehmann) / 129
Istoria a doi coţi de pânză (după Rosenthal) / 139
O eroină evreică (după Raphael Blum) / 147
Cimitirul de la Versailles (după G. Ben Levi) / 159

Cerf-Berr la Versailles (după G. Ben Levi) / 164
Biblia de la Bône (după E. Chabe) / 166
Lederherz (după Berthold / 169
Rabbi Woelfele din Zborasch (după J.-L. Peretz) / 176
Văduva pioasă (după Poritzky) / 183
Prestidigitatorul (după J.L. Peretz) / 188
Adevărata fericire (după Fried) / 196